

**OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ EN ÇOK İZLEDİKLERİ ÇİZGİ
FİLMLERDE TOPLUMSAL CİNSİYET KALIP YARGILARININ
İNCELENMESİ**

Büşra Gül Kalem

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

KASIM, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı :

Soyadı :

Bölümü :

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Okul Öncesi Dönem Çocuklarının En çok İzledikleri Çizgi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarının İncelenmesi)

İngilizce Adı : Examination The Gender Phenomenon In The Most Watched Cartoons By Preschool Children

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Büşra Gül KALEM

İmza:.....

JÜRİ ONAY SAYFASI

Büşra Gül KALEM tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının En Çok İzledikleri Çizgi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarının İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Başkan: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Tez Savunma Tarihi:/...../.....

Bu tezin Temel Eğitim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Aileme...

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimimin başlamasından itibaren bana her türlü desteği sağlayan, her anımda yanımda olan, mesleki bilgi ve tecrübeleriyle her zaman yolumu aydınlatan değerli hocam Doktor Öğretim Üyesi Gülhan GÜVEN'e katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Sevgi ve şefkatleriyle beni bu güne getiren, maddi manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, beni hep motive ederek bu yolda ilerlememi sağlayan canım babam Ömer Nasuh AYDOĞDU' ya ve canım annem Zübeyde AYDOĞDU'ya teşekkürü bir borç bilirim. Derslerim döneminde ve tez yazma sürecinde emeği çok fazla olan onun gibi bir kardeşe sahip olduğum için beni hep şanslı hissettiren canım kardeşim Furkan AYDOĞDU'ya teşekkür ederim. Tez yazma sürecinde bütün sıkıntılı zamanlarımda desteğini, sevgisini, bilgisini esirgemeyerek bana yardımcı olan sevgili eşim Bayram KALEM'e teşekkür ederim. Tez yazım süresince yardımını, bilgisini ve manevi desteğini esirgemeyerek ihtiyacım olduğu her anda yanımda olan canım arkadaşım Araştırma Görevlisi Rumeysa GÜNDOĞDU AYAR' a teşekkür ederim.

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ EN ÇOK İZLEDİKLERİ ÇİZGİ FİMLERDE TOPLUMSAL CİNSİYET KALIP YARGILARININ İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Büşra Gül Kalem

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Kasım 2019

ÖZ

Toplumsal cinsiyet olgusunun çocukların en çok izledikleri çizgi filmlerde nasıl verildiğini inceleyen bu çalışmanın amacı, çocuklar tarafından en çok sevilerek izlenen çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet yargılarını ortaya çıkarmaktır. Bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme seçilmiştir. Maksimum çeşitlilik örneklemesine göre Gaziantep il merkezinde merkezde ve kırsal bölgelerde bulunan okullar tercih edilerek 2018-2019 eğitim öğretim yılında anaokuluna ve anasınıfına devam eden 773 çocukla görüşme sağlanmıştır. Görüşme sonucunda 46 farklı çizgi film sayısına ulaşılmış ve çocuklar tarafından en çok izlenen 5 çizgi filmin izlenme sayısı en çok olan 5 bölümü incelemeye alınmıştır. Araştırmanın verilerinde betimsel analiz ve içerik analizi birlikte kullanılmıştır. Bu çerçevede hazırlanan kategoriler “frekans analizi “ ile incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda; kadın karakterlerin renk olarak çoğunlukla pembe rengi kullandığı, çocuk bakımı ve ev işleriyle genelde kadınların ilgilendiği, erkek karakterlerin daha güçlü, aktif ve etkin rol oynadığı ev içi ve ev dışı mekânlarda olan iş bölümünde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının bulunduğu; erkek ve kadın karakterlerin duygu dağılımında erkeklerin daha mutlu kadınların daha üzgün olduğu gözlenmiştir. Araştırma sonucunda çizgi filmlerin Türkiye yapımı olanların üç tanesinde

ve yabancı yapım çizgi filmlerin bir tanesinde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının, cinsiyet ayrımcılığının olduğu, kadın ve erkek karakterlerde geleneksel toplumsal cinsiyet olgusunun bulunduğu; yabancı yapımlara ait bir çizgi filmde çizgi bu bulguların kadın erkek karakterlerine eşit olarak dağıldığı gözlenmiştir. Araştırma sonucunda farklı illerde daha fazla çocuğa ulaşarak çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet olgusu incelenebilir önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Çizgi Film, Toplumsal Cinsiyet, Kalıpyargı, Televizyon, Okul
Öncesi
Sayfa Adedi : 140
Danışman : DR. Öğrt. Üyesi Gülhan GÜVEN

EXAMINATION THE GENDER PHENOMENON IN THE MOST WATCHED CARTOONS BY PRESCHOOL CHILDREN

(M.S Thesis)

Büşra Gül Kalem

GAZİ UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

November 2019

ABSTRACT

In this study, how the gender phenomenon was given in the most watched cartoons by children is investigated. The purpose of this study bring out judgments of the phenome of gender in the most watched cartoons. Fort his research, maximum diversity sampling were selected among purposeful sampling methods. According to maximum diversity sampling, schools were preferred in Gaziantep city center and rural areas. In 2018-2019 academic year, an interview, was provided 773 children in the kindergarten. As a result of the interview, 46 different cartoons were reached and most watched 5 episodes among most watched cartoons by children were investigated. The data was analyzed by using content and descriptive analysis. Prepared categories with reference to this were examined with “frequency analysis”. Document examination method was used as a tool data collection. As a result of the findings of this research, it has been observed that female character mostly used pink color and female character deal with childcare and housework, male character played more powerful, effective and active role, there is gender stereotype in the division of work at home and outside, according to emotion distribution, male charecters are happier and female characters are sadder. As a result of this research, 3 cartoons among to cartoons were made in Turkey and 1 cartoon among the cartoons were made in foreign countries have social stereotype, gender discrimination, gender phenomenon; it is also seen that this findings are equally distributed to male and female character in the 1 cartoons were made in foreign countries. As a result of research examination the gender phenomenon in the cartoons was recommended with more children and different provinces.

Key Word : Cartoon, Gender, Television, Preschool Period, Mold judgment

Page Number : 140

Supervisor : Dr. Instructor Gülhan GÜVEN.

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.5. Varsayımlar	5
1.6. Tanımlar.....	5
BÖLÜM 2	7
KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet.....	7
2.2. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları	8
2.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Benimsenmesi.....	9
2.4. Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyon	11
2.5. Televizyonun Çocuklar Üzerine Etkisi.....	13

2.6. Televizyonun Olumlu Etkisi.....	16
2.7. Televizyonun Olumsuz Etkisi.....	17
2.8. Çizgi Film ve Ortaya Çıkışı.....	19
2.9. Çocuk ve Çizgi Film	21
2.10. Çizgi Film ve Eğitim.....	23
BÖLÜM 3	25
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	25
3.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar	25
3.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar	34
BÖLÜM 4	39
YÖNTEM.....	39
4.1. Araştırmanın Modeli.....	39
4.2. Çalışma Grubu	40
4.3. Verilerin Toplanması	40
4.3.1. Çocuk Görüşme Formu.....	41
4.3.2. Görüşmenin Yapılması.....	42
4.3.3. Çizgi Filmlerin Belirlenmesi	42
4.3.4. İnceleme Formunun Oluşturulması.....	43
4.3.5. Çizgi Filmlerin İzlenmesi	45
4.4. Doküman İncelemesi.....	45
4.5. Örneklem Seçme.....	45
4.6. Kategoriler Geliştirme	45
4.7. Analiz Birimini Saptama	46
4.8. Sayısallaştırma.....	46
4.9. Geçerlik ve Güvenirlik.....	46
4.10. Verilerin Analizi	48
BÖLÜM 5	51
BULGULAR VE YORUM	51
5.1. Karakterlerin Fiziksel Görünüm, Kıyafet Seçimine İlişkin Bulgular	52
5.2. Ana Karakterin Cinsiyetine İlişkin Bulgular	66
5.3. Karakterlerin Mesleklerine İlişkin Bulgular	68
5.4. Kalıp Yargılara İlişkin Bulgular.....	71

5.6. Karakterlerin Davranış Biçimi ile ilgili Bulgular.....	97
5.7. Karakterlerin Duyguları ile ilgili Bulgular	106
BÖLÜM 6	113
SONUÇ VE ÖNERİLER	113
6.1. Sonuç	113
6.1.1. Karakterlerin Fiziksel Görünümü, Kıyafet Seçimi ile ilgili Sonuçlar	113
6.1.2. Kıyafetlerde ve Oyuncaklarda Tercih Edilen Renkler İle İlgili Sonuçlar	114
6.1.3. Ana Karakterin Cinsiyeti İle İlgili Sonuçlar	114
6.1.4. Mesleklerle İlgili Sonuçlar	115
6.1.5. Kalıp Yargılara İlişkin Sonuçlar.....	115
6.1.7. Davranışlara İlişkin Sonuçlar.....	116
6.1.8. Duygulara İlişkin Sonuçlar.....	117
6.1.9. Çizgi Filmlerin Yapımlarına Göre Sonuçlar.....	117
6.2. Araştırmanın Sonucuna Yönelik Öneriler.....	118
KAYNAKLAR.....	119
EKLER.....	133
EK -1: Araştırma Kapsamında İçeriği İncelen Çizgi Filmler ve Bölümleri.....	134
EK-2: İncelemeye Alınan Çizgi Filmlerin İnternet Bağlantıları	135
EK-3: Araştırmada Kullanılan Tema, Kategori ve Kodlar	136

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. <i>Çizgi Film Frekans Tablosu</i>	43
Tablo 2. <i>Araştırmacılar Arası Güvenirlilik Tablosu</i>	48
Tablo 3. <i>Karakterlerin Dış Görünüş ve Kıyafetlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları</i>	53
Tablo 4. <i>Kıyafetlerde Tercih Edilen Renklerin Frekans Yüzde Dağılımları</i>	60
Tablo 5. <i>Ana Karakterlerin Cinsiyetlerinin Frekans Yüzde Dağılımları</i>	67
Tablo 6. <i>Cinsiyete Göre Meslek Türlerinin Frekans Dağılımları</i>	68
Tablo 7. <i>Karakterlerin Ev İçi Mekanlarda Bulunma Frekans Dağılımları</i>	72
Tablo 8. <i>Karakterlerin Ev Dışı Mekanlarda Bulunma Frekans Dağılımları</i>	75
Tablo 9. <i>Karakterlerin Oyuncak Seçimlerinin Erkek ve Kadın Olma Durumuna Göre Frekans Dağılımları</i>	80
Tablo 10. <i>Ev ortamında İş Bölümünün Erkek ve Kadın Karaktere Göre Frekans Dağılımları</i>	84
Tablo 11. <i>Çocuklarla İlgili İş Bölümünün (Çocuk Bakımı, Temizlik, Beslenme Vb.) Erkek ve Kadın Karaktere Göre Frekans Dağılımları</i>	88
Tablo 12. <i>Ev Ortamı Dışındaki Alanlarda İş Bölümünün Erkek ve Kadın Karakterlere Göre Frekans Dağılımları</i>	93
Tablo 13. <i>Erkek ve Kadın Karakterlerin Davranışlarının Frekans Dağılımları</i>	98
Tablo 14. <i>Çizgi Filmde Kullanılan Duyguların (sinirli, endişeli, mutlu, üzgün) Erkek ve Kadın Olma Durumuna Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları</i>	107

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Niloya çizgi filmi ramazan bayramı bölümü dış görünüm ile ilgili sahne	58
Şekil 2. Pepe çizgi filmi pepe büyük mü küçük mü çizgi filmi kıyafet kullanımı ile ilgili sahne	59
Şekil 3. Rafadan Tayfa çizgi filmi bugün bayram bölümü dış görünüş ve kıyafet ile ilgili sahne	59
Şekil 4. Harika kanatlar çizgi filmi “Jet Bermuda’da” bölümü meslek görünümü ile ilgili sahne	71
Şekil 5. Niloya çizgi filmi mete büyüdü bölümü ev içi mekanlarda bulunmalarına ilişkin sahne	79
Şekil 6. Niloya çizgi filmi mete büyüdü ev dışı mekanlarda bulunmalarına ilişkin sahne	79
Şekil 7. Pepe çizgi filmi pepe büyük mü küçük mü bölümü ev içi mekanlarda bulunmalarına ilişkin sahne	80
Şekil 8. Niloya çizgi filmi araba yarışı bölümü oyuncak seçimi ile ilgili bir sahne	83
Şekil 9. Koca Ayı ve maşa çizgi filmi aile bir arada bölümü ev içi mekanlarda iş bölümü ile ilgili sahne	96
Şekil 10. Rafadan Tayfa çizgi filmi odadaki arı bölümü ev dışı mekanda iş bölümü ile ilgili sahne	96
Şekil 11. Harika kanatlar çizgi filmi aile saati bölümü çocuklar ile ilgili iş bölümü ile ilgili sahne	97
Şekil 12. Niloya çizgi filmi mete büyüdü bölümü çocuklar ile ilgili iş bölümü ile ilgili sahne	97

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Çev	Çeviren
Ed	Editör
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
TDK	Türk Dil Kurumu

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insanoğlu, bilgi edinme ve sosyal ilişkisini yürütebilmek için en eski ve temel yöntem olan iletişime ihtiyaç duymaktadır. İnsanlar iletişimle toplumu ve toplum içindeki yerlerini öğrenirler (Mutlu, 1999). İletişimle insan bir alışveriş içerisinde bilgi alır verir, öğrenir ve öğretir (Sabuncuoğlu, 2006). Bu bilgi akışı insanların genel bakış açısı edinmelerine yardımcı olup farklı insanların, toplulukların deneyimlerini hayatlarına geçirmelerine olanak sağlamaktadır (Köksal, 2015). Tarihte çok eski zamanlarda insan hayatına giren iletişim olgusunun tam anlamıyla incelenmesi ve araştırmalara konu olması yirminci yüzyılın başlarını bulmaktadır (Koçak, 2001). Gelişen teknolojiyle birlikte medya araçları yaygınlaşmış ve insanlara verdiği mesajlarla insanları etkilemeyi başarabilmiştir (Sabuncuoğlu, 2006). Kitle iletişim araçları, duygu ve düşünceleri etkileyip yönlendirerek davranışlarda değişikliğe yol açmaktadırlar (Ertürk ve Akkor Gül, 2006). Kitle iletişim araçlarından en fazla kitleye ulaşabilen televizyon bireyleri etkisi altına almaktadır ve en fazla vakit geçiren kitle çocuklardır. Dünyada olup bitenden haberdar olan çocuk dürtülerini kontrol etmekte zayıftır ve televizyon programlarından çok rahat etkilenebilmektedir (Köksal, 2015; Yavuzer, 2003). Öğrenmeye en açık dönemlerinde televizyonun etkisine maruz kalan çocuk televizyondan kimi zaman dolaylı kimi zaman da bilinçli olarak etkilenmektedir. Görsel ve işitsel iletişim aracı olan televizyon, okuma yazma bilmeyen okul öncesi çağındaki çocuğun kullanabileceği tek iletişim aracıdır (Balaban, 2002). Bireylerin bilgi edinmesinde ve haberleşmesinde en etkili araçlardan biri olan televizyon eğitme, öğretme, eğlendirme, toplumsallaştırma davranışlarının yanı sıra bireyleri etkileyerek ortak bir davranış kazandırmak istemektedir (Kara, 2011). Toplum tarafından belirlenmiş kalıp yargılar televizyon aracılığı ile çocuklara verilmektedir. Cinsiyet kavramı her toplum için aynı yargıyı nitelerken, toplumsal cinsiyet kavramı toplumdan topluma beklentilere göre farklı şekilde nitelenmektedir.

Cinsiyet bireyin doğuştan sahip olduğu biyolojik yapısı iken toplumsal cinsiyet; toplumun bireylere yüklediği anlamlar ve bireylerden beklentisidir (Dökmen, 2017). Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetin dışında sonradan deneyimlerle kazanılan toplumun “erkek” ve “kadın” olarak ayırdığı ayrı davranış kalıpları içerisine sığdırdığı beklentileridir (Özkanca, 2018). Toplumdan topluma değişen ve toplumun bireylere dayattığı bu rolleri bireyler kabullenip bu kalıp yargılara göre hareket etmektedirler (Şahin, 2007).

Toplumun birer parçası olan kadın ve erkekte doğumla başlayan hatta bazı çalışmalarda doğum öncesinde benimsenmeye başlanan ve ömür boyu hayatlarını etkileyen toplum tarafından verilmiş roller toplumsal cinsiyet rolleri olarak nitelendirilmektedir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının ve toplumsal cinsiyet rollerinin bireylere aktarılması ve benimsenmesinde televizyon çok önemli bir rol oynamaktadır (Dündar, 2012).

1.1. Problem Durumu

Çocuklar için okul öncesi dönem, cinsiyet kimliğini kazanmasında ve kişilik oluşumunda kritik dönem olarak kabul edilir. Bu yüzden çocukların günlük yaşamları içerisinde kimlik gelişimlerini etkileyici araçlar incelenmiştir. Teknolojik (televizyon, telefon, tablet) araçlarla daha fazla ilgili olan günümüz çocukları üzerinde bu araçların etkisi var mıdır? Toplumun oluşturduğu ve bireylerden beklediği cinsiyet kalıp yargıları çizgi filmlerle çocuklara sunulmaktadır. Bazı cinsiyet karakterlerinin sürekli üstün gösterilmesi, karakterler arasında cinsiyet ayrımcılığının yapılması vb. davranışlar çocuklarda bazı kalıp yargıların oluşmasına neden olmaktadır.

Çocukların izledikleri programların başında çizgi filmler gelmektedir. Gelişen teknolojiyle çizgi film sektörü ilerlemiş farklı biçimlerde birçok çizgi film üretilmiştir. Araştırmalar sonucunda televizyonun çocuklarda olumlu ve olumsuz birçok etki bıraktığı gözlenmiştir. Televizyonun işitsel ve görsel bir iletişim aracı olması çocuklar üzerinde bıraktığı etkiyi artırmaktadır (Akçalı, 2007).

Hemen hemen her evde bulunan televizyon, bireylere çok rahat bir şekilde ulaşmaktadır. Toplumun en küçük ve savunmasız bireyleri olan çocuklar günlerinin büyük bir bölümünü televizyonla geçirmektedirler. Erdoğan ve Baran (2008), yaptığı araştırmada okul öncesi çağındaki çocukların günde ortalama 2-4 saat arası televizyon izlediklerini ortaya koymaktadır. Annelerin çalışma hayatında daha fazla bulunmaları çalışmayan annelerin de

ev işleriyle ilgilenirken çocuklarının ayak bağı olmasını istememeleri nedeniyle çocuk televizyonla baş başa kalmaktadır. Yaşı gereği en savunmasız çağında olan çocuk televizyondan aktarılan mesajlara kayıtsız kalamamaktadır. Toplumsal kalıp yargıların televizyonla insanlara aktarıldığı bu süreçte, “Okul öncesi çağındaki çocukların tercih ettikleri çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet olgusu nasıl ele alınmıştır ve ne sıklıkla kullanılmıştır” araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır. Problem cümlesi doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

- 1) İncelenen çizgi filmlerde karakterlerin cinsiyete ilişkin kıyafet seçimi özelliklerine nasıl yer verilmiştir?
- 2) İncelenen çizgi filmlerde karakterlerin cinsiyete ilişkin kıyafetlerinde kullanılan renklere nasıl yer verilmiştir?
- 3) İncelenen çizgi filmlerde cinsiyete ilişkin ana karakterlerin özelliklerine nasıl yer verilmiştir?
- 4) İncelenen çizgi filmlerde mesleklerin cinsiyete ilişkin özelliklerine nasıl yer verilmiştir?
- 5) İncelenen çizgi filmlerde cinsiyete ilişkin kalıp yargılara nasıl yer verilmiştir?
- 6) İncelenen çizgi filmlerde cinsiyete ilişkin davranış biçimine nasıl yer verilmiştir?
- 7) İncelenen çizgi filmlerde cinsiyete ilişkin duygu durumlarına nasıl yer verilmiştir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Günümüzde çocuklar, günlük yaşantılarında çok fazla televizyon ve çizgi filmle vakit geçirmektedirler. Bilgi aktarımının en kolay yolu olan televizyon her yaştaki kitleye hitap etme özelliğine sahiptir. Televizyonun en önemli ve en çok etkilenen hedef kitlesi çocuklardır. Çocuklara yönelik hazırlanan programlarda ise dikkat çeken çizgi filmlerdir. Çocuklara aktarılmak istenen her türlü bilgi çizgi film vasıtasıyla verilebilir. Bu nedenle hazırlanan veya hazırlanacak olan çizgi filmlerin içerik olarak dikkatli hazırlanması gerekmektedir. Bu çalışma ile okul öncesi kurumlarında eğitim gören çocukların en çok izledikleri çizgi filmleri tespit ederek, çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet olgusunun nasıl ve ne şekilde verildiğini ortaya koymak amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Zamanlarının büyük bir çoğunluğunu çizgi filmlerle geçiren çocuklarda toplumsal cinsiyet kalıp yargınsın oluşmaması için çizgi filmlerde toplumsal cinsiyete bağlı olumlu özellikler sunulmalıdır. Bir cinsiyetin diğer cinsiyet üzerinde hakimiyet kurmadığı, evdeki işlerin sadece bir cinsiyet tarafından yapılması değil de tüm bireylerin ayrı ayrı sorumluluklarının olduğu tüm bireylerin bütün ortamlarda eşit hak ve özgürlüklere sahip olduğu karakterler oluşturulursa çocuklara toplumsal cinsiyet bağlamında olumlu mesajlar verilmiş olacaktır. Verilen bu olumlu mesajlarla çocuklar özgürlükçü, yenilikçi, demokratik davranış özellikleri kazanırlar. Aksi durumunda toplumda süregelen kalıp yargılar (erkeğin daha özgür, daha çok söz sahibi olması; kadının ev işleriyle, çocuk bakımıyla ilgilenmesi, erkeği kadından daha üstün tutma vb.) yeni nesillere de aktarılmaya ve onlarda da bu yargıların oluşmasına neden olmaktadır.

Çocuklar bir ülkenin geleceğini oluşturur. İnsanoğlunun en masum olduğu dönem çocukluktur. Bu dönemde doğruyu yanlış, iyiyi kötüyü ayırt edemeyen çocuk, kendisine verilen mesajı bilgiyi sorgulamadan kabul etmektedir. Her eve giren televizyonun ulaşamayacağı ve etkisi altına alamayacağı hiçbir çocuk yoktur. Bu bağlamda toplumun cinsiyet rollerinin çocuklara aktarımında televizyonun ve daha özelde çizgi filmlerin etkisi çok fazla olduğunu söylemek mümkündür.

Toplumsal cinsiyet olgusu, cinsiyetten farklı olarak doğuştan genler vasıtasıyla getirilen değil sonradan toplum tarafından insanlara kazandırılan, toplumun bireylerinden beklediği davranış kalıp yargılarıdır. Bu kalıp yargılar toplumdaki topluma, zamana, mekana birçok faktöre göre farklılık gösterebilir.

Çalışmada çizgi filmlerde hem kadın hem de erkek cinsiyet rolleri incelenmiştir. Bu doğrultuda yapılan analizin çizgi filmlerde verilen toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını tespit etmeye yönelik temel belirleyici ve çizgi film yapımcılarına yol göstermesi adına literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma 2018- 2019 eğitim öğretim yılında Gaziantep ilinde bulunan farklı sosyo ekonomik bölgelerde bulunan Milli Eğitime bağlı 5 bağımsız anaokulunda, bünyesinde

anasınıfı bulunan 5 ilkokul ve 1 ortaokulda gerçekleştirilmiştir. Bu okullarda bulunan 773 çocuğa ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan çocuklarla yapıldığı için yapılan görüşmeler sonucunda izlenme oranı en çok olan ulusal kanallarda yayınlanmış 5 çizgi filmle (Rafadan tayfa, Pepe, Niloya, Harika Kanatlar, Koca Ayı ve Maşa) sınırlandırılmıştır.

1.5. Varsayımlar

1. Araştırmaya katılan çocukların görüşme sorusuna içtenlikle cevap verdikleri,
2. Araştırmacının soruyu açık ve net bir dille ifade ettiği,
3. 10 çizgi filminden alınan örneklerin, örnekleme temsil ettiği varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Cinsiyet: Bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiye ayırt ettiren yaradılış özelliği (Türk Dil Kurumu [TDK], 2019).

Toplumsal Cinsiyet: Bireyin cinsiyetinden dolayı toplum tarafından nasıl görüldüğünü; erkek ve kadın olarak nasıl algılandığı, davranışı, giyinmesi, tercihleri ve içinde bulunduğu dünyayı nasıl algılaması gerektiğini tanımlayan bileşenlerdir (Helman, 1990).

Çizgi Film: Bir konuyla ilgili olarak karakterlerinin hareketlerini belirtecek biçimde art arda çizilmiş resimlerden oluşan sinema filmi (TDK, 2019).

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet

Literatür incelendiğinde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet terimleri ile ilgili tanımlar oldukça fazladır. Cinsiyet, bireylerin doğuştan getirdiği değiştirilemeyen kişilerin biyolojik yapılarına göre ayırt edilip kategorilendirilmesidir. Bu tanımla erkek ya da kadın olmanın biyolojik yönü belirlenir. Bireylerin nüfus cüzdanında belirtilen cinsiyet bu terimin karşılığıdır. (Çelik, 2008; Dökmen, 2017). Toplumsal cinsiyet ise: bireylerin iletişim kurması, sosyal etkileşimde bulunması ve her toplumun bireyelerine yüklediği kendi kültür yapısına göre erkek ve kadınlarda görmek istediği cinsiyet olarak tanımlanabilir (Dökmen, 2017; Wood, 1995). Toplumsal cinsiyet en sade tanımıyla erkek ve kadın karakterlerin içinde bulundukları toplumun kültür kalıpları içinde şekillenmiş rol ve sorumluluklarını ifade etmektedir. Bu tanımla toplumsal cinsiyet, biyolojik olarak oluşan cinsiyet tanımına karşı “erkeklik” ve “kadınlık” idealinin psikolojik olarak kültürel boyutta oluşturulmasını savunmaktadır. Toplumsal cinsiyeti kadın ve erkek olarak iki kategoride sınırlandırmak mümkün değildir. Her toplumun yapısına göre farklı kategorileri (yaşlı kadın, genç erkek, genç kadın, yaşlı erkek vs.) içerisinde barındırmaktadır. Rol kalıplarının oluşmasında toplumun yapısı belirleyici etken olduğu için toplumsal yapının değişmesi toplumsal cinsiyet kavramının değişmesine de neden olmaktadır (Connel, 1998; Sevim, 2013). Her toplumun kendisini oluşturan bireyler üzerinde doğuştan getirdiği cinsiyet özelliklerine göre kalıp yargılar oluşturmuş bireyler tarafından benimsenmiş ve bu yargılara göre hareket edilmiştir. Bu bağlamda toplum, kadın kimliğiyle dünyaya gelen bireyden “dişil”, erkek kimliğiyle dünyaya gelen bireyden “eril” özellikleri taşıması gerektiğini bireylerden istemiştir. Amie M. Ashcraft ve Faye Z. Belgrave’nin (2005), yorumları şu şekildedir:

Hayatımız boyunca toplumun bizlere atfettiği toplumsal cinsiyet rollerine uyma çabası güderiz, çünkü üzerimizde çok büyük bir toplumsal baskı hissederiz. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uygun davrananlar rahattırlar. Ancak uymayanlar her zaman yargılanır.

2.2. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

Kalıp yargı, toplumu oluşturan tüm bireylerin toplumsal kategoriye benimseyip paylaşmasıdır. Fiziksel görünüş, davranış özellikleri, cinsiyet, ırk ve bir teşkilat ya da örgüte üye olma gibi ayırt edici bir özelliğe dayanan belirli bir kategori türüdür (Hansen'den aktaran Morris, 2002).

Birey dünyaya geldiği ilk günden itibaren en yakın çevresinden başlayarak en uzağına kadar cinsiyetini oluşturan ve etkileyen binlerce davranış çeşidiyle kişiliği karşı karşıya kalır. Yeni doğduğunda cinsiyetine göre hazırlanan odalar, seçilen kıyafetler, alınan oyuncaklar olay ve durumlar karşısında cinsiyetine öne süren cümlelerin kurulması örneğin; 'sen erkeksin böyle davranmalısın' ya da 'sen kızsın böyle davranmalısın', çocuğun çevresinde gördüğü erkek ve kadın davranışları çocuğun toplumsal cinsiyetini oluşturan temel şemalardır (Dökmen, 2017).

Ailesi ve çevresiyle iletişim halinde olan çocuk toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını da bu ortamdan öğrenir. Kullanılan bazı deyimler kadın ve erkeklerle ilgili kalıp yargıları içerir örnek verecek olursak; "Saçı uzun, aklı kısa", "Elini hamuruyla erkek işine karışma" bu gibi deyimler erkeklere ait özelliklerin daha beğenilen ve kabul gören özellikler olduğunu göstermektedir (Cüceloğlu, 2006). İnsanlarla olan ilk izlenimlerimiz kalıp yargılar tarafından yönetilir ve onları sadece ait oldukları toplumun cinsiyet kalıp yargılarına göre nitelendirmeye, tanımaya çalışırız. Bu kalıp yargıları taşımayan bireylerin kişilik özellikleri görmezden gelinmektedir (Morris, 2002).

Toplumun temel taşı olan aile, kalıp yargıların oluşturulması ve geliştirilmesinde en etkili gruptur. Bireyin içinde bulunduğu sosyal ortam ve çevre kitle iletişim araçları da bu süreci yakından etkilerler. Bu süreç, bireye çok düşünüp tartışmadan öğrendiği kalıp yargıları kendiliğinden uygulama ortamı oluşturur. Artık bireyin davranışlarını etkileyen bu kalıp yargılardır (Kaplan, 2016). Kalıp yargıların bazı işlevleri vardır; bunları şöyle kategorize edebiliriz: Dökmen'e 2017 göre,

- a) Ana-baba tarafından onaylanmak, arkadaşlar tarafından beğenilmek gibi bazı psikolojik ihtiyaçların karşılanmasına yardım ederler,

- b) Bireysel kendilik değerini arttırmayı ya da olumlu sosyal kimlik oluşturmayı sağlarlar,
- c) Sosyal gruplara ilişkin olumsuz tutumları haklı çıkarma ihtiyaını karşırlar,
- d) Sosyal evreye ilişkin algıların belirginleşmesini, kolayca biçimlenmesini, bilgi verici olmasını ve zenginleşmesini sağlarlar. İnsanlığın varoluşu açısından toplum tarafından verilmiş eril ve dişil kalıp yargılar, imgeler büyük önem taşımaktadır. Kadın ve erkeklere verilen bu imgelerin kökeni o toplumun yüzyıllar öncesinden gelen dinine, kültürüne, gelenek ve göreneklerine dayanmaktadır (Berktaş, 2012).

Batılı şehirlerde düşük sosyo-ekonomik yapıya sahip ailelerde çocukların bakımı ve ev işlerinin büyük bir kısmını bir anne olan kadın yapar kadınlığının tanımı da diğer aile üyelerinin bakımını kadınca yerine getirmeye çalışan kişi olarak tanımlanabilir (Connel, 1998).

Toplumdaki kalıp yargılar, önyargılar ve ayrımcılık kadınlık ve erkeklik ilkeleri şeklinde işler. Kadınlık ilkeleri, “pamuk prenses” normu da denilen kendine bakan, güzel, naif, zarif, duygusal bir yandan da güçsüz, zayıf, korunmaya ihtiyaç duyan, iyi bir eş, fedakar anne, becerikli ev kadını ilkelerini ifade eder. Erkeklik ilkeleri ise “beyaz atlı prens” normu da denilen güçlü, başarılı, baskın, söz sahibi, statü sahibi olması gerektiğini işaret eder (Dökmen, 2017). Toplumun kadın ve erkek cinsinde görmek istediği kalıp yargılar toplumsal değişimler ve yaşanan olaylarla zamanla değişebilir. Toplumun kadın cinsi üzerinde daha fazla baskısı vardır onu kalıba sokmak istemektedir. Erkeğe her türlü yetkiyi sunarken kadını da bu yetkiyi kabul etmek ve buna uymakla görevlendirmektedir (Dönmez, 2008).

2.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Benimsenmesi

Kişilerin cinsiyetleri, meslekleri, sosyal çevreleri, sorumlulukları, toplumsal cinsiyet rollerine göre belirlenir bu yüzden roller, bireyin toplumsal yaşamında önemli bir yere sahiptir. ocuklarının eğitim, güvenli bir hayat sürme gibi temel ihtiyaçlarını gidermede sorumlu olan anne-babadan bu sorumluluklara uygun davranış ve roller göstermeleri beklendiği gibi aynı kültürü paylaşan bireylerden de cinsiyetlerine uygun davranışları göstermeleri, olaylar karşısında ortak tutum ve davranışları göstermesi beklenir (Soy, 2017). Bu beklentiler, aile, okul, medya ve toplumda kıyafet, kişilik, aktivitelere göre şekillenir. Bu sürece cinsiyet rolü sosyalleşmesi adı verilmektedir. Cinsiyet rolü

sosyalleşmesini, bireyin toplum içindeki neredeyse tüm seçim ve davranışları etkiler. Örneğin, meslek seçimi, kıyafet seçimi, vücut dili, vb. davranışlarını etkiler. Bireyde şekillenen bu özellikler toplumun kültürünü yansıtır. Bu da bize dünyada tüm toplumlarda kadın ve erkek arasında yapmış olduğu ayrımı çok net bir şekilde gösterir. (Cook ve Rothwell'den aktaran Gürsözlü, 2012).

Vatandaş (2007)'ye göre toplumsal cinsiyet rolü toplumun bireyde görmek istediği davranışı vurgulamaktadır. Bu bağlamda rol, bir yandan bireysel bir yandan toplumsaldır; bireyde toplumsallığın davranışa dönüşmesidir. Toplumsal cinsiyet geleneksel ve eşitlikçi bakış açısı olarak ikiye ayırmak mümkündür. Geleneksel bakış açısında; toplumun kadından beklediği rol annelik ve eş rolüdür. Eşitlikçi bakış açısı ise, kadına birçok rol yüklemektedir. Geleneksel bakış açısı evin reisi olarak erkeği, evin hanımı olarak kadını belirlemektedir. Eşitlikçi bakış açısı ise eşler arasında rol paylaşımını savunmaktadır (Yüksel, 2013).

Toplumun, kız ve erkek olarak ayırt ettiği çocuklar cinsiyetin kültürel yapısını öğrenmeye ve kazanmaya başlarlar. Cinsiyetin kültürel yapısı, toplumsal cinsiyet rolleri olarak görülür. Toplumsal cinsiyet rolü, toplum tarafından tanımlanan ve toplumu oluşturan bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilişkili beklentidir. Toplumla iç içe olup sosyalleşmeye başlayan çocuklar çeşitli nesneleri, oyun ve oyuncakları, meslekleri kendileri için kabul edilebilir ya da kabul edilemez olarak ayırt etmeyi öğrenirler (Dökmen, 2017). Bireyler çocuk yaşta cinsiyet rollerini tanıma ve ayırt etmeye başlarlar. Öğrendikleri bu kalıp yargıları da kendilerinden sonraki nesillere aktararak evrimselleşme sürecine katkıda bulunurlar (Çelik, 2008). Geleneksel ve modern(eşitlikçi) olarak sınıflandırılan toplumsal cinsiyet rolleri kadının toplumsal cinsiyet rolünü ele aldığı anda geleneksel düzenin beklenti ve yargılarına dikkat çekmektedir. Geleneksel kültürün kadından beklediği rol; ev hanımı, anne rolü ile sınırlı iken, modern(eşitlikçi) kültür kadının sahip olacağı rollerde bir sınırlandırma yapmamaktadır. Erkek ve kadın rolleri arasında eşitliğe ve rol paylaşımına vurgu yapmaktadır (Yüksel, 2013). Bebek dünyaya geldiği andan itibaren içinde bulunduğu toplumun erkek ve kadın karakterlere uygun gördüğü davranış biçimine göre şekillenmeye başlar. Bireyin maruz kaldığı tüm davranışları örneğin; kıyafet seçimi, oyuncakları, beslenme tarzı, çizgi filmleri, vs. cinsiyetine uygun varsayılan işaretlerle yüklüdür. İlköğretime ilk adımını atmış çocuklar, pasif ve zayıf kadınlar ile aktif ve güçlü erkekler olarak toplumsallaştırılır. Bu süreçte

erkek kamusal alanda aktif olurken kadın ise ev içi alanda aktif olmaktadır. Toplumsallaşma sürecinde bireylere sunulan bu iletiler her iki cinsin doğasının gereği gibi gösterilmektedir (Gümüšoğlu, 2014). Öğrenilen toplumsal cinsiyet rolleri erkek ve kadın olmaya göre biçimlenmektedir. Bu bağlamda iki türden beklenen roller oluşturulmuştur. Kadın ve erkek rollerini tanımlayan sosyal bilimciler yaş ve cinsiyet rollerini birbirleri ile ilişkilendirmeye çalışmışlardır. Herkes tarafından kabul edilmiş bu sınıflandırmanın birey ve toplum için önemi yadsınamaz. Toplumdaki bireylerin iş bölümü, konumu, davranış şekilleri cinsiyet rollerine göre oluşmaktadır (Evrin, 1972).

Toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl oluştuğu merak edilen ve üzerinde birçok teori ortaya atılan bir konudur. Rol kuramı düşünürü olan Ralf Dahrendorf cinsiyet rollerinin sosyoloji ve psikoloji ile ilgili olduğunu savunmaktadır. Bu teoriye göre cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde iki önemli konu vardır bunlar ödül ve ceza. Çocukların göstermiş olduğu davranışlar hem cinsleriyle uyuyorsa ailesi ve çevresi tarafından onaylanır uyumayan davranışlar sergilerse ailesi ve çevresi tarafından cezalandırılır. Örneğin; erkek çocuk arabayla oynarken ailesi ve çevresi tarafından onaylanırken bebekle oynadığı zaman ailesi tarafından olumlu tepki görmezse çocuk bu davranışını tekrarlamaz. Bu şekilde çocuk cinsiyet rollerini ayırt etmeye ve benimsemeye başlar (Tan, 1979).

Toplumsal cinsiyet rollerini etkileyen faktörleri aile, iletişim araçları ve ders kitapları olarak üç başlık altında toplayabiliriz:

Aile, bireyin kişilik gelişiminin ilk oluştuğu toplumun en küçük yapıtaşıdır. Ebeveynler çocuk sahibi olacaklarını duydukları ilk andan itibaren çocukları için seçtikleri oda, kıyafet ve oyuncaklarla cinsiyet rolleri ve rollere ilişkin tutumlar konusunda çocuklarda etkili olmaktadır. İletişim araçları, kadını temizlik işleriyle uğraşan, hamarat, ciddi kararlar vermede zorlanan ve erkeğe bağımlı olan bir kişi olarak göstermektedir. Ders kitapları da ailede oluşan cinsiyet rollerini pekiştiren; kadını pasif ve zayıf erkeği güçlü ve aktif olarak benimsetmektedir (Kaplan, 2016).

2.4. Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyon

Televizyon göz ve kulağa birlikte hitap eden kitle iletişim aracıdır. Göze ve kulağa ayrı ayrı gelen iletilerin %70'ini göz, %30'unu kulak almaktadır (Özgür, 1994). İcat edildiği ilk zamanlarda yurdumuzda “radyonun resimlisi” olarak bilinen televizyon, teknolojinin en

büyük buluşları arasında yer almaktadır (Doğan, 2003). Televizyon, geniş kitlelere ulaşarak eğlendirici ve öğretici işlevlerini aktarmanın yanı sıra bireylerin kendilerini keşfedebilmelerini, geliştirmelerini sağlayan aynı zamanda izleyicilere düşünme, tartışma imkanı veren önemli bir araçtır (Öztürk ve Karayağız, 2007). Başka bir deyişle insanların hoşça vakit geçirmesini sağlayan televizyon aynı zamanda onlara eğitmekte ve kültür aktarımı sağlamaktadır (Yalçın, 2001). Geniş kitleleri etkisi altına alan televizyon, en yaygın iletişim araçlarından biridir. İnsanlara ulaşma hızı gelişim aşamaları göz önünde bulundurulduğunda kitle iletişim araçlarından diğerleri televizyonun bu gücüne erişememiştir. Çeşitli programların olması ve bu programların görüntü, ses, müzik gibi çeşitliliğin olması diğer medya araçlarından televizyonu ayrı kılmaktadır (Coşkun ve Arslantaş, 2016). Televizyonun sağladığı sınırsız olanaklar, farklı görüntüler, bilgiyi hızlı aktarması göze ve kulağa hitap etmesinden dolayı diğer iletişim araçlarını eğitim, iletişim ve eğlence alanlarında geride bırakmıştır (Serhatlıoğlu, 2006). Dünyaya gözlerini açan çocuk yıllar geçtikçe ailesiyle iletişiminin yanı sıra televizyonla da iletişime geçmektedir. İki altı yaş aralığındaki çocuk sadece televizyondan gelen uyaranlardan etkilenmemektedir. Ayrıca çocuk, kendisini seslere ve görüntülere karşı yoğun bir ilginin içerisinde bulmaktadır (Erdoğan, 2010; Oktay, 1999). İnsanlar, dünyaya gelişlerinden bu yana iletişim araçlarını, yeni edindikleri davranışları diğer insanlara öğretmek için kullanmışlardır (Işık, 2007). Televizyon insanlara farkına varmadan diğer toplumların davranış kalıplarını, inanışlarını, yaşam biçimlerini aktarmaktadır (Ayrancı, Köşgeroğlu ve Günay, 2004). Televizyonun, toplumların en önemli parçalarından biri konumunda olduğu düşünülmektedir. Televizyondan seyircilere ileti akışı olmaktadır. Bu iletiler zamanla toplumun kültürel, siyasal ve ekonomik durumuna göre farklılık gösterebilir ve izleyiciler tarafından farklı yorumlanabilir (Olgundeniz, 2010). Televizyon aile yerine kullanılan sosyalleşme aracı olsa da içeriğini bakıldığında aileyi odağa alan bir iletişim aracı olarak düşünülmektedir (Ünal ve Durualp, 2012). Televizyon izlemek hayatımızın yemek yeme, su içme gibi temel fizyolojik gereksinimleri arasındadır. İnsanoğlu, eğlenmek, dinlenmek, vakit geçirmek bazen de bir amaçları olmadan da televizyonla uzun süre vakit geçirmektedir. İnsanlar bireysel ya da grup olarak hem eğlenme hem bilgilenme amacıyla kitle iletişim araçlarından televizyonla vakitlerinin çoğunu geçirmektedir (Doğan, 2003; Çakır, 2005). Belirli bir amacı olan televizyon yayınları bu amaçları göz önünden bulundurarak televizyon programlarını haber, eğitim, kültür, eğlence, reklam gibi türlere ayırmaktadır (Işık, 2007). Kitle iletişim araçlarından en önemlilerinden biri olan

televizyon; yaş, eğitim, coğrafi bölge vb. durumlar göz önünde bulundurulduğunda her kesime, her yaş grubuna hitap etmektedir. Kullanım yaygınlığı ve en fazla kişiye ulaşma sayısının çokluğu nedeniyle en çok kullanılan aynı zamanda en çok eleştiriye maruz kalan kitle iletişim aracıdır (Erdem, 2008). Televizyonun bu derece etkili olduğu günümüz dünyasında, Türk toplumunu oluşturan aile kavramına etkisi yadsınamaz düzeyde olduğu düşünülmektedir. Televizyon insanlar yerine düşünerek, hayaller kurarak insanlara nasıl düşünmelerini, nasıl hayaller kurmaları gerektiğine dair mesajlar iletmektedir (Öztürk, 2012). Williams (2013), televizyonun ortaya çıkışını ve gelişim sürecini şu sözlerle ifade etmektedir :“Televizyonun icadı, tek bir olay ya da olaylar dizisi değildir; elektrik, telgraf, fotoğraf, sinema ve radyodaki icatların bileşimine ve gelişmelerine bağlı olduğu varsayılmaktadır. Bu gelişimin ikiye ayrılması gerektiği söylenebilir: 1875- 1890 yılları arasında televizyonun belirli bir teknolojik amaç olduğu dönem ile bir duraklama döneminden sonra 1920’den başlayıp ilk genel televizyon sisteminin kurulduğu 1930’lara kadar uzanan, televizyonun belirli bir teknolojik yatırım olduğu dönem.” Erdem (2008)’ e göre televizyonun eleştiriye maruz kaldığı üç özelliği vardır. Birincisi; izleyen kitleyi yönlendirici olması (nasıl yapması, nasıl davranması, nasıl tercihlerde bulunması gibi), ikincisi, izlenirliği arttırabilmek için bazı öğeleri çok fazla ön planda tutması (cinsellik ve saldırganlık gibi), üçüncüsü ise; “eğlendirme” kavramı izleyici eğlendirmek televizyona bağlı kılmak için eğlence unsurunun abartılması, bütün temaların eğlence olarak gösterilmesi sorunudur. Ayrıca televizyonun insanı uyuşturduğu kendisine bağımlı yapması gibi olumsuz özellikleri de eleştirilmektedir (Yalçın, 2001).

2.5. Televizyonun Çocuklar Üzerine Etkisi

Televizyonun her eve girmesi, artan kanal sayısı, evde birden fazla televizyonun bulunması, çocuklara hitap eden program sayısının artması çocukla televizyon arasında güçlü bir bağın oluşmasına neden olmuştur (Işık, 2007). İlk zamanlarda pahalı ve lüks bir eşya olan televizyon, zaman ilerledikçe teknolojinin gelişmesi, her bütçeye göre televizyon üretilmesiyle her ailenin evinde olmazsa olmaz bir eşya konumuna gelmiştir. Önceleri çok az kanal bulunan televizyonda zamanla her yaş grubuna hitap edecek programlar, kanallar çoğalmaya başlamıştır. Hem yetişkinler hem de çocuklar zamanlarının büyük bir çoğunluğunu televizyon izlerken geçirmiştir (Aydın, 2018). Çocuklar doğdukları günden itibaren ebeveynleri dışında en çok televizyonla vakit geçirmektedir. Aileler çocuklarına

yetemedikleri durumunda televizyonu kurtarıcı olarak görüp çocuklarını televizyon karşısına oturtmaktadırlar. Ağlayan bebeği susturmada, yemeğini yemeyen çocuğun yemek yemesine yardımcı olmada televizyonu kullanmaktadır (Özdemir, 2003). Ağaç yaşken eğilir misali çocukların kişilik gelişimlerinin geliştiği, davranış modellerinin oluştuğu, toplumun değerlerini benimsediği en önemli dönem olan çocuklukta televizyonun yararlı zararlı tüm etkilerine maruz kalan bireyler çocuklar olmaktadır (Mutlu, 1999). Çocuk vaktini kimle geçirirse davranışları ona göre şekillenir. Çalışan annelerin işleriyle olan meşguliyetleri, çalışmayan annelerin ise evin işleriyle olan meşguliyetleri çocuklarını televizyona yaklaştırmakta ve zamanlarını televizyonla geçirmelerine ortam hazırlamaktadır (Temizyürek ve Acar, 2014). Yapılan araştırmalar sonucunda çocukların medya tercihlerinde ilk sırayı televizyon almaktadır (Erdoğan ve Baran, 2008). Televizyonun zararlı etkilerinden çocuğunu uzak tutmaya çalışan bilinçli ebeveynler okul öncesine başlayan ve arkadaşlarından etkilenen çocukların televizyon seyretme isteklerini geri çevirmede ve izledikleri programları denetlemede zorlanmaktadırlar (Rogge, 1989). Çizgi film izlemekten kendini alamayan çocuğun hayal dünyasını bu programlar şekillendirmektedir (Samancı, 2004). Çocuğun televizyonu izlemesi, davranışları öğrenmesi ve yaşantısına aktarması arasında bir paralellik olduğu düşünülmektedir (Yalçın, 2001). Televizyonu eğlenmek için izleyen çocuğun toplumsallaşması tesadüfi bir şekilde olmaktadır. Çocukla doğrudan iletişime geçen televizyonun çocukta herhangi bir yaptırımı olmamaktadır (ödül ve ceza vermek vb.). İzlediğini doğrudan alan çocuk kendisi içselleştirmektedir. Bu şekilde çocuğun yaşamına giren kurallar doğrudan ve dolaylı olarak çocuğun toplumsallaşmasına katkı sağlamaktadır (Elkin, 1995). Televizyonun yaygınlaşmasıyla sokakta oynayan çocuk algısı değişmiş ve televizyona bağımlı olan yeni bir çocuk algısı oluşmuştur. Bu çocuklar daha okula başlamadan sanal kahramanları, televizyon karakterlerini öğrenmektedir (Şirin, 1996). Eğitici özelliği ve olumlu davranışları öğretme etkisi fazla olan televizyon programlarının çocukları olumlu yönde etkilediği görülmüştür (Bee ve Boyd, 2009). Bu etkilenme olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilmektedir (Arslan, 2004). Çocukların uzun süre televizyon başında kalmaları, yaş gruplarına uygun olmayan çizgi film, program izlemeleri çocuklarda gelişim bozukluklarına sebebiyet vermektedir (Gündüz Kalan, 2010). Çocukların televizyondan etkilenme düzeyleri birçok faktöre göre değişkenlik göstermektedir. Bu faktörler, çocukların yaşları, gelişim düzeyleri, ailesel ve çevresel faktörleri olarak sınıflandırılmaktadır (Büyükbaykal, 2007). Anne- babaların çocuklarının televizyonla

geçirdiği süreyi, hangi programı tercih ettiklerini kontrol etmeleri gerektiği düşünülmektedir. Bu konuda çocuğuna yol gösterici olamayan ebeveynler duygusal gelişimi, okul başarısı düşük, odaklanmada ve dikkatini toplamada zorluk çeken bireylerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Gündüz Kalan, 2010). Görsel ve işitsel bir iletişim aracı olan televizyonun insanları özellikle de çocukları olumsuz etkilediği tartışılmaktadır bu durum birçok araştırmaya konu olmuştur (Atay ve Çelebi Öncü, 2009). Televizyon ve çocuk ilişkisi ele alındığında ailelerin çocukları için televizyonu zararlı görmelerinin duygusal ve düşünsel olmak üzere iki nedeni olduğu varsayılmaktadır. Duygusal neden anne-babanın çocuğunu her türlü zararlı gördüğü etkenden korumaya çalışma iç güdüsü olduğu düşünülmektedir. Düşünsel neden ise; çocukluk döneminin her türlü etkiye açık olduğu dönem olmasıdır (Mutlu, 2005). Televizyon programlarında yer alan şiddet olgusu, çocuklarda saldırganlık davranışını ortaya çıkaracağı gibi, tam tersi olan içine kapanıklık ve korku içeren davranışları da ortaya çıkarabilmektedir (Erdem, 2008). Çocukların neyi ne kadar izleyeceklerini belirleyen aile büyükleri, çocukların şiddet içerikli programları izlemelerinde sakınca görmedikçe çocuklarda bu tür davranışların yanlışlığına dair bir algı oluşmamaktadır (Mutlu, 2008). 3-5 yaşında olan okul öncesi çağındaki çocuk, televizyonu araştırmacı gözle izlemektedir. İlgilerini hızlı değişen sahneler, şiddet ya da beklenmeyen görüntü ve sesler çekmektedir (İşçibaşı, 2001). (Çilenti, 1980)'e göre televizyonun öğrenme sürecine etkisi üç aşamada gerçekleşmektedir. İlk aşamada çocuk televizyon programlarını ve iletilerini izlemekte ve almaktadır. İkinci aşamada çocuk gözlemlediği davranışın ana hatlarını istediği zaman tekrar edebilmektedir. Üçüncü aşamada ise çocuğun kazandırılmak istenen davranışı kabul ederek özümsemesi söz konusu olmaktadır. Çocuk televizyon izlerken fiziksel olarak pasiftir fakat izlediklerini anlamlandırmada, eleştiri yapmada, kahramanıla kendini özdeşleştirmede ve kendini onun yerine koymada aktif durumda olmaktadır (Işık, 2007). Çocuk pasif bir seyirci rolünü benimsediği için gördükleriyle yetinmektedir (Öztürk, 2012). Konuların çoğunda henüz fikirleri oluşmamış olan çocuklar, kişisel deneyimleri olmaması, yargılama becerilerine sahip olmamaları, neye inanıp neye inanmamaları gerektiğini tam olarak bilmemeleri ve kendilerine güvenlerinin olmaması nedeniyle televizyonun etkisi altına aldığı ilk kitle olarak karşımıza çıkmaktadır (Işık, 2007). Uzmanlar televizyonun etkileri ile televizyon-çocuk ilişkisinin niteliği arasında güçlü bir ilişki olduğunu kısaca televizyona bağlılığın artması televizyonun etkilerine de açık olmanın artacağını belirtmiştir (Mutlu, 2005). Televizyon, çocuğun yaşamadığı deneyimleri ona sunabilen ve bunu kendi deneyimi gibi algılamasına

neden olan bir araç olarak düşünülmektedir (Ertürk ve Akkor Gül, 2006). Gerçek ile gerçek olmayı ayıramayan çocuk seyrettiklerinin bir film, ya da oyun olduğunu bilmemektedir, gerçek olduğunu düşünmektedir. Yaşları çok daha küçük olan çocuklar ise televizyondaki kişilerin tv kutusu içine girmiş gerçek insan olduklarını düşünmektedir (Öztürk, 2012). Çocuklar için düzenlenen programların profesyonel yardım alınarak pedagoğ desteğiyle çocukların zihinsel, bedensel ve ruhsal gelişimlerini olumlu etkileyecek şekilde hazırlanması gerekmektedir (Işık, 2007).

2.6. Televizyonun Olumlu Etkisi

Kitle iletişim aracı olarak televizyon farklı hayat tarzlarını, kültürleri, inanç ve değerleri tanıtmalarıyla izleyicilere sonsuz bir dünya tanıtmaktadır. Çocuk ise kolayca ulaşabildiği televizyondan kendisini alamamakta erken yaşlardan itibaren televizyonun verdiği mesajlardan etkilenmektedir (Işık, 2007). RTÜK, 2007 Yılında yaptığı çalışmada çocukların düzenli olarak televizyon izlemeye 2-2,5 yaşında başladıkları, ilköğretim çağındaki çocukların ise günde 3- 3,5 saat televizyon izledikleri sonucuna ulaşmıştır (Öztürk, 2007). Çocukların televizyon izleyerek yeni kelimeler öğrendikleri görülmüştür. Böylelikle üst toplumsal kesimdeki çocuklarla aradaki farkı azaltmış olurlar (Sayın, 1999). Uzmanlar yetişkinlikteki iletişim becerilerinin çoğunun, çocukluğun ilk zamanlarında oluştuğunu ve yaşamın daha sonraki yıllarında kendini gösterdiğini belirtmiştir (Öcel, 2002). Ülkemizde 1-18 saat açık kalan televizyonun çocuğun zihninin gelişmesine ve kültürün yapılanmasına etkisi azımsanmayacak bir öneme sahiptir (Sönmez ve Uysal, 2005). Çocuğun televizyon izlemesinin psikolojik nedenlerine baktığımızda, çocukların komedi filmleriyle gülme, macera filmleriyle gerilim, çocuk programlarıyla eğlenme, yarışma programlarıyla heyecan duygularını tatmin ettikleri varsayılmaktadır. Ayrıca televizyon izleyen çocukların daha çok bilgiye ve görüntü bilincine sahip olduğu düşünülmektedir (Turan, 1996). Televizyon doğru kullanıldığında çocuklar için fayda sağlayan önemli bir iletişim aracı olmaktadır. Bebeklik çağında yeni kelimeler öğrenmeye başlayan çocuk televizyondaki hızla akıp giden görüntülerin dikkatini çekmesiyle duyduğu kelimeleri tekrar etmeye başlamaktadır. İlerleyen yaşlarda yaşadığı dünyayı tanıyan çocuğun kelime dağarcığı gelişerek yeni ülkeler, canlılar öğrenmektedir (Doğan, 2003). Çocukluk insanın toplumsal değerleri öğrendiği, doğru davranış biçimlerini benimsediği, kişiliğin yapıtaşlarını ideal birey algısına göre kurması sürecini en yoğun olarak yaşadığı bir dönem olarak düşünülmektedir

(Mutlu, 1999). Bu dönemde anne baba ve yetişkinleri rol model alan çocuk yaygınlaşan kitle iletişim araçlarıyla artık televizyondaki karakterleri rol model almaya başlamıştır (Cesur ve Paker, 2007). Çocuklar çizgi filmler aracılığıyla sağlıklı beslenme, trafik eğitimi, beden temizliğinin önemi vb. birçok konuda amaçlanan davranışlarını geliştirebilmektedir (Arıkan, 2001). Örneğin; La Fontaine'nin öykülerinde öğüt vermek ve bilgilendirmek amaçlı kullanılan tipler eğitimin işlevine yardımcı olmaktadır (Eskandari, 2007). Televizyon, çocuklara bilgi aktarırken onları sosyalleştiren; çocuğun ulaşamayacağı görüntüleri ekrana getirerek dil ve zihin gelişimine katkıda bulunan zengin içerikli iletişim kaynağı olmaktadır (Akyüz, 2013). Bu şekilde çocuklara dünyayı tanıtmaya ve sorgulama imkanı sağlamaktadır (Temizyürek ve Acar, 2014). Sonuç olarak televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu etkileri;

- ✓ Çocuk, televizyon izleyerek yeni kelimeler öğrenmektedir ve kelime dağarcığını geliştirmektedir.
- ✓ Yapılan araştırmalar sonucunda iletişim becerisinin çocukluk döneminde oluştuğu düşünülmektedir.
- ✓ Çocuğun zihinsel gelişimi ve kültürel yapılanması olumlu yönde gelişmektedir.
- ✓ Çocukların heyecan, merak, gülme duygularını tatmin ettiği düşünülmektedir.
- ✓ Çocuk, çizgi film aracılığıyla sağlıklı beslenme, trafik eğitimi, beden temizliğinin önemi vb. birçok konuda amaçlanan davranışını geliştirmektedir.
- ✓ Televizyon, çocuklara dünyayı tanıtmaya ve sorgulama imkanı sunmaktadır.

2.7. Televizyonun Olumsuz Etkisi

Toplumsal sorunların en büyüğünden biri olan şiddet, çizgi filmler aracılığıyla çocuklara kolayca iletilebilmektedir (Kirsh, 2006). Televizyonda çocuklara yansıtılan şiddet algısı gün geçtikçe değişmektedir. Örneğin; Karagöz Hacivat oyununda Karagöz'ün Hacivat' a attığı tokada çocuklar gülerken şimdilerde çizgi filmlerde karakterlerin birbirlerine zarar verici (dinamit patlatma, başına sert bir cisimle vurma vb.) şiddet içerikli davranışlarına gülmektedir (Yavuzer, 2016). Şiddetin çocuklar üzerinde bıraktığı etkiyi inceleyen araştırmaların sonucunda şiddet görüntülerinin çocuklarda korku, öfke, saldırganlık,

duyarsız kalma gibi olumsuz algıları meydana getirdiği görülmüştür (Çamlıbel İrkin, 2012; Funk vd., 2004; Peters ve Blumberg, 2002; Tahiroğlu, Çelik, Bahal ve Avcı, 2010).

Çizgi filmlerde şiddetin gerektiğinde kullanılabileceği algısı çocuklarda fiziksel şiddetin yanında daha yaygın bir şiddet türü olan psikolojik (ruhsal) şiddeti uyandırmaktadır (Büker, 1992). Çocuğu arkadaş ortamından ayıran televizyon çocuğun toplumsallaşmasına ket vurarak içine kapanık, özgüveni gelişmemiş bireylerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Arslan, 2004). Çocuklar ve yetişkinlerin televizyonu izleme amaçları ve televizyondan etkilenme durumları farklılık göstermektedir. Yetişkin birey vakit geçirmek eğlenmek amacıyla izlerken, çocuk yaşı gereği izlediği programlardan oldukça etkilenmekte dünyayı tanımak ve anlamak için izlemektedir. Çocuklar yetişkinler gibi gerçek ve gerçek olmayan olayları ayırt etmede zorlandıkları için Televizyona karşı daha korumasız konumda oldukları düşünülmektedir (Kaskun ve Öztunç, 2005). Olup biten olayları tam anlamıyla kavrayamayan çocuk, televizyonda izlediklerini olduğu gibi taklit etmeye çalışmaktadır (Turan, 1996). Çocukların daha fazla dikkatlerini çekebilmek için çizgi film yapımcıları kahramanları sinirli, saldırgan, olağanüstü güçleri olan karakterler olarak oluşturmaktadır. Kötülere karşı kullanılan şiddet iyi gösterilmeye çalışılmıştır. Şiddetin bu şekilde gösterilmesi çocukların şiddet içeren davranışları taklit etmelerini kolaylaştırmaktadır (Çetin, 1999). Anne babalar çocuklarını avutmak, işlerini halletmek için çocuklarını televizyonla baş başa bırakır ve televizyonu yalnız seyreden çocuk birçok şiddet içerikli görüntüye maruz kalmaktadır (Jordan, Hersey, Mcdivitt ve Heitzler, 2006; Peters ve Blumberg, 2002; Wilson vd., 2002). Yapılan araştırmalarda şiddet içerikli çizgi filmleri izleyen çocukların izlemeyen çocuklara göre bu davranışı gösterme eğilimleri daha fazla olduğu görülmüştür. Yine yapılan araştırmalarda çocukların bu davranışı gösterme sıklıklarının aldıkları tepkiye göre ve aile yapılarına göre değişkenlik gösterdiği saptanmıştır (Yeşiltuna, 1999). Bu durumda çizgi film yapımcılarının sadece kar amacı güderek film üretmemeleri gerektiği, çocukları eğlendirirken gelişimlerini de destekleyici onlar için faydalı olabilecek filmler hazırlamaları gerektiği düşünülmektedir (Doğan, 2003). Televizyon başında hareketsiz kalan çocukta dengeli beslenme alışkanlığı da olmadığı takdirde fizyolojik gelişiminde yetersizliklere yol açmaktadır (Arslan, 2006). Televizyonla uzun süre vakit geçiren çocuğun arkadaş ortamında sosyalleşmesi, kitap okuması ve diğer aktivitelere katılması daha güçleşmektedir (Cesur ve Paker, 2007). Okul öncesi çağındaki çocukların kendileriyle özdeşim kurabileceği model arayışı içerisinde oldukları düşünülmektedir. Çoğunlukla çizgi film kahramanları aracılığıyla edinilen yanlış

modeller çocukların kişilik gelişimlerinin olumsuz yönde temelini oluşturmaktadır ve bu kişilik özelliklerini yetişkin bir birey olduklarında da sergileyebilmektedir (Arslan, 2006). Televizyon tüm aile bireyleri arasındaki iletişimi negatif yönde etkilediği için çocuk-ebeveyn iletişimi zarar görmektedir (Coşkun ve Arslantaş, 2016). Çocukların; biyolojik, sosyal ve psikolojik alanlarına olumsuz yönde etki eden televizyon cinsel gelişimlerini de etkilemektedir. Televizyondaki programlarda, çizgi filmlerde subliminal olarak verilmeye çalışılan cinsel içerikli mesajlar çocuklarda cinsel dürtünün daha erken ortaya çıkmasına, çevrelerine karşı daha erken cinsel ilgi duymalarına neden olmaktadır (Arslan, 2006). Sonuç olarak televizyonun çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri;

- ✓ Toplumsal sorunların en büyüğünden biri olan şiddet, çizgi filmler aracılığıyla çocuklara iletilmektedir.
- ✓ Çocuğun toplumsallaşmasını olumsuz yönde etkileyerek içine kapanık, özgüveni eksik bireyler oluşmasına neden olmaktadır.
- ✓ Televizyon başında hareketsiz kalan çocuğun fizyolojik gelişimi olumsuz yönde etkilenmektedir.
- ✓ Çizgi film kahramanları aracılığıyla edinilen yanlış modeller çocukların kişilik gelişimini olumsuz etkilemektedir.
- ✓ Çizgi filmler aracılığıyla verilen cinsel içerikli subliminal mesajlar çocukların cinsel dürtülerinin daha erken ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

2.8. Çizgi Film ve Ortaya Çıkışı

Çizgi film, Türk Dil Kurumu'nun yayınlanan Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü'nde "ayrı ayrı resimleri ya da hareketsiz nesneleri gösterim esnasında hareket duygusu verebilecek şekilde düzenlemek ve filme aktarım işi" olarak tanımlamaktadır. Çizgi film canlandırmanın bir türüdür "çizili olanların hareketlendirilmesi sanatı" olarak tanımlanabilen canlandırma, insanın giremeyeceği, göremeyeceği yerlerdeki hareketleri vermesinde kullanılmaktadır (Güler, 2013). Çizgi filmler resimlerden oluşur her bir resim hareketin kısa olan anını oluşturur ve sonra bu resimler filme alınır ekranda hareketli gösterilerek resimde canlılığı oluşturur (Özen, 2015). Tek tek resimlerden oluşması ve grafik tasarıma dayandırılması çizgi filmi gerçekçi filmden ayıran en önemli özellik olduğu düşünülmektedir. Çizilen her karenin bir başlangıç ve sonu vardır aynı zamanda bir bütünün parçası olmaktadır (Bilis, 2011). Bu tanımlar canlı ya da cansız nesneleri

canlandırmak veya onlara yeni bir biçim verme olayı olarak açıklanabilmektedir. Çizgi film, bütün cansız olan karikatür, çizim, resim, kukla ve üç boyutlu nesneleri canlılarmış, hareket ediyormuş gibi göstererek grafik ve plastik sanatlara uygulanması olarak tanımlanmaktadır (Hacıbektaşoğlu, 2014). Teknolojik işlemlerle anlık görüntülerin canlandırılması animasyonun dilimizdeki karşılığı olmaktadır. Animasyonda amaç; hareketsiz bir nesne ya da resme hareket kazandırmaktır. Animasyonda günlük yaşamda ilginç olarak nitelendirdiğimiz (fillerin yüzmesi, iskeletlerin dans etmesi) birçok olayla karşılaşabilmektedir (Özakçaoğlu, 2009). Animasyon teknikleri arasında en sık kullanılanı çizgi filmidir (Köroğlu, 2016). Çizgi karakterden oluşan film kahramanları zamanla o kadar sevilmiş ve benimsenmiştir ki kendine özgü ayrı bağımsız bir yaşam kazanmış yaşayan film yıldızları gibi bir ün kazanmıştır (Güler, 2013).

Çizgi filmlerin temelini, 19. yüzyılın başlarında resimleri hareket ediyormuş gibi gösteren bazı oyuncakların, tip, karakter ve sahne düzenlemelerinin her karede çizilerek oluşturulması ile meydana gelen filmler olduğu düşünülmektedir (Atinel, 2018). Sesli filmlerin yapılmasıyla çizgi filmlerde de büyük gelişmeler görülmüştür. 1923'te kurulan Walt Disney, yıllar boyunca büyük küçük her yaştan insanın izlediği ve sevdiği 1928'de ilk sesli "Miki Fare" filmlerini, sonra "Vak vak Kardeş" ve "Saçma Senfoni" dizilerini ve sonra da ilk uzun çizgi film "Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler"i yapmıştır. Bunları yine çok sevilen ve birçok ülkede büyük başarılar gösteren; "Pinocchio", "Fantasia", "Dumbo", "Bambi", "Kül Kedisi", "Peter Pan", "101 Dalmaçyalı", "Leydi'nin Aşkı", "Alice Harikalar Diyarında" gibi filmler izlemektedir. Bu süreçte çizgi film büyük bir başarı göstererek, teması, müziği, karakterleri, renkleri ile çok sevilen bir sanat dalı olmuştur. (İnanç, 1981).

Türkiye'de 1930-1940 yıllarında Batı'dan gelen ve izlenilen filmlerin etkisiyle çizgi filme olan ilgi olan artmıştır. Ancak Türk çizgi filminin tam anlamıyla gelişmesi 1950'li yıllara kadar devam etmiş ve çeşitli denemelerin ötesine geçememiştir. Profesyonel anlamda ilk çizgi film, Yüksel Ünsal'ın yönetiminde; "Evvel Zaman İçinde - Nasrettin Hoca, Keloğlan ve Gülderen Sultan" isimli çizgi filmleri olmuştur (Hünerli, 2005). Bunları takiben 1961-1962'li yıllarda Oğuz Aral, Tekin Aral, Ferruh Doğan'ın kurduğu canlı karikatür adlı stüdyoda 50' ye yakın çizgi film yapılmıştır. 1970'li yıllarda Tonguç Yaşar ve Sezer Tansu'nun birlikte hazırladığı "Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü?" adlı kısa metraj çizgi film, dokuz yüz filmin katıldığı 9. Annecy Çizgi Film Şenliği'nden elemeyi geçerek

gösterilmeye değer bulunan ilk Türkiye çizgi filmi olmaya hak kazanmıştır. Türkiye’de çizgi filme yeni bir soluk getirmede yardımcı olan bu yapıt animasyon filminin sadece reklam filmi olmadığını da kanıtlamış olmuştur (Aydın, 2018). Türkiye’de çizgi film çok fazla gelişme gösterememiştir bunların sebepleri arasında teknik yetersizlikler gösterilmektedir. Türkiye’de şuan da TRT Çocuk kanalı çizgi film konusunda güzel gelişmeler göstermiş olsa da tam olarak olgunlaşması için biraz daha zamana ihtiyaç olduğu düşünülmektedir (Bektaşoğlu, 2014). Gelişen teknoloji ve çizgi filme olan ilginin daha da artmasıyla eğitici, öğretici ve toplumumuzun kültürel değerlerini yeni nesillere aktaracak olan çizgi filmler gittikçe çoğalmaktadır.

2.9. Çocuk ve Çizgi Film

Çizgi filmler, hayal gücünü desteklemek amacıyla rengi, sesi kullanırlar ve gönderilmek istenen iletinin daha sevimli hale gelmesini, daha etkin bir öğrenme olmasını sağlamaktadır (Güneş, 2010). Okul öncesi çağındaki çocukların büyürken çizgi filmlerle çok yakın bir ilişki içerisinde oldukları inkar edilemez bir gerçek olduğu düşünülmektedir (Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011). Çizgi film çocukları eğlendirirken etkisine altına almaktadır. Çocuklar çizgi filmdeki olayları içselleştirerek çizgi filmlerdeki olay ve karakterle bir bütün olmaktadır. (Özen, 2015). Okul öncesi çağındaki çocuklar basit hikaye ve komedilerden hoşlansalar bile en çok izledikleri programların çizgi filmler olduğu düşünülmektedir (Şimşek ve Baran, 2001). Çizgi filmle çok fazla zaman geçiren çocuk hayvanlarla ilgili komik hikayeleri izlemekten keyif almaktadır. Hayvanların çocuklarla olan dostluğu, aile yaşamını ele alan çizgi filmler dikkatini çekmektedir (Yörükoğlu, 2003). Çizgi filmler, gerçek ve gerçek olmayanı ayıramayan çocukların kişilik gelişimlerinde, benlik oluşumunda büyük etkiye sahip olduğu varsayılmaktadır. Günün üç dört saatini televizyon karşısında geçiren çocuk çizgi filmlerdeki; kalıp yargıları, düşünce tarzlarını benimsemektedir (Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011). Çocukların bu yakın ilişkisi zamanla ilerleyen yaşlara doğru azalmaktadır (Cesur ve Paker, 2007). Amerikalı Dr. Sally Ward, 10 yıl süren bir çalışma yapmış ve bu çalışma sonucunda 1-5 yaş aralığındaki çocuklarda görülen geç konuşmada televizyonun çok önemli bir etken olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Televizyon tarafından gürültüye maruz kalan çocuklar konuşma becerilerini geliştirememektedir. Yine bu çalışmada, 8 aylık bebeklerin isimlerini, çok basit kelimeleri ayırt edemedikleri görülmektedir. 3 yaşına geldiklerinde 2 yaş dil gelişim özelliklerini

gösterebildikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Dil gelişiminde olumlu gelişimi göstermeyen çocuk bu şekilde okula başladığı için eğitim hayatında da zorluk çekebilmektedir (Tönel, 2007). Çocuklar okul öncesi dönemde özdeşim kurabilecekleri bir model arayışı içinde olmaktadır. Bu durumun çocukların kişilik gelişimleri açısından çok önemli olduğu düşünülmektedir. Bilinçsiz bir şekilde seçilen modeller çocukların kişilik gelişimi olumsuz etkilemektedir. Bu özdeşim kurma eğilimi, çocukların kişilik gelişimleri açısından hayati bir öneme sahip olmaktadır. Okul öncesi dönemde başlayan televizyon izleme alışkanlığı kişilik gelişiminin temelini oluşturacağı ve bu kişilik özelliklerinin de tüm yaşam boyunca süreceği dikkate alındığında bu konunun ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır (Arslan, 2004). Çizgi filmleri izleyen çocuk hareketli resimlerin güçlü ses ve ışıkların etkisi altına girerek şiddete yönelimli bir birey olmaktadır ve okul çağında dikkat algısı artmış çocuk izlediği olaylardan sonuç çıkarmaktadır ve karakterin hareketini, davranışını taklit etmektedir. Çizgi filmin etkisine kendini çok fazla kaptıran çocuk kahramanın yerine kendini koyarak onun gibi davranmaya başlamaktadır. Bu durumda çocuklarda saldırganca davranışın artmasına neden olmaktadır. Çizgi filmlerde, şiddet olgusu iyi olan başkahramanlara verilmiştir kahraman iyi biridir ama kötülere karşı çözüm olarak şiddeti tercih etmektedir. Bu durum çocuklarda iyi durumlarda kötülere karşı problem çözme olarak şiddetin tercih edilebileceği algısını oluşturmaktadır (Öztürk, 2014). Can'ın (1995) yaptığı çalışmada da Türkiye'deki çocukların %63.1'inin her gün çizgi film izlediği belirlenmektedir. Aral, Ceylan ve Bıçakçı'nın (2011) araştırmasında ise bu oran biraz daha azalarak karşımıza şu şekilde çıkmaktadır; boş zamanlarında televizyon seyretmek erkek çocukların birinci tercihi iken (%50.3) kız çocukların ikinci tercihi olmaktadır (%49.4). Çizgi filmin eğlenceli dünyasına kapılan çocuklar çok erken yaşlarda ekrandan kopamaz hale gelmektedir. Çocukları bu büyülü dünyadan uzak tutabilmek için onları oyuncaklara yönlendirmek için çalışmamız gerekmektedir. Çocukların ekranla tanışma yaşını olabildiğince yükseltmek gerekmektedir. Çizgi filmin hayal mi gerçek mi olduğunu kavramada zorluk çeken çocuk için severek izlediği çizgi filmdeki karakterler birer model rolünde olmaktadır (Yağlı, 2013). Bilinçli bir şekilde hazırlanan çizgi filmlerin çocukların bilişsel ve duygusal gelişimlerine katkısı oldukça yüksektir. Çizgi film yapımcıları bunu göz önünde bulundurması ona göre çizgi film hazırlaması sağlıklı bireylerin yetişmesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir (Malatyahoğlu, 2014). Çizgi film görsel ve işitsel öğeleri birlikte kullanarak hedef kitleye vermek istediği mesajı iletmektedir. Çocuklar hayal dünyalarında izledikleri cisimlere bir masumiyet katmaktadır. Örneğin;

yırtıcı zarar verebilecek olan bir hayvanın çizgi filmde daha sevecen gösterilmesi çocukta da bu hayvana karşı sevgi, acıma duygusunu harekete geçirmektedir (Abdüsselam, 2013). Çizgi filmi seyreden çocuk; kendisini oradaki bireyle eşleştirip benimsediği için çizgi filmler çok tercih edilen türlerden biri olmaktadır (Can, 1995). Çocuk çizgi filmdeki sevdiği karakterle bütünleştiği için bir ürün önerilirken televizyon ve reklamlarda çocukların sevdikleri bu karakterler kullanılmaktadır (Özen, 2015).

2.10. Çizgi Film ve Eğitim

Can (1995)' e göre; çizgi film iki dramatik yapıdan oluşmaktadır: Birincisi; bozulan bir şeyi onarmayı hedeflerken kısa sarımlı yayınlanan eğlendirmeyi amaçlayan bir yapı olarak ele alınmaktadır. İkincisi ise; daha çok simgesel (varolmak, birliktelik) yapıları ele alan uzun sarımlı olup eğitici özelliği ön planda olan yapı olarak ele alınmaktadır. Çizgi filmler eğitim sürecini daha eğlenceli hale getirerek sıkıcılıktan kurtarmaktadır (Arıkan, 2001). Walt Disney'in çizgi filmlerinde ve bu tür benzeri yapıtlarda, bilgilendirme ve bir sonuç çıkarma amacı güdüldüğünden karakterler eğitim işlevini üstlenmektedir. Çizgi filmlerin ortaya çıkış sebeplerden birinin de öğreticilik olduğu düşünülmektedir (Can, 1995). Televizyon, en fazla kitleye ulaşabilen iletişim aracı rolünü üstlenmektedir. Çizgi filmler çocukların en çok seyrettiği program türü olduğu için çocukla iletişim kolaylıkla kurulabilmektedir. Çocuk çizgi filmi izlerken eğlenmekte ve eğitilebilmektedir (Alan, 2009). Çocukların eğitiminden sorumlu olan anne babanın bu görevine televizyon ortak olmaktadır. Çocuklar yaramazlık yaptığıında, ortada bulunmalarının istenmemesi gibi durumlarda anne baba çocuğu televizyona yönlendirmektedir. Bu durum bilinçli ailelerde farklılık göstermekte ebeveynler çocukların televizyon izleme sürelerine ve izledikleri programlara müdahale etmektedir (Çelenk, 1995). Çocuklarla ilgili yapılan araştırmalarda çocukların tercih ettikleri programların başında çizgi filmler ve çocuk programları gelmektedir. Araştırmalar sonucu çıkan bulgular ve veriler incelendiğinde en çok severek ve beğenilerek izlenen yayınlar arasında çizgi filmler, bilim- kurgu türü yapımlar ve belgeseller gelmektedir (Özakçaoğlu, 2009). Çizgi filmin yapısında bulunan görsellik ve hareketlilik çizgi filmin eğitim alanında rol oynamasını sağlamaktadır. Karmaşıklığa açıklık getiren görünmez olanı görselleştiren çizgi film simgeler yoluyla etkin öğrenme sağlamaktadır. Böylece eğitim süreci daha eğlenceli bir hale dönüşmektedir (Alan, 2009). Çocukların konuşma, kavrama, dinleme yeteneklerini geliştirmede çizgi filmler yararlı ve

uyarıcı olarak düşünülmektedir. Çocuk ve televizyonun etkileşimi altı alanda ele alınmaktadır. Bunlar; özdeşleşme, düşünsel (fantazy), inanırlık, mizah, töresellik, şiddet (Özakçaoğlu, 2009).

Çizgi filmin eğlendirici yanının yanında eğitici özelliğinin olduğu da kabul edilmektedir. Hareket ve davranışların kazandırılmasında oldukça etkili olan çizgi film kültür aktarımının yapılmasında da büyük rol oynamaktadır. Yazılı olarak vermekte zorlanılan kültürel değerler yerli çizgi filmler aracılığıyla çocuklara kolayca aktarılmaktadır (Yağlı, 2013). Ebeveynlerin çoğu; çizgi filmlerde çocuklara uygun olmayan birçok davranışın (saldırganlık, hırçınlık vb.) olmasından şikayet etmektedir bunun üzerine yapım şirketleri pedagojik incelemeden geçmiş çizgi filmler üreterek; çocukların televizyon seyredirken eğlenmesine, eğlenirken öğrenmesine, hayal gücünü geliştirmesine yardımcı olmaktadır. (Bektaşoğlu, 2014). Çocuklar seçtikleri çizgi film kahramanlarının davranış ve hareketlerini günlük yaşamlarında, oyunlarında kullanmaya başlamaktadır. O karakterlerin tüm özelliklerini olduğu gibi alabilmektedir burada şu nokta gözden kaçmamalıdır örnek alınan bu davranışlar çocuklarda olumsuz dürtüleri de harekete geçirebilmektedir. Bu olumsuz dürtülerin harekete geçmesi çocukta saldırganca davranışların görülmesine sebebiyet verebilmektedir. Bu yüzden çizgi filmlerde karakterlerin hareket ve davranışları özenle seçilmektedir. Çocuklar için anlaşılması güç olan soyut kavramların (adalet, hoşgörü, yardımlaşma vb.) somutlaştırılması ve çocuklar tarafından daha anlaşılır hale gelmesi sağlanmaktadır (Yavuzer ve Şirin, 2013). Çizgi film yapımcıları, çocukları eğlendirmek, güldürmek amaçlı çizgi filmlerde ateş etme, uçurumdan düşme vb. hareketlere yer vermektedir. Saldırganlığın ve şiddetin macera adı altında çocuklara verilmesi ve çocukların bu davranışları günlük yaşamda kullanmak istemeleri olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Çizgi filmler çocuklarda bu tür davranışlara ortaya çıkarmayacak eğitici, öğretici ve eğlendirici biçimde olmaktadır (Çelenk, 1995). Çocukların Çizgi filmlerde verilmek istenen mesajlar çocukların sevdikleri karakter aracılığı ile yapıldığında mesajın alınması ve içselleştirilmesi daha kolay olmaktadır. Özellikle model olarak öğrenmenin en yaygın olduğu okul öncesi dönemde çocuklar için bu karakterlerin daha önemli olduğu düşünülmektedir (Türkmen, 2012). Teknolojinin gelişmesi teknik bilgilerin giderek artmasıyla önceki dönemlerde çok fazla ilerleme gösteremeyen çizgi film çağımızda kültürel değerlerin aktarılmasında, sosyal yapının öğrenilmesinde büyük rol oynamaktadır. Gösterime giren yeni çizgi filmler çocukların eğitiminde kullanılmaktadır (Kerman, 2014).

BÖLÜM 3

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

3.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Uluyağcı ve Yılmaz (2007), “Televizyon reklamlarında çocuğa ilişkin toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu” isimli yaptıkları araştırmada, televizyon reklamlarında çocuğa ilişkin toplumsal cinsiyet rollerinin sunumunu incelemek istemişlerdir. Araştırmanın amacı, toplumsal cinsiyet rollerinin TV reklamlarında yer alan çocuklara nasıl aktarıldığını tespit etmektir. Bu amaca ulaşabilmek için 2004 ve 2005 yılında yayınlanan televizyon reklamlarından amaçlı örnekleme yöntemine göre seçilen reklamlarda yer alan çocukların öykündüğü/öykündürüldüğü toplumsal cinsiyet stereotipleri incelenmeye alınmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerinin reklam dili ve reklam görüntüsü olarak çocuklara nasıl aktarıldığı araştırılmıştır. Kadına ve erkeğe ilişkin görsel/sözel imgeleri, çocuklarda nasıl kullanıldığı ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın evrenini, 2004-2005 yılları arasında televizyon reklamlarında çocuklar tarafından görsel ve sözel olarak verilen yetişkin kadın ve erkeğe ilişkin toplumsal cinsiyet rollerini temsil eden reklamlar oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında incelenen reklamlar Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi reklam arşivinde bulunan, Nar Ajans tarafından hazırlanan ve ulusal kanallarda ay bazında yayınlanan kuşak reklamlarına ait DVD’lerde yer alan reklamlardır. 2004 yılı için 2052, 2005 yılı için 4922 reklam filmi izlenmiştir. Araştırmalar tarafından bahsedilen yıllar arasında toplumsal cinsiyet rollerini yansıtan öğelerin operasyonel tanımları doğrultusunda 2004 yılında Evy baby, 2005 yılında da Domestos, Minerella ve Pedo reklamlarına ulaşılmış ve bu reklamlar incelemeye alınmıştır. Bu dört reklam çalışmanın evrenini oluşturmuştur. Araştırmada içerik çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. Televizyon reklamlarında yetişkin kadın ve erkeğe ilişkin toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklar tarafından yansıtılma biçiminin açık özelliklerinden, reklam filmlerinin açık

olmayan içerik özelliklerine göre çözümlemelerde bulunmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda; bu reklamlarla kız ve erkek çocuklara toplumda baskın rolün, erkeklik rolü olduğu izlenimini verdiğini göstermektedir. İncelenen dört reklamda da erkekliğe yönelik kalıp yargılar TV reklamları aracılığıyla geliştirilmekte, sunulmakta ve pekiştirilmekte, bir anlamda erkeklik rollerini kültürlemeye yönelik bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Köseler (2009), “Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu” isimli araştırmasında öykü ve masal kitaplarındaki toplumsal cinsiyet olgusunu incelemeye almıştır. Araştırmasında kullanacağı hikaye ve masal kitaplarını Gaziantep ili okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan kitaplarla sınırlı tutmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak doküman incelemesi kullanmış, incelenen dokümanları betimsel analiz yöntemi ile yorumlamıştır. Araştırılacak olan kategoriler 1) Kadın ve erkek figürler hangi mesleklerde gösterilmiş, 2) Kadın ve erkek figürler kimlerle gösterilmiş, 3) Kadın ve erkek figürler hangi mekanda gösterilmiş 4) Kahramanlar hangi cinsiyet özelliği ile verilmiş 5) Aile hayatında kişiler cinsiyetlerine göre nasıl betimlenmiş olarak belirlenmiştir. Araştırması sonucunda toplumsal yaşamın etkilerine bağlı olarak kadının asıl görevi annelik ve ev hanımlığı olurken babanın ki ise; evi geçindiren kişi olarak verilmiştir. Öykü ve masal kitaplarında kadının çalışma hayatı çok sınırlı verilmiştir ve meslek rolleri çok az resmedilmiş, kitaplarda kadınların çoğu vakitlerini ev içinde anne rolünde çocukların bakımı ile ilgilenen bir biçimde verildiğine dair sonuçlara ulaşılmıştır.

Soyer (2009), “Okul öncesi dönem çocuk hikaye kitapları: Stereotipler ve kimlikler isimli yaptığı araştırmasında okul öncesi çocuk eğitime yönelik hazırlanan kitaplarda oluşturulan kalıp yargıları ön plana çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda kitapların içeriğinde bulunan kalıp yargılar; niteliksel içerik analizi yöntemi ile yorumlanmıştır. Araştırmanın örneklemini, 6 farklı yayınevinin 50 hikâye kitabı üzerinden ve İzmir Bornova’daki belirli anaokullarının 2003–2004 döneminde öğrencilerine aktardıkları kitapları oluşturmaktadır. Araştırmasında, toplumsal cinsiyet ayrımı (kadın-erkek-çocuk), aile (modern-geleneksel), kent/kır ayrımı, canlı ve cansız varlıkların insansılaştırılmaları, oyuncak seçimi, meslek kalıp yargıları, dine ilişkin kalıp yargılar ve hayal dünyası olmak üzere 8 temel kategori oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, kalıp yargıların, modern toplum ve modern insan kavramını tanımlayıcı olarak sunduğu anlaşılmıştır. Oluşturulan kalıp yargılar ve bu yargılar üzerinde öne çıkan kültürel kimlikler, modern toplumun kimliklerini belirleyici şekildedir. Ancak eski ilişki kalıp yargıları da tamamen yok

sayılmamaktadır. Bu durum küresel kapitalizmin işleyen dinamikleri bakımından da önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Hikâyelerde, postmodern kültürdeki gibi seçmeci özelliklerin, dolayısıyla modern-geleneksel-dinsel öğelerin birbirleriyle iç içe yer aldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Özdemir (2010), “Türkiye’deki reklamlarda toplumsal cinsiyet ve sunumu” isimli yaptığı araştırmada, Türkiye’deki reklamlarda toplumsal cinsiyet olgusu ve sunumunu incelemiştir. Makalede Ankara’da öğrenim gören üniversite öğrencilerinden seçilen örnek gruba 03.05.2010 tarihinde uygulanan “Reklamlarda Toplumsal Cinsiyet ve Sunumu” adındaki anket verileri de yer almıştır. Makaledeki fikirleri desteklemek amacıyla anket verileri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ise; incelenen reklâmlarda kadın ve erkek, pek çok farklı durumla ele alınmıştır. Erkek karakterin egemen olduğu bir sektör olan reklamcılık, kadının iş hayatına atılmasıyla, öncelikle geleneksel rolleri öne çıkarmış, kadının cinselliğinden faydalanarak, kadını iş yaşamında göstermiş ve son olarak da erkek ve kadını bir arada tutmuştur. Erkeklerle ve kadınlara ait ürünlerin reklâmlarında kadınlar ve erkekler birlikte görüldüğü gibi; yalnız erkeklerin veya yalnız kadınların görüldüğü de tespit edilmiştir.

Güder (2014), “Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi” isimli yaptığı araştırmada; Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarını incelemiştir. Bu çalışmanın temel amacı okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarının betimlenmesidir. Bu temel amaç kapsamında okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algısı, annelerin toplumsal cinsiyet algısı, annelerin toplumsal cinsiyet algısının çocukların toplumsal cinsiyete yönelik algısında sahip olduğu rol ve aile yapısının çocukların toplumsal cinsiyete yönelik algısında sahip olduğu rol üzerine yoğunlaşmıştır. Veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmıştır. Çocuklarla görüşme, gözlem ve etkinlik uygulamaları yapılmış; anneler ve anneanneler ile de görüşme yapılmıştır. Çalışmanın verileri 13 Ocak - 14 Mart tarihleri arasında toplanmıştır. Çocuklara uygulanan etkinliklerde yalnızca çocukların toplumsal cinsiyete yönelik algılarını ortaya çıkaracak etkinlikler planlanmış, çocukların algılarına herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Araştırma sorularına göre elde edilen bulgular ışığında, çocukların oyun, oyuncak, kıyafet, renk tercihlerinde toplumsal cinsiyetlerine uygun tercihlerde bulundukları belirlenmiş olup, özellikle oyun ve oyuncak tercihlerinde

ebeveynin görüşü, oyuncağın rengi, karşı cinsiyetten kardeşi olma ve akranlarının bakış açısının önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bayramoğlu (2015), “Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet rollerine ilişkin algılarının incelenmesi” isimli yaptığı araştırmasında, KKTC’de eğitim gören 5-6 yaş grubundaki çocuklarda cinsiyet özelliklerine ilişkin algıların ve kalıp yargıların varlığının ve ortaya çıkış durumunun incelenmesini amaçlamıştır. Bu bağlamda Gazimağusa ilçesinde yer alan Alasya Vakıf Anaokulu öğrencileri ile çalışılmış, akademik ve duygusal alandaki kalıp yargılar araştırmada iki kademeli olarak incelenmiştir. İlk kademede Alasya Vakıf Anaokulu öğrencilerinden amaçsal örnekleme yöntemiyle seçilmiş olan 100 öğrenciden karikatüre edilerek hazırlanmış kız ve erkek resimlerini göstererek akademik kalıp yargıları içeren sayı ve çizgi çalışmaları ile ilgili sorular sorulup görüşler alınmış ve verdikleri cevaplar cinsiyet özelliklerine göre değerlendirilmiştir. Araştırmanın ikinci kademesinde aynı okula devam eden 205 öğrenciye araştırmacı tarafından hazırlanmış olan senaryolar okunmuş, öğrencilerden senaryodaki kahramanların üzüntü ve kızgınlık duygularına ilişkin tahminde bulunarak tahmin ettikleri duyguyu resmetmeleri istenmiştir. Daha sonra bu çizimler hangi duyguların çizdirildiğini bilmeyen jüriye sunularak, yansıtılan duygunun ne olduğunu bilmeleri istenmiştir. Hedef duygu çizimleri dışındaki resimler elenerek, kalan resimler farklı kişilerden oluşturulmuş jüriye tekrar sunulmuş ve resimlerdeki duyguların yansıtılma güçlülüğünü incelemeleri istenmiştir. Her iki araştırmada SPSS 18.0 programı ile analiz edilmiş, t-testi ve ki-kare analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırma bulguları 5 yaş çocuklarında cinsiyete dayalı yerleşik kalıp yargıların bulunduğunu desteklemektedir. Araştırma bulgularında, matematik alanının erkeklere ait olduğu, erkeklerin bu alanda daha başarılı olacağı inancının hâkim olduğu görülmektedir. Erkeklerin kızlara olan güveninin, kızların kendilerinde olan güvenden daha fazla olduğu görülmektedir. Çizilen resimlerin analizi sonucunda ise; her iki cinsiyete ait bireyler tarafından üzüntü duygusunun daha çok kızlara yakıştırıldığı sonucuna ulaşmakta, kızgınlık duygusuna dair belirgin bir farklılaşmaya ait sonuca rastlanmamıştır.

Aytekin (2015), “Çocuk oyun ve oyuncak bağlamında toplumsal cinsiyet inşası “ isimli çalışmasında Ankara ilinde belirlenmiş olan; 24 Kasım İlkokulu, Özdemir Gürocak İlkokulu ve Sibel İsmet Çatık Ortaokulları’nın anasınıflarında, çocuk oyun ve oyuncakları kapsamında toplumsal cinsiyet işleyişinin değişiminin nasıl ve ne yönde olduğunun anlaşılması amacıyla yapmış olduğu nitel bir araştırmadır. Araştırma bu üç okulda bulunan

öğretmenler, öğrenciler, stajyer öğretmenler ve okul personeli (yardımcı anneler) ile oluşan çalışma grubuyla gerçekleşmiştir. Etnografik alan araştırmasında, katılımlı gözlem yapılmıştır. Veriler gözlenmiş, görüşme, doküman analizi ve araştırmacı günlüğü kullanılarak oluşturulmuştur. Farklı sosyo-ekonomik-kültürel bölgelerde bulunan bu üç anaokulunda, şu sonuçlar elde edilmiştir; farklı toplumsal cinsiyet işleyişi ve farklı oyun ve oyuncak seçimlerinin olduğu gözlenmiştir. Araştırma kapsamına dahil edilen okullar, bulundukları çevrenin kültürünün etkisi altındadır. Çocuk kültürü, oyun ve oyuncak kültürü de içinde bulunulan sosyokültürel çevrenin etkisine rastlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet kimlikleri yaşanılan yerin; eğitim düzeyi, ataerkilliği görece fazla ya da az yaşamasına, kadın/erkeğe bakış açısına göre şekillenmektedir.

Somer ve Değirmenci (2015), “Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet kavramı açısından incelenmesi” isimli araştırmasında okul öncesi eğitim kurumlarında bulunan çocukların en sevdiği 50 kitabın belirlenerek toplumsal cinsiyetçilik açısından incelenmesini amaçlamıştır. Kitapların incelenmesinde içerik analizi ve söylem analizi yöntemleri tercih edilmiştir. Literatür taraması ve kitapların incelenmesi sonucunda, toplumsal cinsiyet kategorileri ve alt kategorileri oluşturulmuştur. Analiz edilen kitaplarda kadın karakterlerin %45’inin, erkek karakterlerin ise % 26’sının sorun yaşadığı görülmüştür. Buna karşın soruna çözüm getiren karakterler cinsiyetleri bakımından incelendiğinde; kadın karakterlerin %31’i, erkek karakterlerin ise %55’i soruna çözüm bulmaktadır. Kitapların içeriğinde erkek karakterlerin meslek çeşitliliğinin kadın karakterlerin meslek çeşitliliğine göre daha fazla olduğu görülmüştür. Kadın karakterlerin bir çoğu hikayelerde meslek sahibi olma durumları net verilmeden yer almaktadır. Erkek karakterler, sorun yaşama, kötü karakter olarak verilme, soruna çözüm getiren kişi olma ve meslek sahibi olma gibi durumlarda incelenmesi sonucunda, kadın karakterlerden daha avantajlı durumlarda çocuklara sunulduğu görülmektedir. İncelemeye dahil edilen kitaplar kadın ve erkek cinsiyetine ait kalıp yargı bakımından kadın ve erkek rollerini geleneksel olarak yansıtan öğeler yer almaktadır. Araştırma sonucunda resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet kavramı bakımından, ataerkilliğin toplumdaki geleneksel cinsiyet kalıp yargılarını çocuklara aktardıkları görülmüştür.

Yetim ve Sarıçam (2016), “Çizgi film programlarının çocuklara etkisi konusunda ailelerin bilgi ve farkındalık düzeylerinin incelenmesi” isimli yaptıkları araştırmada, çizgi film programlarının çocuklara etkisi konusunda ailelerin bilgi ve farkındalık düzeylerini

incelemiştir. Araştırma Kütahya ilinde; çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 25 aileden oluşmuştur araştırmaya 23 anne 2 baba katılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların düşüncelerini ve deneyimlerini anlatmayı sağlayacak açık uçlu soruların kullanıldığı görüşme formu tercih edilmiştir. Görüşme sürecinde yöneltilecek sorular alanda uzman hocalar tarafından kontrol edilerek düzenlenmiştir. Düzenlenen sorular her bir katılımcı araştırmacı ile yüz yüze yapılmıştır. Görüşmelerde paylaşılan görüşler ve düşünceler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Veriler betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda; çizgi film programlarının çocuklara olumlu etkilerinin olmadığı aksine; olumsuz etkilerinin olduğu, bunun çocuğa zarar verecek boyuta kadar ulaştığı ve araştırmaya katılan ailelerin çizgi film programları hakkında fazla bilgi sahip olmadıkları, bundan dolayı program konusunda çocuklarının seçimlerini dikkate aldıkları, olumsuz davranışlara neden olabilecek çizgi filmlere müdahale edilemediği, çizgi film programları ile ilgili iletişime geçilmediği tespit edilmiştir.

Özsoy ve Taşdelen (2016),”Pepe çizgi dizisinde toplumsal cinsiyet rollerinin üretimi” isimli yaptıkları araştırmanın amacı, Pepee çizgi filminde toplumsal cinsiyet rollerin üretimini incelemektir. Çalışmada, 2008’de TRT Çocuk’ta yayınlanmaya başlayan Pepee çizgi filminde toplumsal cinsiyet rolleri nitel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu araştırmada Pepee çizgi dizisinde,

- Hangi kalıp yargıların bulunduğu ve zamansal olarak stereotipleştirmenin nasıl gerçekleştirildiği,
- Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının karakterler üzerinden nasıl oluşturulduğu,
- Çizgi dizide toplumsal cinsiyet kalıplaşmaya yönelik hangi gizil kodların yer aldığı incelenmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında Pepee çizgi dizisinin toplam 20 bölümü incelenmiştir. Çalışmanın kavramsal çerçeve bölümünde ekonomik, toplumsal ve kültürel bir fenomen olarak televizyonun “aile” ile yakın ilişkisine değinilmiştir. Çoğunlukla televizyona atfedilen toplumsal değişimlerde / dönüşümlerde öncü / lider rolün esasında bir yanılma olduğu; buna karşılık televizyon ile onun içinde yer aldığı toplumun ama özellikle de ailenin birbiriyle etkileşimli bir ilişkisi olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada, medyanın en popüler araçlarından biri olan televizyonun açık söylemsel kodlarla toplumsal cinsiyet rollerini desteklediği, gizil söylemsel kodlarla da, farklı ve yeni bir bakış açısıyla ortaya koyduğu ürünlerde, açık olan söylemsel kodları gizleyerek onları yeniden inşa ettiği görülmektedir. Çalışmanın

kuramsal kısmında da tartışıldığı üzere televizyon içeriklerinin çocuklardaki etkisine yönelik çalışmalar, televizyona artık bir sosyal öğrenme aracı işlevi yüklemektedir. Çizgi dizinin bölümleri sosyal medya video paylaşım sitelerinden random (rastgele) seçilmiş (izleyici / tık sayısı öncelikli site sıralamasından); mümkün olduğunca ikiden fazla karakterin bir arada bulunduğu bölümler içerik çözümlemesine dahil edilmiştir. Sonuç olarak televizyon içeriklerinin sosyal hayatın önemli bir kısmını kapsadığı ve desteklediği gerçeğini paranteze alan bu çalışma, bu gerçeğin bir hakikat olmadığını da vurgulamaktadır. Televizyonun etkilerinin onun neticede bir araç olması dolayısıyla dönüştürebilir olduğu fikri, çalışmanın ele aldığı toplumsal cinsiyet rollerinin üretimi bağlamında önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Bu dönüşüm ise farklı katmanlardaki işleyişten, izleyici-yapımcı-toplumsal yapı bağlamlarından bağımsız değildir.

Deniz ve Güven (2017), “Okul öncesi dönem çocukları ve annelerinin cinsiyet rolleri kalıp yargıları” isimli araştırmaları okul öncesi dönem çocuklarının ve annelerinin görev/işler ile ilgili cinsiyet rolleri kalıp yargılarını incelemek amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ili Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir ilkokul bünyesindeki anasınıfına devam eden, 65-74 aylık 10 çocuk ve annesi oluşturmuştur. Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Toplama Formu ve Toplumsal Cinsiyet Kalıp yargılarını Ölçme Aracı kullanılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılarak her bir çocuğa kod adı verilmiştir. Cevapları tablolarla sunulmuştur. Daha sonra, Toplumsal Cinsiyet Kalıp yargılarını Ölçme Aracının görevler-işler alt boyutundaki her bir maddesine yönelik olarak sorulan “Niçin böyle düşünüyorsun?” sorusuna verilen cevaplar araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, çocuk ve annelerin cevaplarında tüm işlere yönelik cinsiyet rolleri kalıp yargılarının olduğu saptanmıştır. Çocuklar annelerine göre daha çok cinsiyet rolleri kalıp yargılarına sahiptir. Çocukların cevaplarının iki gerekçeye dayandırılabilceği sonucuna ulaşılmıştır.

Şıvgın ve Deniz (2017), “Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına etkisi” isimli yaptıkları araştırma, cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına etkisinin incelenmesi amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2013-2014 Eğitim yılında, Kocaeli ili Darıca ve Gebze ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı iki ilkokulda, anasınıfına devam eden, 60-72 aylık çocuklar oluşturmuştur. Deney grubunda 20’si Darıca 20’si Gebze’de bulunan ilkokulların anasınıfına devam eden toplam 40 çocuk yer almıştır. Kontrol grubu ise 20’si

Darıca 20'si Gebze'de bulunan iki ilkokulun anasınıfına devam etmekte olan 40 çocuktan oluşmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan toplam 80 çocuk, bulundukları okullarda normal gelişim gösteren çocuklar arasından rastgele seçilmiştir. Deney ve kontrol grubundaki çocukların sosyoekonomik düzeylerinin benzer olması açısından öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen "Toplumsal Cinsiyet Kalıp yargılarını Ölçme Aracı" kullanılmıştır. Araştırmada verilerin değerlendirilmesinde öncelikle betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Çocukların ön test puanlarına ve cinsiyetlerine göre puanlarının dağılımına, ilişkisiz t Testi, son test puanlarına ise ANCOVA ile bakılmıştır. Deney grubundaki çocukların, cinsiyet rolleri eğitimi uygulamaları sonunda, genel olarak bütün görevlerin/işlerin, mesleklerin hem kadın hem de erkek tarafından birlikte yapılması ve yapılabileceği yönünde görüş bildirdikleri saptanmıştır. Sadece deney grubundaki çocukların %65,0'inin yemek yapmayı, %25,0'inin çocuk bakmayı yine kadın rolü olarak sınıflandırdığı bulunmuştur. Deney grubundaki çocukların oyuncak ve oyunları da kız ve erkek oyuncakları ve oyunları olarak sınıflandırmadıkları tespit edilmiştir. Kontrol grubundaki çocukların ise eğitim öncesine benzer şekilde görüş bildirdikleri belirlenmiştir.

Ünlü (2017), "Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından TRT çocuk kanalında yayımlanmış çizgi filmler" isimli yaptığı araştırmada çocukların zamanlarının büyük çoğunluğunu başında geçirdikleri medya unsurlarından biri olan çizgi filmlerde karakterlerin eşitlikçi bir düzlemde sunulması demokratik kültürün ve insana saygının öğrenilmesi noktasında önemli olduğu düşüncesiyle yola çıkarak çalışmada tematik bir çocuk kanalı olan TRT Çocuk kanalını incelemeye almıştır. Kanaldaki çizgi filmler toplumsal cinsiyet rolleri bakımından incelenmiştir. Doküman analizi deseni kullanılan çalışmaya 5 çizgi film dâhil edilmiştir. Bu çizgi filmler Rafadan Tayfa, Canım Kardeşim, Maysa ve Bulut, Keloğlan Masalları, İstanbul Muhafızları çizgi filmleridir. Her çizgi film için özel form kullanılmış bulgulara ulaşılmıştır. Bulgular betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda toplumsal kalıp yargıların hemen her çizgi filmde yer aldığı görülmüştür. Çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet bakımından olumlu bir takım iletilere yer vermesine rağmen hemen her karakterde olumsuz davranış özelliği kazandıracak iletilerin mevcut olduğu saptanmıştır. Bu bakımdan farklı örnekleri görmek mümkün olsa da, TRT Çocuk kanalı çizgi filmlerinin toplumsal cinsiyet adına eşitlikçi bir anlayışa sahip olmadığı sonucuna varılmıştır.

Karabekmez, Yıldırım, Özyılmaz Akamca, Ellez ve Bulut Üner (2018), “Okul öncesi dönemde mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet algısı” isimli araştırma toplumsal değer ve yargıların oluşturduğu toplumsal cinsiyet kavramının kazanılmasında en uygun dönem olan erken çocukluk döneminde mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışma 2016-2017 eğitim öğretim yılında İzmir ili Buca ilçesinde öğrenim gören 48-60 aylık toplam 30 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen ‘Çocuk Görüşme Formu’ ve ‘Çizilen Meslek Resimleri’ ile toplanmıştır. Çalışmada, çocukların mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet algıları, çocuk görüşme formu ve çizilen meslek resimlerinin çözümlenmesi yoluyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler, içerik analizi kurallarına göre çözümlenerek erken çocukluk döneminde mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet algıları yorumlanmıştır. Çalışmada toplumsal kalıp yargıları destekleyici sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Çocukların annelerinin çoğunlukla ev hanımı olmasının ve babalarının ev hanımı olamayacağını düşünmektedirler ve çocukların daha çok kalıp yargısal görüşte olduğu düşünülmektedir. Cinsiyete uygun olmayan davranışta bulunmak veya bir iş yapmak, erkek çocuklar için cinsel kimliğinden sapma olarak düşünülmektedir. Bu durumda kız çocuklarının bu konuda daha esnek oldukları ve erkeklerin daha kalıp yargısal düşüncede oldukları sonucuna ulaşılabılır.

Saraç (2018), “Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik çizgi filmlerde toplumsal cinsiyetin inşası: Niloya örneği” isimli yaptığı çalışmada çocuk popüler kültürü olan televizyon çizgi filmlerinde toplumsal cinsiyetin inşasını incelemiştir. Popüler kültür, televizyon, çocuk ve toplumsal cinsiyet konularının birbirleriyle ilişkili olarak ele alındığı çalışma feminist bir yaklaşımla niteliksel içerik analizini kullanmıştır. Çalışmada Niloya çizgi filminin 20 bölümü toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmiştir. Her bir bölüm hazırlanan izleme formu ile seyredilerek bulgulara ulaşmıştır. İzleme formlarının araştırma dahilindeki bölümlerin her biri için uygulanmasıyla elde edilen verilerin, toplumsal ve kültürel olarak anlamlandırılmalarını en iyi şekilde ifade edebilmek için içerik analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda çizgi filmde geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargıları pekiştiren ama değişen toplumsal normlarla çatışmayan iletilere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Peker (2019), “Resimli hikaye kitaplarında toplumsal cinsiyet temsili: Okul öncesi dönem çocukları için yazılmış yerli ve çeviri kitapların karşılaştırmalı içerik analizi” isimli yaptığı araştırmada resimli hikâye kitaplarında cinsiyet tasvirleri hakkında güncel bir analiz sunmak ve yerli ve çeviri hikaye kitaplarında cinsiyet roller temsili açısından herhangi bir fark olup olmadığını analiz etmektedir. Ayrıca, bu araştırma, 3-6 yaş grubundaki okul öncesi çocuklar için son yıllarda yayınlanan resim hikâye kitaplarına odaklanmaktadır. Araştırmada Adnan Ötüken Kütüphanesi'ndeki okul öncesi dönem çocuklarına ayrılan raflardan 60 adet kitap rastgele seçilmiştir. Kitapların yarısı çeviri yarısı ise Türkçe olarak yazılmış kitaplardır. Resimli hikaye kitaplarında bulunun kadın erkek kahraman sayıları, aile içi ebeveyn rolleri, ev içi ve ev dışı diğer aktiviteler, kişilik özellikleri, karakterlerin çalışma durumları, oyuncaklar, aksesuarlar, kadınların giyim tercihleri, ana karakterin cinsiyeti, ana karakterin en çok hangi mekanda gösterildiği, ve karakterlerin fiziksel özellikleri açısından incelenmiştir. Bu kategoriler içerik analizi yöntemi ile yorumlanmıştır. Bu araştırmada, yerli ve yabancı resimli hikaye kitaplarında cinsiyet rollerinin temsili açısından benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. İncelenen kitaplarda geleneksel cinsiyet rollerinin hala yer almasına rağmen, geleneksel yaklaşımlardan ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından uzaklaşarak eşitlikçi bir yaklaşım sergilendiği sonucuna varılmıştır. Bu nedenle kitap yazarlarının, çizerlerinin ve yayıncılarının, çocuk kitaplarındaki cinsiyet eşitsizliğinin olası olumsuz sonuçlarından ve çocukların toplumsal cinsiyet sosyalleşme sürecini olumsuz etkileyebileceğinin farkında olması gerekmektedir.

3.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Thompson (1995) , büyük bir projenin parçası olan bu araştırmada çocukların çizgi filmlerden toplumsal cinsiyet rolleri hakkında ne öğrendikleri ve bu çizgi filmlerin çocukların dünyaya bakışını nasıl etkilediği incelenmiştir. Üç farklı yerden yaşları dört ile dokuz arasında toplam 89 çocuk seçilmiştir. Çocuklarla yapılan görüşmeler 4 dakikadan 10 dakikaya kadar sürmüştür. Sonuç olarak çocukların tüm davranışlarını kadın karakterler yerine erkek karakterlere göre seçtiğini, hem erkek çocuklarının hem de kız çocuklarının erkek karakterlerini daha aktif ve güçlü olarak kadın karakterlerini ise daha basmakalıp tanımladığı ayrıca anneleri dışarıda çalışan çocukların erkek karakterleri daha az klişe karakterler olarak tanımladığı gözlemlenmiştir.

Thompson (1997) , bu çalışma 1970 lerde çizgi filmlerdeki cinsiyet temsili üzerine yapılan bir araştırmanın güncellemesi olmuştur. Bu çalışmada 41 farklı çizgi filmde oluşan 175 bölümde erkek, kadın ve diğer karakterlerin sayıları, rolleri ve demografik özellikleri ile bunların yıllar içerisinde uğradığı değişimler incelenmiştir. Sonuçlar kadın ve erkek karakterle arasında göze çarpan farklılıkları ortaya çıkarmıştır. Hem erkek hem de kadın karakterle klişe bir şekilde tasvir edilmiş, kadın karakterler ile karşılaştırıldığında erkek karakterlere çok daha fazla önem verilmiştir. Araştırmacı bunu erkek karakterlerin çizgi filmlerde çok daha fazla görüldüğünü önemli davranışların neredeyse hepsinde erkek karakterlerin yer aldığı ve kadın karakterler ile karşılaştırıldığında erkek karakterlerin önemli ölçüde daha fazla konuştuğunu tespit ederek karakterler arasında eşitsizliği tespit etmiştir. Araştırmada 1980 sonrası çizgi filmlere ve hikâyelere de yer verilmiş bu durumun 1980 sonrası dönemde değiştiği gözlemlenmiştir. 1980 öncesi ve sonrası çizgi filmler karşılaştırıldığında dişi karakterler daha az basmakalıp bir tasvir ile sunulmuş ve dişi karakterler üzerinde önemli değişiklikler yapılmıştır. Araştırmanın sonucu toplumsal olarak yaşanan değişimin çizgi filmler ve hikayeler üzerinde etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Wiersma (2000), yaptığı araştırma televizyon programlarında, çizgi filmlerde, reklamlarda, edebiyatta, resimli kitaplarda ve masallarda gösterilen toplumsal cinsiyet mesajlarına odaklanmıştır. Araştırmada disney in uzun metrajlı bir filmi seçilmiştir. Walt disney şirketinin uzun metrajlı bir sinema filminde toplumsal cinsiyet temalarının nitel bir çalışması ve toplumsal cinsiyet rollerinin tasviri yapılmıştır. Bu çalışmada 1937 yılında yayınlanan yedi cüceler çizgi filminden 1995 yılında yayınlanan oyuncak hikayesine kadar karakterlerin basmakalıp portelerinde az miktarda değişiklik olduğu gözlemlenmiştir. Araştırma ortaya çıkan cinsiyet temaları ile disney filmlerinin gelecekte araştırma önerileri üzerine yapılan bir tartışma ile sonuçlandırılmıştır.

Hentges ve Case (2013), yaptığı çalışmada üç farklı çocuk televizyon programındaki karakterlerin cinsiyetlerine ilişkin davranışlarını ve toplumsal cinsiyet olgusunu araştırmıştır. Yapılan analizler disney, cartoon network ve nickelodeondaki karakterlerin eril ve feminen davranışlarını analiz etmek için bir mercekle sağlamaktadır. Araştırmacı hem insan hem de insan olmayan nesneler için cinsiyet, renk ve ses kategorilerini oluşturarak içerik analiziyle bulgularını yorumlamıştır. Sonuç olarak karakterler arasında erkek karakterlerin sayısının kadın karakterlere göre çok daha fazla olduğu ve erkek karakterlerin

daha çok lider ve güçlü karakter olduğu kadın karakterlerin ise daha az sayıda olduğu ve yardımcı karakter olduğu gözlemlenmiştir.

Ahmed ve Wahab (2014), yaptığı araştırmada çocuklar için ünlü olan Cartoon Network kanalında yayınlanan çizgi filmlerdeki kalıp yargıların kadın ve erkek karakterlerle nasıl verildiğini araştırmıştır. Verilerin analizinde amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın bulguları, çocuklar için dünya çapında popüler olan çizgi film kanalının erkek ve kadın karakterleri önyargılı ve basmakalıp bir şekilde resmettiğini göstermektedir; bu da sosyalleşme sürecinde erkeklerin ve kadınların pozisyonları hakkında fikirlerin oluşmasında ve toplumsal özellikleri konusunda önemli bir rol oynamaktadır.

Jaggi (2015), yaptığı araştırmada çocuklar tarafından derecelendirilen en popüler dört çizgi filmi ele alarak bu çizgi filmlerdeki farklı çizgi karakterlerinin (kadın, erkek veya diğerleri) yerine getirdiği toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyet klişelerinin nasıl üretildiğini ve bu rollerin nasıl empoze edildiğini incelemiştir. Veriler içerik analizi ile yorumlanmıştır. Bulgular sonucunda çizgi filmler, hikâyeler ve diğer çeşitli medya araçlarında erkeklerin daha çok kamusal alanda yer aldığı ve çalıştığı kadınların ise özel alanda ev işleri ile ilgilendikleri gözlenmiştir. Çizgi filmlerdeki cinsiyet konusu söylemlerinin altını çizerek erkek karakterlerin kadın karakterlere göre daha baskın rollere sahip olduğunu bunun da kadınlarla karşılaştırıldığında erkeklerin daha yüksek statü elde ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ballard (2016), yaptığı araştırmada Disney'in filmleri ile katılımcıların toplumsal cinsiyet rolü algıları arasındaki ilişki incelendi. Bu araştırma için 290 katılımcı seçildi bunlardan 108 i erkek ve 182 si kadındır. Çalışma, 29 disney çizgi filmini ele alarak içerik analizi ve bir anketten oluşuyordu. İçerik analizi, her filmin başındaki erkek ve dişinin erkeksi ve dişil davranışlarını kodlamıştır ve araştırma için filmleri kategorilere ayırmak için kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan anket ise kadınlara yönelik tutum ölçeği ve kişisel nitelikler anketidir. Sonuç olarak disney filmlerinde bazı cinsiyet kalıplarının olduğu erkek karakterlerinin sayısının kadın karakter sayısından daha fazla olduğu ama yıllar içerisinde kadın karakterlerin daha fazla eril davranışlar gösterdiği gözlemlenmiştir.

Hattami (2016), yaptığı araştırmada, 1990 ve 2010 yıllarında ithal çizgi filmlerdeki kadın cinsiyet rolü temsillerini ve muhafazakâr Yemen müslüman kültürüne olan etkilerini araştırıyor. Araştırma için Arap ülkesinden ithal edilen iki çizgi film seçilmiştir. Veriler içerik analizi ile yorumlanmıştır. Yapılan analizde çizgi filmlerde betimlenen kadın

karakterler farklılıklar çizmektedir. Sonuç olarak bu çalışmada ithal edilen çizgi filmlerdeki kadın karakterlerin yemen muhafazakâr toplumunda bulunan çocuklar üzerinde daha farklı etkileri ortaya çıkmıştır. Daha önce izlenen çizgi filmlerde sadece erkek karakterlerin üstün olduğu görülmüştür. İthal edilen çizgi filmlerde kadın karakterlerin güçlü olması, başrol oynaması sebebiyle toplumdaki kız çocuklarda farklılaşma olmuştur. Kendine daha fazla güvenen, söz hakkını kullanmak isteyen kız çocukları oluşmuştur.

Lefebvre (2016), Paw Patrol adlı çizgi filmi ele alarak çizgi filmlerdeki cinsiyet ayrımcılığını ve bunun çocukların beklentilerinin oluşumu üzerindeki etkisini incelemiştir. Yapılan araştırmada çizgi filmlerdeki cinsiyet rollerinin tanımı çocukların beklentileri başta olmak üzere ilişkilerini ve büyüdüklerinde ne olmak istediklerine kadar birçok konuda etkili olduğunu göstermiştir. Araştırmaya göre Paw Patrol çizgi filmi başta olmak üzere son dönemlerde yapılan birçok çizgi filmlerin ataerkil fikirler barındırdığını bunun da erkeklerin ve kızların meslekleri ile davranışlarını etkilediğini savunmaktadır. Erkek karakterlerin doğal lider olduğu genellikle çizgi filmlerde ve hikâyelerde karar alan ve sorun çözen karakterlerin erkek karakter olduğunu bu durumun aksine kadın karakterlerin ise yardımcı karakter olduğu gösterilmiştir bu da bugüne dek süregelen cinsiyet eşitsizliğini ve toplumsal eşitsizliği yaratmıştır.

Jaggi ve Reddy (2017), yaptığı bu çalışmada televizyon ve çizgi film karakterlerinin cinsiyet klişelerinin sürdürülmesindeki rolünü tartışmıştır. 4 ila 14 yaşları arasında 51 çocuk ile röportaj yapılmıştır. Röportajın konusu televizyon izleme alışkanlıkları ve toplumsal cinsiyet rollerini karşı tutumlarıdır. Röportaj sonucunda çocukların toplumsal cinsiyetlerin inşası ile televizyon ve çizgi filmlerin nasıl müzakere edildiği özetlenmiştir. Veriler içerik analizi ile yorumlanmıştır. Sonuç olarak çocukların yüksek oranda klişe cinsiyet içerikleri kullandığı gözlemlenmiştir.

Magotra ve Kaur (2018), yaptığı araştırmada görsel ve işitsel medyayı incelemiştir. Medyada yer alan çizgi filmlerdeki cinsiyet olgusunu ve cinsiyet eşitsizliği analizlerle ortaya çıkarılmış ve sosyal bir sorun olduğu ileri sürülmüştür. Çalışma sonuç olarak cinsiyet olgusunun tarafsızlaştırılması gerektiğini ve çizgi filmlerdeki amacın bir erkek veya kadın yerine bir birey yetiştirmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

BÖLÜM 4

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, verilerin toplanması ve veri analizinde kullanılan yöntem ve tekniklere yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Modeli

Okul öncesi kurumlarında eğitim gören çocukların en çok izledikleri çizgi filmleri tespit ederek, çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet olgusunun nasıl ve ne şekilde verildiğini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma da, nitel araştırma tekniklerinden olan betimsel bir model olup içerik analizi kullanılmıştır. Nitel araştırma, kelimeler ya da gözlemler gibi ölçülmesi zor olan nitelikler üzerine odaklanan ve niteliklerin yorumlanmasına ve çözümlenmesine dayanan bir araştırma türü olup gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, nitel araştırma, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği çalışma olarak tanımlanmaktadır (Glesne, 2015, Yıldırım ve Şimşek, 2016). Betimleme; “ne” sorusuna yanıt arayan gözlenen bir olayda nelerin olup bittiğini, görüşülen bireylerin neleri söylediklerini, çalışan dokümanların hangi bilgileri ortaya koyduğunu ele almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Olayların betimlenmesiyle başlayan bilimsel etkinlikler daha iyi anlaşılıp, gruplanabilirler ve bu sayede aralarındaki ilişki saptanmış olur (Kaptan, 1995). Herhangi bir yazılı metnin ya da belgenin (gözlem, görüşme, gazete vb.) içeriğinin incelenmesi ve sayısal, istatistiksel verilerle ortaya konması içerik analizi olarak tanımlanır. Belgeler incelenirken kategoriler ve bunlara bağlı alt kategoriler oluşturulur (Ekiz, 2009). “İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir

teknik olarak tanımlanır. Bir mesajın belli özelliklerinin objektif ve sistematik bir şekilde tanınmasına yönelik çıkarımların yapıldığı bir tekniktir” (Büyüköztürk vd, 2008).

Bu araştırmada belirlenen çizgi filmler nitel araştırmanın betimsel deseni kullanılarak incelenmiştir. Doküman incelemesi yapabilmek için 7 madde ve bu maddelerin alt kategorilerinden oluşan inceleme formu düzenlenmiştir. Bu forma göre çizgi filmler iki okul öncesi öğretmeni ve bir çocuk gelişimi bölümünde görev yapan araştırma görevlisi tarafından bağımsız olarak izlenmiştir.

4.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma evreni; Gaziantep il merkezinde bulunan milli eğitime bağlı 6 tane anasınıfı ve 5 tane anaokulunda bulunan 800 çocuk oluşturmaktadır. Bu çocuklardan 17 tanesi yabancı uyruklu olduğu ve sağlıklı iletişim kuramadığı için ve 10 tanesi de görüşmeye katılmak istemediği için araştırmaya dahil edilmemiştir. Sonuç olarak 773 çocuk tarafından izlenen çizgi filmler çalışma evrenini oluşturmaktadır. Görüşmelere gidilmeden önce il milli eğitim müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Okullarda okul müdürleri ve öğretmenlerle görüşülerek çalışma hakkında kısa bir bilgi verip çocuklara hangi sorunun sorulacağı söylenmiştir. Görüşmede çocuklara “En çok severek izlediğin çizgi filmin ismini söyleyebilir misin?” sorusu yöneltilmiştir. Görüşülen çocukların verdikleri cevaplar neticesinde toplam 46 çeşit çizgi film belirlenmiştir. Bu çizgi filmlerden en fazla frekans ve yüzdeye sahip çizgi filmler belirlenmiştir. İlk 5 çizgi filmde sonra 6. çizgi filmde frekans ve yüzde de büyük bir azalma gözlenmiştir. Bu yüzden en çok izlenen ilk 5 çizgi film araştırmaya dahil edilmiştir. Bu çizgi filmler (Niloya, Pepe, Rafadan Tayfa, Harika Kanatlar ve Koca Ayı ve Maşa) olmuştur. Çizgi filmlerden Niloya, Pepe ve Rafadan Tayfa yerli yapım; Harika Kanatlar, Koca Ayı ve Maşa yabancı yapım çizgi filmler olarak tespit edilmiştir.

4.3. Verilerin Toplanması

Çalışmanın ilk aşamasında toplumsal cinsiyet olgusu ve çizgi film, televizyonla ilgili kaynaklar gözden geçirilmiş alanyazın taraması yapılmıştır. Çizgi filmlerdeki “cinsiyet ayrımcılığı” incelenip çocukların gelişim evreleriyle uygunlukları değerlendirmeye alınmıştır.

İncelemeye alınacak çizgi filmleri belirlemek için, amaçlı örnekleme yöntemlerinden “maksimum çeşitlilik örnekleme” kullanılmıştır. “Buradaki amaç, görel olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu örneklemden yola çıkılarak Gaziantep ilinde farklı bölgelerde bulunan sosyoekonomik düzeyleri farklı olan bölgelerde bulunan okulların listesi hazırlanmıştır. Milli eğitime bağlı anaokulu ve bünyesinde anasınıfı bulunduran bu okullardan 11 tanesine gidilmiştir. 800 çocuğa ulaşılmıştır ve okullarda görüşmeye katılmak isteyen çocukların gönüllülükleri esas alınmıştır bu bağlamda 4 – 5 yaş grubunda bulunan 773 çocukla görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan çocuklardan 425 tanesi kız ve 348 tanesi ise erkektir. Görüşmede çocuklara “En çok severek izlediğin çizgi filmin ismini söyleyebilir misin?” sorusu yöneltilmiştir. Görüşme yapılırken çocukların birbirlerinden etkilenmelerini önlemek için okul içinde başka bir ortamda görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılırken güvenilirliğin ve geçerliliğin sağlanması için ses kaydı alınmıştır. Ses kaydı alınırken araştırmacı her okul için form tutmuştur. Farklı bölgedeki 773 çocukla görüşüldükten sonra çocuklar tarafından en çok söylenen beş çizgi film incelemeye alınmıştır. En çok izlenen çizgi filmler; Pepe, Niloya, Rafadan Tayfa, Harika Kanatlar, Koca Ayı ve Maşa olmuştur. İncelemeye alınacak bölümler ve bölüm sayıları araştırmanın geçerliliğini, güvenilirliğini destekleyici şekilde belirlenmiştir. Çocuklar tarafından en çok izlenen çizgi filmlerin bölümlerini tespit etmek için çizgi filmlerin internet sitelerindeki bölümlerinden izlenme oranı en yüksek olan bölümler tercih edilmiştir. Her çizgi film için beş bölüm izlenmiştir. Veri toplamaya ilişkin izlenen yol aşağıda belirtilmiştir.

4.3.1. Çocuk Görüşme Formu

Araştırmacı, izlemesi gereken çizgi filmleri belirleyebilmek için çocuklarla yarı yapılandırılmış görüşme yapmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme için görüşme formu hazırlanmıştır. Formlarda görüşülen çocukların demografik bilgisi olarak yaş gruplarına yer verilmiştir. Görüşmede çocuklara yöneltilen soruların, çocuklar tarafından anlaşılabilirliğinin yüksek olmasına dikkat edilmiştir. Çalışmaya yol gösterici ve çalışmayı destekleyici olmasına özen gösterilmiştir. Araştırmacı tarafından çocuklara “En çok severek izlediğin çizgi filmin ismi nedir?” Sorusu sorularak en çok izlenen çizgi filmler tespit edilmeye çalışılmıştır.

4.3.2. Görüşmenin Yapılması

Çocukların en çok izledikleri çizgi filmi tespit etmek amacıyla araştırmacı 15.10.2018 - 10.12.2018 tarihleri arasında görüşmelerini yapmıştır. Araştırmaya başlamadan önce il Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Çocukların deşifre edilmemesi için izinler paylaşılmamıştır. Görüşme öncesinde okul yönetimi ile iletişime geçilerek çocuklar için en uygun zaman ayarlanmıştır. Görüşmeler, katılımcıların birbirinden etkilenmemesi için birer birer yapılmıştır. Araştırmacı her görüşme öncesinde okul yönetimi ve öğretmenlere araştırmanın amacını belirterek çocukların kendi düşüncelerine ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Çocukla birebir görüşme yapan araştırmacı, çocukların kendini güvende hissetmesi için sıcak samimi bir üslupla çocuklarla konuşmuştur. Görüşme sonrasında daha iyi bir değerlendirme yapabilmek için ses kaydı alınmıştır.

4.3.3. Çizgi Filmlerin Belirlenmesi

Çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet olgusunu incelemek amacıyla yapılan araştırmada çizgi filmler, çocuklarla görüşerek belirlenmiştir. Bu bağlamda Gaziantep il merkezinde bulunan milli eğitime bağlı anaokulu ve anasınıflarında bulunan çocuklarla görüşülmüştür. “Maksimum çeşitlilik örnekleme” kullanılmak istendiği için farklı sosyoekonomik bölgelerde bulunan 5 anaokuluna ve bünyesinde anasınıfı bulunduran 5 ilkokul ve 1 ortaokula gidilmiştir. Toplam 800 çocuğa ulaşılmıştır. Çocukların 17 tanesini yabancı uyruklu olup sağlıklı iletişim kurulamadığı için ve 10 tanesi de görüşmeye katılmak istemediği için araştırmaya dahil edilmemiştir. Bunun sonucunda 773 çocukla görüşme sağlanmıştır. Görüşme sonucu çocuklar tarafından en çok izlenen çizgi filmleri belirlemek için çizgi filmlerin frekans yüzde tablosu hazırlanmıştır.

Tablo 1

Çizgi Film Frekans Tablosu

Çizgi Film Adı	f	%	Çizgi Film Adı	f	%
1.Niloya	118	15,26	24. Pamuk Prenses	6	0,77
2.Pepe	111	14,35	25. Transformers	6	0,77
3.Rafadan Tayfa	102	13,19	26. İbi ve Robot	6	0,77
4.Harika Kanatlar	65	8,40	27. Şirinler	5	0,64
5. Koca Ayı ve Maşa	52	6,72	28. Vikingler	5	0,64
6.Keloğlan	36	4,65	29. Power Rangers	5	0,64
7.Kukuli	30	3,88	30. Kuzucuk	5	0,64
8. Arı Maya	25	3,23	31. Ege ile Gaga	5	0,64
9. Heidi	21	2,71	32. Robotlar	5	0,64
10. İstanbul Muhafızları	16	2,06	33. Gökkuşluğu Rubi	5	0,64
11. Emiray	12	1,55	34. Dinozor Makinalar	4	0,51
12. Ben 10	11	1,42	35. Köstebekgiller	4	0,51
13. Örümcek Adam	10	1,29	36. Mine ile Müge	4	0,51
14. Çilek Kız	8	1,03	37. Rapunzel	4	0,51
15. Tom and Jerry	8	1,03	38. İbi ile Tosy	3	0,38
16.Elsa	8	1,03	39.Aslan Kral	3	0,38
17. Canım Kardeşim	8	1,03	40. Pinokyo	3	0,38
18. Kral Şakir	8	1,03	41. Su Elçileri	2	0,25
19. Bulmaca Kulesi	7	0,90	42. Cailou	2	0,25
20. Uğur Böceği	7	0,90	43. Mr. Bee	2	0,25
21. Süper Kahramanlar	7	0,90	44. Bugs Bunny	2	0,25
22. Elif ve Arkadaşları	7	0,90	45. Jetgiller	2	0,25
23. Batman	7	0,90	46. Sünger Bob	1	0,12

Tablo 1’ e göre, beşinci çizgi filminden sonra çizgi film frekanslarında büyük bir azalma gözlenmiştir ve diğer çizgi filmler arasında frekans azalması az olduğu ve % 5’in altında kaldığı için ilk beş çizgi film araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

4.3.4. İnceleme Formunun Oluşturulması

Araştırmada çizgi filmleri incelemek amacıyla “Çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet ve kalıp yargı formu” oluşturulmuştur. Oluşturulan bu formun amacı, çizgi filmlerde verilen toplumsal cinsiyet olgusunu ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, toplumsal cinsiyet olgusu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Literatür çalışmasından sonra izlenilen çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet kalıp yargısını verebilecek, yansıtabilecek 5 maddeden oluşan bir form araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu maddeler karaktere ilişkin özellikler, mesleklere ilişkin özellikler, kalıp

yargılara ilişkin özellikler, iş bölümüne ilişkin özellikler, davranış biçimine ilişkin özellikler olarak belirlenmiştir. Birinci madde üç kategoriden oluşmuştur. Birinci kategori 16 alt kategoriden, ikinci kategori 11 alt kategoriden, üçüncü kategori üç alt kategoriden oluşmuştur. İkinci madde 1 kategoriden ve bu kategori 12 alt kategoriden oluşmuştur. Üçüncü madde üç kategoriden oluşurken birinci kategori 3 alt kategoriden, ikinci kategori 8 alt kategoriden, üçüncü kategori 10 alt kategoriden oluşmuştur. Dördüncü madde üç kategoriden oluşurken; birinci kategori 9 alt kategoriden, ikinci kategori 8 alt kategoriden, üçüncü kategori 5 alt kategoriden oluşmaktadır. Beşinci madde iki kategoriden birinci kategori 27 alt kategoriden, ikinci kategori 7 alt kategoriden oluşmaktadır.

“Çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet ve kalıp yargı formu” maddeleri oluşturulduktan sonra Ankara Üniversitesinden üç, Hacettepe Üniversitesinden iki, Gazi Üniversitesinden iki uzmana gönderilerek yedi öğretim görevlisinin görüşlerine sunulmuştur. Öğretim üyeleri formu ifade, uygunluk ve kategori açısından değerlendirmiştir. Değerlendirme sonucunda maddelerin anlaşılabilirliğinin yetersiz olduğu ve birbiriyle yakın kategorilerin aynı tema altında toplanılması gerektiği dönütü elde edilmiştir. Gerekli dönütler alındıktan sonra; tekrar düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda iş bölümüne ilişkin özellikler maddesi çıkarılarak 4 maddeden oluşan tekrar bir form hazırlanmıştır. Oluşturulan 4 madde 7 kategori ve alt kategorilerden oluşmaktadır. Bu 7 kategori; çizgi filmlerde erkek ve kadın karakterlerde kullanılan dış görünüş, kıyafet görünümü, erkek ve kadın karakterlerin kıyafetlerinde kullanılan renkler, erkek ve kadın karakterlerin meslek gösterimi, çizgi filmlerde ana karakterin cinsiyet özelliği (erkek-kadın), çizgi filmlerde kullanılan kalıp yargılar, erkek ve kadın karakterlerin davranış özellikleri, erkek ve kadın karakterlerin duygu gösterimi olarak belirlenmiştir. Bu kategoriler kendi içinde alt kategorilerden oluşmaktadır. Gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra oluşturulan maddeler tekrar uzmanlara gönderilmiştir. İkinci değerlendirmeden sonra “Çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet ve kalıp yargı formu” açık, anlaşılır ve uyumlu bulunmuştur. İnceleme formunun son haliyle çizgi filmler izlenmeye başlanmıştır. Bu doğrultuda, toplumsal cinsiyet olgusu başlığı altında oluşturulan maddeler araştırmanın temel kategorileri kabul edilmiştir. Karakterlerin dış görünüş, kıyafet kullanımları, kıyafetlerde kullanılan renkler, karakterlerin meslek gösterimleri, ana karakterlerin cinsiyet özelliği, kalıp yargılar, çizgi filmlerde kullanılan davranış ve duygu durumu gösterimleri kategorileri oluşturmaktadır. Her kategori kendi içinde alt kategorilerden oluşmaktadır. Fiziksel görünüm, kıyafet seçimi kendi altında 16 kategoriden, kıyafetlerde kullanılan renkler, 11 kategoriden, ana

karakterin cinsiyet özelliği 3 kategoriden, karakterlerin meslek gösterimi 12 kategoriden, kalıp yargılar 6 kategoriden bu altı kategori kendi içinde alt kategorilerden oluşmaktadır. Davranış biçimi 27 alt kategoriden, duygu durumu gösterimi 7 alt kategoriden oluşmaktadır. Bu kategori ve temalar Ek 3’ te verilmiştir.

4.3.5. Çizgi Filmlerin İzlenmesi

Belirlenen çizgi filmler 02.01.2019 – 10.03.2019 tarihleri arasında izlenmiştir. Çizgi filmler izlenmeye başlamadan önce kodlanmıştır. Çizgi filmler iki Okul Öncesi Öğretmeni ve bir Çocuk Gelişimi Bölümü araştırma görevlisi tarafından bağımsız olarak izlenmiştir. Her çizgi film için “Çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet ve kalıp yargı formu” oluşturulmuştur. Bölümler her madde ve alt kategorileri için ayrı ayrı izlenmiştir.

4.4. Doküman İncelemesi

Doküman inceleme, “analize konu olan veriden örneklem seçme, kategoriler geliştirme, analiz birimini saptama ve sayısallaştırma” olmak üzere dört aşamada gerçekleşmektedir (Bailey ‘den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu aşamalar doğrultusunda, çalışma kapsamında yapılanlara aşağıda yer verilmektedir:

4.5. Örneklem Seçme

Araştırmada amaçlı örneklem yöntemlerinden “maksimum çeşitlilik” örnekleme yöntemiyle Gaziantep ilinde gidilecek okullar belirlenmiştir. Veri doyumu sağlandığında çocuklar tarafından en çok izlenen on çizgi filme ulaşılmıştır. Ardından çizgi filmlerin internet sitelerinden en çok izlenen bölümleri araştırmaya dahil edilmiş ve veri doyumu sağlanana kadar bölümler izlenmiştir.

4.6. Kategoriler Geliştirme

Araştırmacı alandaki kuramlardan yola çıkarak ya da kendi geliştirdiği kategoriler yoluyla işe başlayabilir. Kategoriler önceden oluşturulmuştur ve araştırmacının amacını yansıtmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada toplumsal cinsiyet olgusu amaçlarına dayalı olarak; karaktere, mesleklere, kalıp yargılara, iş bölümüne, davranış

biçimine ilişkin beş kategori altında toplanmıştır ve bu kategorilerin alt kategorileri oluşturularak kategoriler birbirlerinden ayrılmıştır.

4.7. Analiz Birimini Saptama

Araştırmanın amacına bağlı olarak değişik analiz birimleri söz konusudur: sözcük, tema, karakter, cümle veya paragraf, madde ve içerik (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada “içerik” analiz birimi olarak seçilmiştir. İçerik analizinde kategori ve temalar oluşturulmuştur. Bu kategori ve temalar analiz biriminin temelini oluşturmaktadır. Araştırmada toplumsal cinsiyet olgusuna ilişkin davranış kalıpları incelenmiştir.

4.8. Sayısallaştırma

Dokümanlardan elde edilen verinin mutlaka sayısallaştırılması veya nicelleştirilmesi gerekmebilir. Eğer araştırmacı elde ettiği veriyi nicelleştirerek veya sayısallaştırarak sunmayı tercih ediyorsa bunu “var veya yok”, “yüzde dağılımı” ve “kapsanan alan” olarak üç yolla yapabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada elde edilen veriler yüzde dağılımı yöntemiyle açıklanmıştır. Yüzde dağılımı yönteminde, kategori tekrarları yüzde anlamında sayılır ve sunulur. Bu yolla araştırmacı, iki dokümanı karşılaştırma konusunda daha kesin bir yargıya ulaşabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

4.9. Geçerlik ve Güvenirlik

İçerik analizinde güvenilirliğin test edilmesinde birkaç farklı yol vardır. Bunlardan ilki aynı araştırmacı aynı belgeleri iki farklı zamanda kullanıp aralarındaki korelasyonu hesaplamalıdır. Bu “zaman açısından güvenirlidir”. Diğer güvenirlilik hesaplama şekli ise belgelerin aynı zamanda farklı araştırmacılara verilip elde edilen sonuçlar arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurmaktır. Bu da “araştırmacılar arasındaki güvenirlidir”. Analiz edilen belgenin iki ayrı araştırmacıya verildiğinde hesaplanan güvenirlilik katsayısı, aynı araştırmacının belgeyi farklı zamanlarda incelemesinden daha iyi sonuç vermektedir. Bunun nedeni ise, farklı araştırmacılar arasındaki güvenirlilik katsayısının yüksek olduğu durumlarda zaman açısından güvenirlilik katsayısının da yüksek olmasıdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Beş madde ve bunların alt kategorilerinden oluşan Çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet ve kalıp yargı formun madde ve alt maddeleri şu şekildedir:

Birinci madde karaktere ilişkin özelliklerden oluşmaktadır; kategoriler a) Çizgi filmde fiziksel görünüm, saç rengi, saç uzunluğu erkek ve kadın karakterlerde nasıl verilmiştir? b) Çizgi filmde kullanılan renkler erkek ve kadın karakterlere göre nasıl verilmiştir? c) Ana karakter olarak hangi cinsiyet tercih edilmiştir?

İkinci madde mesleğe ilişkin özelliklerden oluşmaktadır; kategori a) Çizgi filmde kullanılan meslekler erkek ve kadın karakterlere göre nasıl verilmiştir?

Üçüncü madde kalıp yargılara ilişkin özelliklerden oluşmaktadır; kategoriler; a) Çizgi filmde erkek ve kadın karakterlerin ev içi mekanda (mutfak, oturma odası) bulunmaları nasıl verilmiştir? b) Çizgi filmde ev dışı mekanda (Pazar, market, kuaför vb.) bulunmaları nasıl verilmiştir? c) Çizgi filmde erkek ve kadın karakterlerin oyuncak seçimi (araba, silah, bebek vb.) nasıl verilmiştir d) Ev ortamında iş bölümü kadın ve erkek karakterlere göre nasıl verilmiştir? e) Çocuklarla ilgili işlerde (çocuk bakımı, temizlik, beslenme vb. ihtiyaçlarında) erkek ve kadın karakterlere göre nasıl verilmiştir? f) Ev ortamı dışındaki alanlarda iş bölümü erkek ve kadın karakterlere göre nasıl verilmiştir?

Beşinci madde davranış biçimine ilişkin özelliklerden oluşmaktadır; alt maddeler; a) Çizgi filmde kullanılan davranışlar(anaç yapı, bakımlı olma, boyun eğme, üstünlük, sorumluluk sahibi olma vb.) erkek ve kadın olma durumuna göre nasıl verilmiştir? b) Çizgi filmde kullanılan duygular (sinirli, agresif, mutlu, üzgün) erkek ve kadın olma durumuna göre nasıl verilmiştir?

Bu araştırmada güvenilirliği sağlamak için hazırlanan Çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet ve kalıp yargı inceleme formu iki farklı uzman tarafından iki farklı zamanda incelenmiştir. Araştırmacı ve bir bağımsız uzman tarafından değerlendirilmiş ve İki kodlayıcı arasındaki güvenilirliği hesaplamada Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen formül kullanılmış olup, kodlayıcılar arasındaki tutarlılığa bakılmıştır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bu formül ($\text{Güvenilirlik} = \frac{\text{Uzlaşma Sayısı}}{\text{Uzlaşma} + \text{Uzlaşmama Sayısı}}$) bu hesaplamayla kodlayıcılar arasındaki tutarlılığın %70'den yüksek olması beklenmektedir. Bu çalışmada kodlayıcılar arasında yapılan hesaplama sonucunda 70'in üzerinde paralellik bulunmuştur. Tablo 2' de her bir kategoriye ait maddelerin araştırmacı ve uzman arasındaki güvenilirliği hesaplanmıştır.

Tablo 2

Araştırmacılar Arası Güvenirlik Tablosu

	1. Araştırmacı tarafından oluşturulan kategori sayısı	2. Araştırmacı tarafından oluşturulan kategori sayısı	Yapılan işlem	Kategorilerin güvenirlik katsayısı
1. Soru	16	14	Özellikler birleştirildi	0,87
2. Soru	11	7	Özellikler birleştirildi	0,63
3. Soru	3	3	Olduğu gibi kabul edildi	1
4. Soru	12	14	Özellikler birleştirildi	0,85
5. Soru	3	2	Bir kategori diğerlerine dağıtıldı	0,66
6. Soru	8	10	Özellikler birleştirildi	0,80
7. Soru	9	6	Özellikler birleştirildi	0,66
8. Soru	8	9	Bir kategori diğerine dağıtıldı	0,88
9. Soru	8	11	Özellikler birleştirildi	0,72
10. Soru	6	6	Olduğu gibi kabul edildi	1
11. Soru	27	31	Özellikler birleştirildi	0,87
12. Soru	7	10	Özellikler birleştirildi	0,70
Kategorilerin güvenirlik katsayısı ortalaması				0,80

Bu çalışmada kodlayıcılar arasında yapılan hesaplama sonucunda 70'in üzerinde paralellik bulunmuştur.

Geçerlilik: Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada görüşülen bireylerin verdiği bilgilerle veriler elde edilmiş ve araştırma sonuçlarında etkili olmuştur. Betimsel bir analiz yapan araştırmacı görüşülen bireylerden doğrudan alıntı yapması ve bunlardan yola çıkarak sonuçları açıklaması geçerlik için önemli olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada, aracın ölçmeyi hedeflediği şeyi ölçüp ölçemeyeceğinin uzman görüşüyle değerlendirilmesi anlamına gelen görünüş geçerliliği, kategorilerin ve bunlara bağlı alt kategorilerin oluşturulmasının ardından 7 farklı uzmana gönderilmiş ve uzmanlardan gelen dönütler sonucunda kategorilerin alt başlıkları toplumsal cinsiyet kalıp yargısı açısından daha anlaşılır alt kategoriler genişletilerek oluşturulmuştur.

4.10. Verilerin Analizi

Bu çalışmada verilerin analizi için betimsel model olan “içerik analiz” yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde amaç, toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha

sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmaya başlamadan önce alandaki kuramlar incelenip bir yol izlenerek ve araştırmacı tarafından oluşturulan kategoriler doküman analizinin temel kategorilerini oluşturmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu doğrultuda, toplumsal cinsiyet olgusu başlığı altında oluşturulan maddeler araştırmanın temel kategorileri kabul edilmiştir. Karakterlerin dış görünüş, kıyafet kullanımları, kıyafetlerde kullanılan renkler, karakterlerin meslek gösterimleri, ana karakterlerin cinsiyet özelliği, karakterler arasındaki iş bölümü, kalıp yargılar, çizgi filmlerde kullanılan davranış ve duygu durumu gösterimleri kategorileri oluşturmaktadır.

Nitel araştırma verileri dört aşamada analiz edilir 1.Verilerin kodlanması, 2.Temaların bulunması, 3.Kodların ve temaların düzenlenmesi, 4.Bulguların tanımlanması ve yorumlanması buna göre araştırmada; verilerin kodlanması genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama ile yapılmıştır. Önceden bu çalışmanın amacına uygun toplumsal cinsiyet ifadelerinin olabileceği kodlar oluşturulmuştur ve çizgi filmler izlenirken araştırmanın amacına uygun kodlar eklenmektedir. Oluşturulan bu kodlar Ek 3'te verilmektedir. Ortaya çıkan her kod ayrı ayrı alınmamıştır benzer kodlar bir tema altında toplanmaktadır. Örneğin; kalıp yargılar ile ilgili olan madde de mutfak, oturma odası, çocuk kategorilerini toplayarak ev içi mekan teması içerisinde yer vermektedir. Oluşturulan bu temalara Ek 3'te yer verilmektedir. Araştırmada üçüncü aşamada oluşturduğu kategori ve temalara göre izlenen çizgi filmlerdeki bulgular kodların ve temaların altına yerleştirilmiştir. Son aşamada elde edilen bulgular araştırmacı tarafından yorumlanır. Nitel verilerin sayısal analizinde, bazı kategorilerin alt kategorilerinde” toplumsal cinsiyet ayrımı ifadelerinin” görülme sıklıklarını saptamak amaçlanmıştır. Bu nedenle içerik analizinin bir türü olan birimlerin yüzdesel olarak görülme sıklığını ortaya koyan “frekans analizi” ile analiz edilmiştir. Frekans analizinde, incelenen materyaldeki mesaj öğelerinin hangi sıklıkta sayılması amaçlanmıyorsa, sayılabilecek nitelikteki birimler; sözcükler, cümleler vb. saptanıp, analiz göstergeleri frekans (sıklık) olarak ifade edilmektedir (Tavşancıl ve Aslan, 2001).

BÖLÜM 5

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde okul öncesi dönem çocuklarının en çok izledikleri çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet olgusunun incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet olgusunu incelemek amacıyla yapılan araştırma sekiz kategoriden oluşmaktadır ve bu kategoriler;

- Karakterlerin fiziksel görünüm, kıyafet seçimine ilişkin özellikler,
- Kıyafetlerde tercih edilen renklere ilişkin özellikler,
- Ana Karakterin Cinsiyet Özelliği,
- Mesleklere ilişkin özellikler,
- Kalıp yargılara ilişkin özellikler,
- Davranış biçimine göre özellikler,
- Karakterlerin duygularına ilişkin özelliklerdir.

Toplumsal cinsiyet ile ilgili alan yazın incelendiğinde yapılmış olan tezler ve makaleler, kategorilerin son halini almasında yardımcı olmaktadır. Araştırmaya toplumsal cinsiyet konusunda yardımcı olabilecek olan ve araştırmanın amacına uygun sonuçlara ulaşabilmesinde katkı sağlayacak olan kategoriler oluşturulmaktadır. Kategoriler oluşturulurken toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının keskin bir çizgiyle verildiği alanlar tercih edilmiştir. Toplum tarafından kabul edilen ve gelecek nesillere toplum tarafından aktarılmak istenen kalıp yargıların en fazla göze çarptığı alanlar tercih edilerek kategoriler oluşturulmaktadır. Erkek ve kadın karakterlerin kıyafet seçiminde, dış görünüşünde, meslek seçiminde, davranış biçiminde, duygularının gösteriminde cinsiyet ayrımcılığının ne şekilde verildiği tespit edilmiştir. Çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet olgusu oluşturulan kategorilere göre incelenip yorumlanmıştır. İncelemede kolaylık sağlaması için her çizgi filme ayrı bir harf verilmiştir. Tablolar oluşturulurken her çizgi film için bu

harfler kullanılmıştır. Çizgi filmler için verilen harfler şu şekildedir, A: Niloya çizgi filmini, B: Pepe çizgi filmini, C: Harika Kanatlar çizgi filmini D: Harika Kanatlar çizgi filmini, E: Koca Ayı ve Maşa çizgi filmini temsil etmektedir. Tablolarda her kategorinin, incelenen beş çizgi filmde erkek ve kadın karakterlere göre nasıl verildiği tespit edilmiştir. Tablolarda bulunan alt kategoriler de her çizgi film için ayrı ayrı erkek ve kadın olma durumuna göre incelenmiştir. Çizgi filmler izlendikten sonra her çizgi film için ayrı ayrı oluşturulan tablolardaki bulgular toplanarak her kategori için bir tablo oluşturulup bütün çizgi filmler incelemede kolaylık sağlaması açısından bir arada verilmiştir. İncelenen bazı kategorilerde bulunma frekansları çok az olduğu için yüzde hesaplarına bakılmayarak frekansları tabloda yer almıştır.

5.1. Karakterlerin Fiziksel Görünüm, Kıyafet Seçimine İlişkin Bulgular

Bu kategoride karakterlerin fiziksel görünüm, kıyafet seçimine ilişkin özellikleri incelenmiştir. Karakterlerin fiziksel görünüm, kıyafet seçimine ilişkin özelliklerinin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3’ de verilmiştir.

Tabloda verilen harfler A: Niloya çizgi filmini, B: Pepe çizgi filmini, C: Harika Kanatlar çizgi filmini D: Harika Kanatlar çizgi filmini, E: Koca Ayı ve Maşa çizgi filmini temsil etmektedir.

Tablo 3

Karakterlerin Dış Görünüş ve Kıyafetlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Fiziksel görünüm, saç uzunluğu, kıyafet seçimi	A		B		C		D		E		Toplam	
	KADIN		ERKEK		KADIN		ERKEK		KADIN		ERKEK	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Uzun Saç	3	23,07	-	-	4	30,76	-	-	2	15,38	-	-
Kısa saç	3	42,85	10	30,30	2	28,57	9	27,27	1	14,28	8	24,24
Etek	3	37,5	-	-	3	37,5	-	-	2	25	-	-
Pantolon	2	33,33	6	21,42	1	16,66	7	25	1	16,66	8	28,57
Elbise	4	50	-	-	3	37,5	-	-	-	-	-	-
Gömlek	3	33,33	7	36,84	4	44,44	5	26,31	2	22,22	4	21,05
Eşarp	4	44,44	-	-	3	33,33	-	-	1	11,11	-	-
Ceket	-	-	1	25	-	-	1	25	-	-	1	25
Kazak	2	40	3	33,33	2	40	3	33,33	1	20	2	22,22
Mutfak ö.	3	60	-	-	2	40	-	-	-	-	-	-
Bıyık	-	-	4	30,76	-	-	5	38,46	-	-	2	15,38
Sakal	-	-	2	66,66	-	-	1	33,33	-	-	-	-
Tişört	3	50	3	23,07	2	33,33	4	30,76	1	16,66	4	30,76
Takke	-	-	2	100	-	-	-	-	-	-	-	-
Şapka	1	50	3	33,33	1	50	3	33,33	-	-	-	-
Şort	-	-	2	50	1	50	1	25	-	-	-	-

A:Niloya, B:Pepe, C: Rafadan Tayfa, D:Harika Kanatlar E:Koca Ayı ve Maşa

Tablo 3 incelendiğinde, dış görünüş ve kıyafet seçimine ilişkin 16 alt kategori bulunmaktadır. Erkek ve kadın karakterlerin kategorilerinin dış görünüşünün toplamı incelendiğinde; kadın karakterlerde uzun saç 13, kısa saç 7, etek 8, pantolon 6, elbise 8, gömlek 11, eşarp 9, kazak 5, mutfak önlüğü 5, tişört 9, şapka 2, şort 2 kadın karakterde tespit edilmiştir. Erkek karakterlerde kısa saç 33, pantolon 28, gömlek 19, ceket 4, kazak 9, mutfak önlüğü 1, bıyık 13, sakal 3, tişört 13, takke 2, şapka 9, şort 4 karakterde gözlenmiştir.

Niloya çizgi filminde (A); kadın karakterlerde uzun saç 3, kısa saç 3, etek 3, pantolon 2, elbise 4, gömlek 3, eşarp 4, kazak 2, mutfak önlüğü 3, tişört 3, şapka 1 karakterde bulunmaktadır. Yüzdeleri ise sırasıyla; uzun saç %23,07, kısa saç % 42,85 etek %37,50, pantolon %33,33 elbise %50, 33, gömlek %33,33, eşarp %44,44, kazak % 40, mutfak önlüğü % 60, tişört % 50 şapka %50 olarak tespit edilmektedir. Pepe çizgi filminde (B); kadın karakterlerde uzun saç 4, kısa saç 2, etek 3, pantolon 1, elbise 3, gömlek 4, eşarp 3,

kazak 2, mutfak önlüğü 2, tişört 2, şapka 1, şort 1 karakterde bulunmaktadır. Yüzdeleri sırasıyla; uzun saç %30,76, kısa saç %28,57, etek %37,50, pantolon %16,66, elbise %37,50, gömlek %44,44, eşarp %33,3, kazak %40, mutfak önlüğü %40, tişört %33,33, şapka %50, şort %50 olarak tespit edilmiştir. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C); kadınlarda uzun saç 2, kısa saç 1, etek 2, pantolon 1, gömlek 2, eşarp 1, kazak 1, tişört 1 karakterde bulunmaktadır. Yüzdeleri sırasıyla uzun saç %15,38, kısa saç %14,28, etek %25, pantolon %16,66 gömlek %22,22, eşarp %11,11, kazak %20, tişört %16,66 olarak tespit edilmiştir. Harika kanatlar çizgi filminde (D); kadınlarda; uzun saç 3, kısa saç 1, pantolon 2, gömlek 2, tişört 3, şort 1 karakterde bulunmaktadır. Yüzdeleri sırasıyla; uzun saç %23,07, kısa saç %14,28 pantolon %33,33, gömlek %22,22, tişört %23,07, şort % 50 olarak tespit edilmiştir. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde (E); kadınlarda uzun saç 1, etek 1, elbise 1, eşarp 1 karakterde bulunmaktadır. Yüzdeleri uzun saç %7,69, etek %12,50 elbise %12,50 ve eşarp %11,11 olarak tespit edilmiştir.

Niloya çizgi filminde (A), erkek karakterlerde kısa saç 10, pantolon 6, gömlek 7, ceket 1, kazak 3, bıyık 4, sakal 2, tişört 3, takke 2, şapka 3, şort 2 karakterde bulunmaktadır. Yüzdeleri ise sırasıyla; kısa saç %30,30 pantolon %21,42 gömlek % 36,84, ceket % 25, kazak %33,33 bıyık %30,76 sakal %66,66, tişört %23,07, takke % 100, şapka % 33,33 şort % 50 olarak tespit edilmiştir. Pepe çizgi filminde (B), erkek karakterlerde kısa saç 9, pantolon 7, gömlek 5, ceket 1, kazak 3, bıyık 5, sakal 1, tişört 4, şapka 3, şort 1 karakterde bulunmaktadır. Yüzdeleri sırasıyla; kısa saç %27,27 pantolon %25, gömlek %26,31 ceket %25, kazak %33,33 bıyık %38,46 sakal %33,33 tişört %30,76 şapka %33,33 şort %25 olarak tespit edilmiştir. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C), erkeklerde; kısa saç 8, pantolon 8, gömlek 4, ceket 1, kazak 2, bıyık 2, tişört 4 karakterde bulunmaktadır. Yüzdeleri sırasıyla; kısa saç %24,24 pantolon %28,57 gömlek %21,05, ceket %25, kazak %22,22 bıyık %15,38 tişört %30,76 olarak tespit edilmiştir. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), erkeklerde, kısa saç 6, pantolon 7, gömlek 3, ceket 1, kazak 1, bıyık 2, tişört 2, şapka 3, şort 1 karakterde bulunmaktadır. Yüzdeleri sırasıyla; kısa saç %18,18 pantolon %25, gömlek %15,78 ceket %25, kazak %11,11, bıyık %15,38 tişört %15,38, şapka %33,33 şort %25 olarak tespit edilmiştir. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde 1 erkek karakterde mutfak önlüğü gözlenerek yüzdesi %100 olarak tespit edilmiştir.

Niloya çizgi filminde (A); erkek karakterlerin kıyafet seçimlerinde pantolon gömlek kullanımının tişört ve şort kullanımından fazla olduğu gözlenmiştir. (pantolon f: 6, gömlek

f:7, tişört f:3, şort f:2) dış görünüş olarak sakal ve bıyıklarının bulunduğu iki erkek karakterin de takke kullandığı gözlenmektedir. Kadın karakterlerin ise kıyafet seçimlerinde elbise ve etek kullanımının pantolon ve tişört kullanımından fazla olduğu gözlenmiştir. (etek f:3, elbise f:4, pantolon f:2, tişört f: 3) tercih edilen elbise ve eteklerin boylarının uzun olduğu ve vücuda oturmayan bollukta olduğu gözlenmiştir. İki kadın karakterin de eşarp kullandığı gözlenmektedir. Ayrıca “kırmızı balon” ve “sevimli hayvanlar” bölümlerinde bölüm boyunca kadın karakterin üzerinde mutfak önlüğü bulunduğu tespit edilmiştir.

Pepe çizgi filminde (B); erkek karakterlerin pantolon, gömlek, tişört ve kazağı tercih ettikleri bir erkek karakterde bıyık bulunduğu gözlenmektedir. Pantolon ve gömlek kullanımının tişört ve şort kullanımından daha fazla olduğu (pantolon f:7, gömlek f:5, tişört f:4, şort f:1) gözlenmiştir. Kadın karakterlerde elbise tercihlerinin yanı sıra pantolon ve şortu kullananlar olmuştur. Fakat etek ve elbise kullanımının pantolon ve şort kullanımından daha fazla olduğu (etek f:3, elbise f:3, pantolon f:1, şort f:1) gözlenmiştir. Bir kadın karakter de ise eşarp kullanıldığı gözlenmiştir.

Rafadan Tayfa çizgi filminde (C); erkek karakterlerin kıyafet seçimlerinde pantolon, şort, gömlek, tişört ve ceket kullandıkları, şort kullanan erkek karakter gözlenmemiştir. Gömlek ve tişört kullanan erkek karakterlerin de frekanslarının eşit olduğu (gömlek f:4, tişört f:4) gözlenmiştir. Orta yaşlı ve yaşlı karakterdeki üç erkeğin de bıyıklarının bulunduğu, kadın karakterlerin gömlek, tişört, pantolon ve elbise kullandıkları yaşlı kadın karakterin eşarp kullandığı tespit edilmiştir.

Harika kanatlar çizgi filminde (D); erkek karakterde kullanılan kıyafetler pantolon, gömlek, ceket, tişört, şort, şapka olarak gözlenmektedir. Çizgi filmde gösterilen on erkek karakterin iki tanesinin dış görünüşünde bıyık bulunmaktadır. Erkek karakterlerde pantolon ve gömlek kullanımının tişört ve şort kullanımından daha fazla olduğu (pantolon (f:7; %25) gömlek (f:3; %15,78) tişört (f:2; %15,38) şort (f:1; %25)) gözlenmiştir. Kadın karakterlerin hiçbirinde elbise ve etek kullanmadığı tespit edilmiştir. Çoğunlukla pantolon, şort, tişört ve gömlek tercih edilmektedir.

Koca Ayı ve Maşa (E), çizgi filminde; çizgi filmde erkek karakterleri hayvanlar canlandırmaktadır. Hayvanlar kıyafet ile verilmedikleri için Koca Ayı ve Maşa çizgi filminin erkek karakterlerde kıyafet bulgusu incelemeye alınmamaktadır. Maşa

karakterinde olan kız çocuğunun ise izlenen bölümler boyunca eşarp ve etek ile verildiği tespit edilmiştir.

Erkek karakterlerin hepsinin saçının kısa olduğu uzun saçlı erkek karaktere hiç yer verilmediği gözlenmiştir. İncelemeye alınan çizgi filmlerde, çoğunlukla yaşlı erkek karakterlerde bıyık, sakal ve takke kullanılmaktadır. Erkeklerde pantolon kullanımı şort kullanımına oranla oldukça fazla olduğu (toplam pantolon (f:28; %100) toplam şort (f:4; %100)) görülmüştür. Tişört ve gömlek kullanımı ceket ve kazak kullanımına göre daha fazla (toplam gömlek (f:19, %100) toplam tişört (f: 13, %100)) olduğu tespit edilmiştir. Kadın karakterlerde ise yaşlı olanların eşarp kullandığı ve elbise tercih ettiği görülmektedir. Elbise ve etek kullanımının pantolon ve şort kullanımına göre oldukça fazla olduğu toplam (etek f:8, %100) toplam elbise(f:8, %100) toplam pantolon (f:6, %100) toplam (şort f:2, %100) gözlenmiştir. Kadın karakterlerde bölüm boyunca kıyafetlerinin üzerinde mutfak önlüğü bulunduğu gözlenmiştir. Araştırmanın bulgularıyla benzer olarak resimli çocuk kitaplarında giymiyle kadın karakterler isimli bir araştırmada, kadın karakterlerin mutfak önlüğü ile gösterilmesi toplumsal cinsiyet ayrımını desteklediği görülmüştür (Çınar, 2015). Kıyafet dağılımında karakterler arasında erkek karakterlerin kadın karakterlere göre pantolon kullanımı, gömlek, kazak, tişört, şapka kullanımının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Türkmen, (2012) tarafından gerçekleştirilen “Çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü ve Pepe” isimli araştırmada Pepe’nin sürekli pantolon giymesi ve Şıla’nın ise elbise giymesi araştırmamızın kıyafet bulgusu ile paralellik göstermektedir. İncelen çizgi filmlerin üç tanesi yerli yapım iki tanesi yabancı yapım çizgi filmlerden oluşmaktadır. Türk kültürünün kadından beklediği giyim tarzının çizgi filmlerle empoze edilmeye çalışıldığı düşünülmektedir.

Yerli yapım olan Niloya, Pepe ve Rafadan Tayfa çizgi filmlerinde, kadın karakterler çoğunlukla eşarp, etek, elbiseyle gözlenmiştir. Pantolon, şort ve tişört kullanan kadın karakterlerin sayısının daha az olduğu gözlenmiştir. Kaynak ve Aktaş, (2017) Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri isimli araştırmasında kadın karakterlerin kıyafetlerinde elbise ve eteği pantolondan daha fazla tercih ettiklerini belirlemiştir. Niloya ve Pepe çizgi filminde erkek karakterlerin hepsinin bıyık ve sakal kullandığı tespit edilmiştir. Bu durum izleyicide erkeklerin bıyık ve sakal kullanmaları gerektiği düşüncesini oluşturabilmektedir. Türk toplumunun erkek karakterlerde güç, özgüven algısı olarak yansıtılan bıyık ve sakalın çizgi filmlerde de yapımcılar tarafından

kullanıldığı gözlenmiştir. Toplumun erkek karakterlerde görmek istediği dış görünüş ve kıyafet algısının çizgi filmlerle devam ettirildiği tespit edilmiştir. Ayrıca erkek karakterlerin hepsinin saçının kısa olması çocuklarda erkeklerin uzun saçlı olamayacağı bunu yalnızca kadınların kullanabileceği kalıp yargısını oluşturabilmektedir. Yerli yapım olan Niloya çizgi filminde, yaşlı erkek karakterler takke kullanırken gözlenmiştir. Toplumumuzda takke kullanan yaşlı erkeklerle karşılaşabilmekteyiz bu durum Niloya çizgi filmi yapımcısı tarafından çizgi filmde de kullanılarak toplumun bu kalıp yargısını izleyiciye aktardığı düşünülmektedir. Ayrıca yaşlı kadın karakterlerin eşarp kullanması izleyicide eşarpı yaşlı kadınların kullanabileceği ya da yaşlanınca kullanılması gereken bir obje olması gerektiği düşüncesini oluşturabileceği düşünülmektedir. Yabancı yapım olan Harika Kanatlar çizgi filminde etek ve elbise kullanan kadın karakter gözlenmezken pantolon ve şort kullanan kadın karakterler gözlenmiştir. Harika Kanatlar çizgi filminde, bıyık kullanan erkek karakterlerin daha yaşlı olduğu gözlenmiştir. Rus yapımı olan Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde Rusların geleneksel kıyafeti olan etek ve eşarp ile kadın karakter gözlenmiştir. Rastlanılan bu bulgu ile çizgi film yapımcısının toplumunun geleneksel kıyafet algısının çizgi filmdeki karaktere yansıttığı gözlenmiştir. Yapılan araştırmada, hem yerli hem yabancı çizgi filmlerde kadın karakterlerin etek ve elbiseyi daha çok kullandıkları gözlenmiştir. Günlük yaşantıda kadınlar kıyafet seçimlerinde pantolonu daha fazla kullansalar da toplumun kadınlara etek ve elbiseyi daha fazla yakıştırmaması, kadınları etek ve elbiseyle daha fazla görmek istemesi, kullanılan etek ve elbiselerin boyunun uzun olması ve vücut hatlarını belli etmemesi kıyafet konusunda cinsiyet kalıp yargılarının çizgi filmlerle izleyiciye yansıtılmak istenildiğini düşündürmektedir. Saraç, (2018) Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik çizgi filmlerde toplumsal cinsiyetin inşası: niloya örneği isimli yaptığı çalışmada, kadın karakterlerin uzun etek, gömlek, tulum, elbise ve yelek gibi vücutlarının belirgin hatlarını kapatan giysiler giydikleri ve erkek karakterlerin tişört, gömlek ve pantolon gibi rahat kıyafetlerle dolaştıklarını vurgulamaktadır. Niloya ve Pepe çizgi filminde erkek karakterlerin hepsinin bıyık ve sakal kullandığı tespit edilmiştir. Bu durum izleyicide erkeklerin bıyık ve sakal kullanmaları gerektiği düşüncesini oluşturabilmektedir. Ayrıca erkek karakterlerin hepsinin saçının kısa olması çocuklarda erkeklerin uzun saçlı olamayacağı bunu yalnızca kadınların kullanabileceği kalıp yargısını oluşturabilmektedir. Niloya çizgi filminde 2 erkek karakter % 100 takke kullanırken gözlenmiştir. Bu durum yaşlı erkek karakterlerin takke kullanımının olması çocuklarda yaşlı erkeklerin kullanması gerektiği düşünülen bir kıyafet

algısını oluşturabilmektedir. Yaşlı karakterlerin eşarp kullanması eşarbu yaşlı kadınların kullanabileceği ya da yaşlanınca kullanılması gereken bir obje olması gerektiği düşüncesini oluşturabileceği düşünülmektedir. Yerli çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının bulunduğu söylenebilir.

Kahraman ve Özdemir, (2019) “Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri Açısından incelenmesi” araştırmasında erkeklerin pantolonla resmedilmeleri, kadınların etekle resmedilmeleri ve erkeklerin kısa saçlı resmedilip uzun saçlı resmedilen erkek karakterlerin korkutucu, ürkütücü varlık olarak gösterilmeleri uzun saçın olağan dışı durumlarda kullanılması yapılan araştırmanın, kıyafet ve dış görünüm bulgusu ile paralellik göstermektedir. Yapılan benzer araştırmalarla da desteklenen kıyafet ve dış görünüm bulgusu kadınların etek ve elbiseyi pantolondan daha fazla kullanması, erkeklerin uzun kollu ve bol kıyafetleri daha fazla tercih etmesiyle, erkeklerin hepsinin kısa saç kullanımlarıyla toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının çizgi filmlere yansıtıldığı söylenebilir. Günümüzde kadınlar farklı kıyafet çeşitlerini tercih etseler de incelenen çizgi filmlerdeki rollerinde cinsiyetçi tipik kıyafetlerle (etek, elbise) gözlenmiştir. Toplumda erkekler tercihlerini uzun saçtan kullanıyor olsalar da toplumun erkekte kısa saç görmek istemesi kalıp yargısı çizgi filmlerde karşımıza çıkmaktadır. İncelenen yerli film yapımcılarının kadın ve erkek karakterlere çizdiği bu cinsiyetçi yaklaşım, kıyafet tercihi ve dış görünüş konusunda toplumun kalıp yargılarını izleyiciye yansıttığı düşünülmektedir.

Şekil 1. Niloya çizgi filmi ramazan bayramı bölümü dış görünüm ile ilgili sahne (TRT kanalı 27.bölüm)

Şekil 2. Pepe çizgi filmi pepe büyük mü küçük mü çizgi filmi kıyafet kullanımı ile ilgili sahne (TRT kanalı 31.bölüm)

Şekil 3. Rafadan Tayfa çizgi filmi bugün bayram bölümü dış görünüş ve kıyafet ile ilgili sahne (TRT kanalı 63.bölüm)

Kıyafetlerde Tercih Edilen Renklere İlişkin Bulgular

Bu kategoride karakterlerin kıyafetlerde ve oyuncaklarda kullandıkları renklere ilişkin özellikleri incelenmiştir. Karakterlerin renk seçimine ilişkin özelliklerinin frekans yüzde dağılımları Tablo 4’ de verilmiştir.

Tablo 4

Kıyafetlerde Tercih Edilen Renklerin Frekans Yüzde Dağılımları

Karakterlerin Renk Seçiminin Dağılımı	A		B		C		D		E		Toplam	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Pembe	6	37,5	-	-	5	31,25	-	-	2	12,5	-	-
Mavi	2	33,33	7	41,17	1	16,66	6	35,29	2	33,33	2	11,76
Mor	1	20	1	50	2	40	-	-	1	20	1	50
Kırmızı	3	42,85	3	37,5	2	28,57	3	37,5	1	14,28	1	12,5
Kahverengi	-	-	2	40	-	-	1	20	1	50	1	20
Turuncu	1	33,33	2	50	1	33,33	1	25	-	-	1	25
Sarı	2	66,66	1	20	1	33,33	1	20	-	-	2	40
Yeşil	2	33,33	2	20	1	16,66	1	10	1	16,66	2	20
Beyaz	1	33,33	1	20	1	33,33	1	20	-	-	1	20
Lacivert	-	-	1	25	-	-	1	25	-	-	1	25
Siyah	-	-	1	10	-	-	2	20	-	-	2	20

A:Niloya, B:Pepe, C:Rafadan Tayfa, D:Harika Kanatlar, E:Koca Ayı ve Maşa

Tablo 4 incelendiğinde çizgi filmlerde erkek karakterlerin kullandıkları kıyafetlerde 11 farklı renk kullanılmıştır. Renk dağılımlarının toplamı kadın karakterlerde pembe 16, mavi 6, mor 5, kırmızı 7, kahverengi 2, turuncu 3, sarı 3, yeşil 6, beyaz 3, lacivert 1, kadın karakterde bulunmuştur. Erkeklerde mavi 17, mor 2, kırmızı 8, kahverengi 5, turuncu 4, sarı 5, yeşil 10, beyaz 5, lacivert 4, siyah 6 karakterde bulunmuştur.

Kadın karakterlerde, Niloya çizgi filminde (A), kadınlarda kıyafetlerde renk tekrarı pembe 6, mavi 2, mor 1, kırmızı 3, turuncu 1, sarı 2, yeşil 2, beyaz 1 karakterde yer verildiği görülmüştür. Yüzde dağılımları pembe %37,50, mavi %33,33, mor %20, kırmızı % 42,85, turuncu %33,33 sarı %66,66, yeşil %33,33 beyaz % 33,33 olarak tespit edilmiştir. Pepe çizgi filminde (B), kadınlarda pembe 5, mavi 1, mor 2, kırmızı 2, turuncu 1, sarı 1, yeşil 1, beyaz 1 karakterde yer verildiği görülmüştür. Yüzdeleri, pembe %31,25 mavi %16,66 mor %40, kırmızı %28,57, turuncu %33,33, sarı %33,33, yeşil %16,66, beyaz %33,33 olarak

tespit edilmiştir. Rafadan Tayfa (C) çizgi filminde, renk seçimine bakıldığında; kadınlarda pembe 2, mavi 2, mor 1, kırmızı 1, kahverengi 1, yeşil 1 karakterde yer verildiği görülmüştür. Yüzdeleri; pembe %12,50 mavi %33,33 mor %20, kırmızı %14,28 kahverengi %50, yeşil %16,66 olarak tespit edilmiştir. Harika Kanatlar çizgi filmi (D), kadınlarda pembe 1, mor 1, kahverengi 1, yeşil 1, beyaz 1, lacivert 1 karakterde yer verildiği görülmüştür. Yüzdeleri, pembe % 6,25, mor %20, kahverengi %50, yeşil %16,66, beyaz %33,33, lacivert %100 olarak tespit edilmiştir. Koca Ayı ve Maşa çizgi filmi (E) incelendiğinde; kadınlarda pembe 2, mavi 1, kırmızı 1, turuncu 1, yeşil 1 karakterde yer verildiği görülmüştür. Yüzdeleri pembe %12,50 mavi %16,66 kırmızı %14,28 turuncu %33,33, yeşil %16,66 olarak tespit edilmiştir.

Erkek karakterlerde Niloya çizgi filminde (A), kıyafetlerde mavi 7, mor 1, kırmızı 3, kahverengi 2, turuncu 2, sarı 1, yeşil 2, beyaz 1, lacivert 1, siyah 1 karakterde verildiği görülmüştür. Yüzde dağılımları mavi %41,17 mor %50, kırmızı %37,50, kahverengi %40, turuncu %50, sarı %20, yeşil %20, beyaz %20, lacivert %25, siyah %20 olarak tespit edilmiştir. Pepe çizgi filminde (B), erkek karakterlerde, mavi 6, kırmızı 3, turuncu 1, sarı 1, yeşil 1, beyaz 1, lacivert 1, siyah 2 karakterde verildiği görülmüştür. Yüzdeleri, mavi %35,29, kırmızı %37,50, kahverengi %20, turuncu %25, sarı %20, yeşil %10, beyaz %20, lacivert %25, siyah %20 olarak tespit edilmiştir. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C), erkeklerde mavi 2, mor 1, kırmızı 1, kahverengi 1, turuncu 1, sarı 2, yeşil 2, beyaz 1, lacivert 1, siyah 2 karakterde verildiği görülmüştür. Yüzdeleri; mavi %11,76, mor %50, kırmızı %12,50, kahverengi %20, turuncu %25, sarı %40, yeşil %20, beyaz %20, lacivert %25, siyah %20 olarak tespit edilmiştir. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), erkeklerde mavi 2, kırmızı 1, kahverengi 2, sarı 1, yeşil 1, beyaz 2, lacivert 1, siyah 1 karakterde verildiği görülmüştür. Yüzdeleri; mavi %11,76, kırmızı %12,50, kahverengi %40, sarı %20, yeşil %10, beyaz %40, lacivert %25, siyah %10 olarak tespit edilmiştir.

Niloya çizgi filminde (A), renk tekrarı kullanılan renklere bakıldığında ana karakter olan niloyanın kıyafeti, tokası, ayakkabısı pembe verildiği görülmüştür. Niloyanın abisinde mavi gömlek ve pantolon, annesinde pembe gömlek, mor etek, babasında kırmızı gömlek, mavi pantolon, ninesinde pembe eşarp, mavi kazak ve yeşil etek, dedesinde mavi gömlek, mavi pantolon ve siyah takke, erkek arkadaşlarında turuncu tişört, kahverengi pantolon, mavi tişört, yeşil tişört; kız arkadaşlarında pembe gömlek, mavi pantolon, pembe toka, mavi pantolon, sarı tişört, yeşil tişört, turuncu pantolon kullanıldığı gözlenmiştir. Oyuncak ve araç seçimlerinde kullanılan renkler ise; “Ramazan Bayramı “ bölümünde dedeleri

Niloya ya pembe mendil hediye ederken abisine mavi mendil hediye etmektedir. Baba karakterinin arabası mavi, Niloya'nın bisikleti kırmızı, balonu kırmızı, erkek arkadaşlarının oyuncaklarının renkleri kahverengi ve kırmızı verildiği görülmüştür. Kız arkadaşlarının bisikletleri pembe, mavi renk verildiği görülmüştür. Niloya çizgi filminde erkek karakterlerin mavi, turuncu, kahverengi, yeşil rengini daha çok kullandığı kadın karakterlerin renk seçiminin daha çeşitli olduğu en çok pembenin kullanıldığı ama bu rengin yanında kırmızı, mavi, sarı, yeşil, turuncu renklerinin de kullanıldığı tespit edilmiştir.

Pepe çizgi filminde (B), kadınlarda kullanılan renkler incelendiğinde; ana karakter olan Pepe'nin "Pepe Ağlıyor" bölümünde; pantolonu tişörtü ayakkabısı ve şapkası mavi renk verildiği görülmüştür. Pepe'nin kız arkadaşı Şila'nın elbisesi, ayakkabısı, tokası pembe renkte ve pepenin annesinin eteği, gömleği ve ayakkabısı mor renktedir. Oyuncak seçiminde kız çocuğu mor ip ve pembe bisiklet, pepe turuncu bisiklet kullanmaktadır. Pepe çizgi filminin "Şut ve Gol" bölümüne bakıldığında; kız çocukları mavi pantolon, tişört ve şapka, kırmızı tişört ve ayakkabı, pembe elbise, tişört, ayakkabı, toka sarı şort, toka ve tişört kullanmaktadır. Erkek çocukları mavi pantolon, tişört, şapka, ayakkabı sarı tişört ve ayakkabı beyaz ceket, şapka ve ayakkabı kullanmaktadır. Oyuncak seçiminde kız çocukları pembe, sarı bisiklet erkek çocukları mavi ve yeşil bisiklet kullanmaktadır. "Sabır ya Sabır" bölümünde çocukların kıyafetlerinde kullanılan renkler aynı ve dede karakterinin mavi pantolon, sarı kazak ve yeşil ceket verildiği görülmüştür. Oyuncak seçiminde kız çocukları mavi ve sarı bisiklet kullandığı tespit edilmiştir. "Pepe Büyük mü Küçük mü" bölümünde ise anne karakteri beyaz pantolon, toka pembe gömlek, ayakkabı, çanta kullanırken nine karakteri pembe elbise, sarı yelek, mor eşarp kullandığı tespit edilmiştir. Oyuncak ve araç seçiminde anne karakteri kırmızı renkte araba, pepe mavi bisiklet ve mavi boyama kitabı kız çocuğu ise pembe boyama kitabı kullandığı tespit edilmiştir. "Sevgili Balıkçı" bölümde üç karakter de balık tutmakta olduğu görülmüştür ama erkek karakterler yeşil kıyafet ve şapka kullanırken kız karakter pembe kıyafet ve şapka kullanmaktadır. Erkek karakter Balık kovası olarak maviyi kullanırken kız karakter pembe kova kullanmaktadır. Pepe çizgi filminde erkek karakterler, mavi, turuncu, sarı, beyaz, yeşil, kahverengi renklerini kullanırken kadın karakterler pembe, mor, mavi, kırmızı, sarı, beyaz renklerini kullanılmaktadır. Kadın karakterlerin mavi, yeşil gibi renkleri de tercih ettiği kahverengi ve siyah rengini kullanmadıkları erkek karakterlerin pembe, mor renklerini kıyafet ve oyuncak seçiminde de kullanmadıkları tespit edilmiştir.

Rafadan Tayfa (C) “Robot Kamil” bölümünde erkek çocuklar mavi kazak, pantolon, ayakkabı mor gömlek, gri ve kahverengi pantolon, turuncu kazak kullandığı tespit edilmiştir. Oyuncak seçiminde sarı robot ve mavi bisiklet kullanılmaktadır. “Bugün Bayram” bölümünde, kullanılan kıyafetler aynı renkte olduğu tespit edilmiştir. Erkek çocukların pijamaları da mavi ve yeşil renkte olduğu tespit edilmiştir. Basri isminde yaşlı karakter lacivert ceket, pantolon, ayakkabı ve mavi gömlek kullanılmaktadır. İki erkek karakter de kırmızı ve sarı renk gömlek, siyah pantolon kullanırken nine karakteri, mavi elbise ve mor eşarp kullanmıştır. “Bayrak Kapmaca” bölümünde erkek çocukları aynı renk kıyafet kullanırken kız çocukları, mavi, mor pantolon; kırmızı gömlek ve sarı kazak kullandığı tespit edilmiştir. Oyunda kullanılan bayraklar sarı ve mavi renkte olduğu tespit edilmiştir. İzlenilen diğer iki bölümde farklı renkte kıyafet ve oyuncak ya da kullanılan araç gözlenmemiştir. İncelenen çizgi filmde ana erkek karakterler çoğunlukla mavi, gri, kahverengi, rengini kullandıkları tespit edilmiştir ve her bölümde aynı renk kıyafet tercih edilmiştir. Diğer erkek karakterler lacivert, siyah, kırmızı, sarı renklerini de kullanmışlardır. Kadın karakterlerin renk kullanımında pembe rengi bulunmazken mavi, kahverengi, sarı, mor, kırmızı renkleri kullanılıp çeşitliliğe yer verilmiştir.

Harika Kanatlar çizgi filmi (D), çizgi film incelendiğinde ana karakterlerin nesneler olduğu tespit edilmiştir. Bu nesneler seslendirilmelerinden erkek ve kadın olarak ayrılmaktadır. “Harika Kanatlar Mısır Ziyareti” bölümünde erkeklerin seslendirdiği robot uçak ve arabalar mavi, kırmızı renkte olduğu tespit edilmiştir. Kadının seslendirdiği robot helikopter pembe renkte olduğu tespit edilmiştir. Erkek karakterler; beyaz gömlek, lacivert şapka, pantolon, yeşil şapka, yelek, turuncu yelek, gri pantolon kullanılmaktadır. Bu bölümde pembe helikopter haricinde kadın karakter kullanılmamıştır. Oyuncak ve araç kullanımında oyuncak erkek çocuk karakterinin kazı aletleri mavi renkte olduğu tespit edilmiştir. “Jet Kanada’ da” bölümünde kadın karakterler lacivert şort, beyaz gömlek erkek karakterler mavi gömlek, kahverengi pantolon, yeşil kazak, şapka ve kahverengi şort kullandıkları gözlenmiştir. Erkek nesneler olan uçak robot sarı, mavi ve araba kırmızı renkte olduğu tespit edilmiştir. Oyuncak ve araç seçiminde erkek çocuk karakterinin yeşil renkte oyuncak kazı yapma çantası ve mavi bisiklet kullandığı gözlenmiştir. “Harika Kanatlar Doğum Günü Partisi “ bölümünde; erkek karakterler yeşil kazak, kahverengi pantolon, sarı gömlek, kahverengi pantolon, mavi pantolon, gri şort kadın karakterler sarı kazak, mavi pantolon, kırmızı tişört, gri pantolon kullandıkları tespit edilmiştir. Oyuncak ve araç seçiminde erkek karakterler rengarenk at pinyatası ve turuncu renkte astronot

pinyatası tercih etmiştir. “Harika Kanatlar Aile Saati “ bölümünde erkek nesneler renk kullanımında sarı robot helikopter, mavi robot helikopter ve robot araba tercih ettikleri gözlenmiştir. Kadın nesneler yeşil ve pembe robot uçak ve helikopterler olduğu tespit edilmiştir. Erkek karakterler turuncu gömlek, mavi yelek, gri pantolon kadın karakterler turuncu kazak, kahverengi pantolon, mor etek, pembe toka, gri kazak kullandıkları tespit edilmiştir. Oyuncak ve araç kullanımındaki renkler; kız çocuğu karakteri pembe, kahverengi ayıcık, yeşil planlama cetveli, pembe bale kıyafeti kullanmaktadır. Baba karakteri pembe renkte motor tercih etmektedir. “Jet Bermuda’ da” bölümünde erkek nesne robot helikopter kırmızı renktedir. Kadın karakter yeşil elbise kullanırken erkek karakter mavi gömlek ve siyah şort kullanmaktadır. Oyuncak ve araç seçiminde erkek çocuk karakter sarı fotoğraf makinesi, mavi renkte doğum günü pastası kullanırken kız çocuğu karakteri pembe renkte bisiklet kullanmaktadır. İzlenen bölümlerde kadın karakterler ve nesnelerin sayısı erkeklere oranla azdır. Erkek ve kadın karakterlerin kıyafet seçiminde kadın oyuncaların pembe, yeşil, lacivert, mor, kahverengi, turuncu renklerini kullandıkları erkek oyuncuların kırmızı, mavi, lacivert, kahverengi, siyah, yeşil, pembe renklerini kullandıkları görülmektedir. Erkek karakterin pembe motorunun olması renk kullanımında önemli bir ayrıntıdır. Fakat yine de erkek karakterler çoğunlukla mavi, yeşil gibi renkleri kullanırken kadın karakterler pembe rengini kullanmakta oldukları tespit edilmiştir.

Koca Ayı ve Maşa çizgi filmi (H) incelendiğinde; ana karakterler ayı ve kız çocuğu Maşadır. Her bölümde bu iki karakterin olduğu görülmüştür. Bazı bölümlerde farklı hayvanlar da rol oynamaktadır. Kıyafetlerin renk seçimine bakıldığında Maşa karakteri çoğunlukla pembe elbise, kaban, bere, ayakkabı ve eşarp kullanmaktadır. ”Çamaşır Günü” bölümünde Maşa yeşil, kırmızı, sarı, turuncu, mavi renkte elbiseler de kullanmaktadır. Koca Ayı “Evde Tek Başına” bölümünde mavi pijama kullanmaktadır. Oyuncak ve eşya kullanımında Maşa karakteri pembe ayna, kırmızı bisiklet, pembe bebek arabası, pembe kızak kullanırken Koca Ayı kırmızı yatak örtüsü kullanmaktadır. İzlenen bölümlerde maşa karakteri sarı, mavi, yeşil, kırmızı, turuncu renkte elbiseyi bir kere kullanırken pembe renkte elbiseyi her bölümde kullanmıştır ve bu elbisenin yanı sıra kullandığı oyuncak ve araçla gereçler de pembe renktedir. Kıyafet kullanmayan Koca Ayı da pijama rengin de maviyi kullanmaktadır. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde hayvan karakterler kıyafet kullanmamaktadır. Bu karakterler konuşmamakta ama izleyiciyi de erkek karakter algısı oluşturmaktadır. Fakat çizgi film izleyici tarafından erkek olarak algılanmaktadır. Kız ve erkek karakterlerin ayrımı kıyafetle olmaktadır.

Erkek karakterlerin en fazla kullandıkları renkler mavi (f:17), yeşil (f:10) ve kırmızı (f:8) olurken en az kullanılan renk mor (f:2), hiç kullanılmayan renk ise pembe olmuştur. Saraç, (2018) Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik çizgi filmlerde toplumsal cinsiyetin inşası: Niloya örneği isimli yaptığı çalışmada, Kıyafet rengi ve türünün incelendiği üçüncü kategoride kadınların pembe ve erkeklerin mavi tonlarında kıyafet giydiklerini tespit etmiştir. Kadın karakterlerin kullandıkları kıyafetlerde 10 farklı renk kullanılmıştır. Kadın karakterlerin en fazla kullandıkları renk pembe (f:16) en az kullandıkları renk lacivert (f:1) ve kahverengi (f:2) olduğu tespit edilmiştir. Y. Güder, Ay, Saray ve Kılıç (2017), “Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmesi: Niloya örneği” araştırmasında; kadınların en çok kullandığı renklerin pembe ve mor; erkeklerin en çok kullandıkları renklerin kırmızı ve mavi olduğu sonucu araştırmanın kıyafet bulgusuyla örtüşmektedir. Kaynak ve Aktaş, (2017) “Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri” isimli yaptığı araştırmasında, kadınların en çok kırmızı, yeşil, mavi ve mor rengi kullanması pembe rengi bu renklerden sonra kullanması sonucu araştırmanın renk bulgusu ile örtüşmemektedir. Erkek karakterlerde kullanılan gri ve siyah renkler kadın karakterlerde kullanılmamıştır. Kadın karakterlerde mavi renk kıyafet gözlenirken erkek karakterlerde pembe renkte sadece bir oyuncağın olduğu kıyafetlerde hiçbir çizgi filmde pembe renginin kullanılmadığı gözlenmiştir. Kahverengi ve yeşil rengini erkek karakterler kadın karakterlere göre daha fazla kullanmışlardır. İzlenen yirmi beş bölümde hiçbir erkek karakterin kıyafetinde pembe ve mor renklerin kullanılmadığını gözlemleyen bir erkek çocuğun günlük hayatında kıyafet renk seçiminde bu renkleri tercih edemeyeceği yargısı oluşmaktadır. En çok sevdiği renkler izlediği çizgi filmde kendisiyle özdeşleştirdiği erkek kahramanın tercih ettiği mavi, yeşil, kahverengi renkleri olacağı yargısını düşündürmektedir. Kırmızı (kadın f:7, erkek f:8) ve turuncu rengi (kadın f:3, erkek f:4) iki karakter eşit ya da birbirine yakın sayıda kullandıkları gözlenmiştir.

Kahraman ve Özdemir, (2019) “Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri Açısından incelenmesi” araştırmasında, kadınlarda en çok tercih edilen renklerin pembe, mor ve mavi olduğu; erkeklerde en çok tercih edilen renklerin mavi, yeşil ve kahverengi olduğu sonucuna ulaşarak araştırmanın renk bulgusuyla ilgili benzer sonuçlara ulaşmıştır. Masal ve hikaye kitaplarını, reklamları toplumsal cinsiyet rolleri açısından inceleyen araştırmalarda da benzer sonuçların çıkması toplumun cinsiyet konusundaki kalıp yargısını devam ettirdiği ve bu kalıp yargıları kitaplarla, çizgi filmlerle, reklamlarla izleyiciye,

okuyucuya yansıtmak istediğini düşündürebilir. İncelediğimiz çizgi filmlerde kadınların en çok pembe erkeklerin ise en çok mavi rengi kullandığı bulgusunu desteklemektedir. Renk dağılımı, erkek karakterlerde geleneksel düşünceye göre oluşurken kadın karakterlerde bu durum farklı renklerin kullanımıyla daha modern bir düşünceye göre oluşturulmuştur. Günlük hayatta anne babalar çocukları doğmadan erkek çocuk ise “mavi” renkte oda, oyuncak, kıyafet hazırlarken; kız çocuk ise “pembe” renkte oda, oyuncak ve kıyafet hazırlamaktadır. Ebeveynler, toplumun da onlara aktardığı bu kalıp yargıyı dünyaya gelmeyen bebeklerine aktarmaya başlamaktadır.

Yerli ve yabancı yapım çizgi filmlerde kullanılan renklerde yerli ve yabancı olarak ayırım yapılmamıştır. İki tür çizgi filmlerde de kadın karakterler pembe, mor rengini fazlaca tercih ederken; erkek karakterler mavi, yeşil, kırmızı renklerini kullanmaktadır. Türk toplumunda kız çocuklarına pembe, erkek çocuklarına mavi renk daha fazla kullanılmaktadır. Süregelen bu tutum çizgi filmlerde de karşımıza çıkmaktadır. Renk konusunda her iki yapımda da cinsiyet ayrımı bulunmaktadır. Yabancı yapım çizgi filmlerde de kadın karakterler pembe ve mor rengini daha fazla kullanmıştır. Toplumda mavinin erkek rengi, pembenin kadın rengi olduğuna dair bir algı söz konusudur. Ebeveynler dünyaya gelecek çocuklarının cinsiyetlerini öğrendiği anda erkek için mavi, kız için pembe kıyafet, eşya almaktadır. Henüz hiçbir şeyden haberi olmayan çocuk için renk konusundaki kalıp yargı eşyalarıyla verilmeye başlanmıştır. İncelenen çizgi filmlerde de pembenin kadın karakterlerde çok görülmesi mavinin de erkek karakterlerde fazla görülmesi bu yargının çizgi filmler aracılığı ile izleyiciye aktarılacağı düşünülmektedir.

5.2. Ana Karakterin Cinsiyetine İlişkin Bulgular

Bu kategoride çizgi filmlerde ana karakterlerin cinsiyet özelliği incelenmiştir. Ana karakterlerin cinsiyete ilişkin özelliklerinin frekans yüzde dağılımları Tablo 5’ de verilmiştir.

Tablo 5

Ana Karakterlerin Cinsiyetlerinin Frekans Yüzde Dağılımları

Ana Karakterin Cinsiyet Dağılımı	A		B		C		D		E		Toplam	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İnsan	1	50	-	-	1	20	-	-	4	80	2	100
İnsanımsı Hayvan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100
Nesne	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100	-	-

A: Niloya, B: Pepe, C: Rafadan Tayfa D: Harika Kanatlar, E: Koca Ayı ve Maşa

Tablo 5 incelendiğinde; çizgi filmlerde 9 tane ana karakter bulunmaktadır. Karakterler insan kategorisi, insanımsı hayvan kategorisi ve nesne kategorisi olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır. Bunların 5 tanesi insan kategorisinde erkek, 2 tanesi insan kategorisinde kadın; 1 tanesi insanımsı hayvan kategorisinde erkek, 1 tanesi de nesne kategorisinde erkek olarak tespit edilmiştir. İncelemeye alınan çizgi filmlerden Niloya çizgi filminde 1 tane kız çocuk, yüzdesi %50, Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde 1 tane kız çocuk % 50 olarak tespit edilirken; Pepe çizgi filminde 1 erkek karakter %20 yüzde ve Rafadan Tayfa çizgi filminde 4 erkek karakter % 80 yüzde ile, Harika Kanatlar çizgi filminde 1 erkek karakter %100 yüzde ile Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde 1 erkek karakter %100 yüzde ile tespit edilmiştir. Çizgi filmlere bakıldığında; üç kategori altında toplanan (insan görünümünde, insanımsı hayvan görünümünde, nesne görünümünde) ana karakterlerde her kategoride en çok erkek karakter kullanılmıştır. Rafadan Tayfa çizgi filminde 4 ana karakter erkek çocuklardan oluşmaktadır ve izlenen bölümlerin birkaç tanesinde kız karakterlere yer verilmektedir. Erkek karakterlerin daha aktif olması ve çizgi filmin konusunun bu karakterler üzerinden ilerlemesi cinsiyet ayrımcılığını göz önüne getirdiği tespit edilmiştir. Niloya çizgi filminde kız çocuğu ana karakter olsa da yanındaki yardımcı erkek karakterler her bölüm bulunmaktadır. Özkanca (2018), “Çocuk dergilerinde toplumsal cinsiyet rolleri” isimli araştırmasında, dergilerin metinlerinde çocuk figürler içinde çok farkın olmamasına rağmen, yetişkin figürlerde erkeklerin (%42 oran farkla) kadınlara göre daha fazla ana karakter rolüne sahip olduğu bulgusuna ulaşarak ana karakterde erkek karakterlerin daha fazla olduğu sonucuna ulaşarak ana karakterin cinsiyeti bulgusuyla paralellik göstermiştir.

Yabancı yapım çizgi filmlerde kadın karakterler daha fazla sayıda ana karakter olarak kullanılmıştır. Yerli yapım çizgi filmlerde erkek karakterlerin daha fazla ana karakter olarak kullanıldığı gözlenmektedir. Erkeklerin daha fazla söz sahibi olması gerektiğini düşünün toplum yargısı çizgi filmlerdeki ana karakterlerin cinsiyet tercihiyle karşımıza çıkmaktadır. Çizgi filmlerde erkek karakterlerin başrol, kahraman, üstün olarak gösterilmeleri toplumun erkeklere verdiği bu özelliklerin bir yansıması olarak izleyiciye aktarılacağı düşünülmektedir. Erkeklerin daha fazla sayıda ana karakter olarak verilmesi toplumda erkeklerin birçok durumda üstün konumda oldukları yargısını destekleyecek niteliktedir.

5.3. Karakterlerin Mesleklerine İlişkin Bulgular

Bu kategoride çizgi filmlerde cinsiyete göre meslek türlerinin frekans yüzde dağılımları incelenmiştir. Karakterlerin cinsiyete göre meslek türlerine ilişkin özelliklerinin frekansları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Cinsiyete Göre Meslek Türlerinin Frekans Dağılımları

Çizgi Filmde Kullanılan Meslekler	A		B		C		D		E		TOPLAM	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
	F	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f
Çiftçi	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Postacı	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	3
Ev hanımı	1	-	2	-	-	-	1	-	-	-	4	-
Havalimanı Kule Görevlisi	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1
Balıkçı	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	1	2
Arkeolog	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2
Bakkal	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Simitçi	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Müze Görevlisi	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2
Tamirci	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2
Trafik Polisi	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Deniz Bilimci	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1

A:Niloya, B:Pepe, C:Rafadan Tayfa, D:Harika Kanatlar, E:Koca Ayı ve Maşa

Tablo 6’da bakıldığında çizgi filmde geçen meslek türlerinin çeşitliliği incelenmektedir. Meslek çeşidinin toplamına bakıldığında 12 meslek çeşidi bulunmaktadır; kadın karakterler 3 farklı meslek çeşidinde görülmüştür ve bu mesleklerde bulunan kadın karakter sayısı 5 olarak tespit edilmiştir. Erkek karakterler ise 11 meslek çeşidinde görülmüştür ve bu mesleklerde bulunan erkek karakter sayısı 17 olarak tespit edilmiştir. Niloya çizgi filminde (A), bir kadın karakter ev hanımı rolünde görülürken, Pepe çizgi filminde (B), kadın karakterlerden 2 tanesi ev hanımı 1 tanesi balıkçı rolünde görülürken bir erkek karakter çiftçi rolünde görülmüştür. Harika Kanatlar çizgi filminde (D) 1 kadın karakter havalimanı kule görevlisi olarak görülmüştür. Niloya çizgi filminde (A), 1 erkek karakter çiftçi rolünde gözlenirken; Pepe çizgi filminde (B), erkek karakterlerden 2 tanesi balıkçı rolünde görülmüştür. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C), erkek karakterlerden 2 tanesi postacı, 1 tanesi bakkal 1 tanesi simitçi, 2 tanesi tamirci meslek rolünde görülmüştür. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), erkek karakterlerden 1 tanesi postacı, 1 tanesi havalimanı kule görevlisi, 2 tanesi arkeolog, 2 tanesi müze görevlisi, 1 tanesi müze görevlisi, 1 tanesi de deniz bilimci olarak görülmüştür.

İncelen çizgi filmlerde; Niloya “*Mete Büyüdü*” bölümünde Mete büyümek istiyor. Fırıncı olan babasının yanına yardıma gidiyor. Çiftçi olan dedenin yanına gidip bir gün boyunca çalışmak istiyor. Niloya da annesinin yanında mutfakta hamur açıyor ve annesiyle örgü örüyor. Niloya karakteri ve Mete karakterini anneleri ev hanımı rolüyle gösterilmişlerdir. Erkekler fırıncı ve çiftçi meslek rolünde görülürken kadınlar ev hanımı rolünde görülmüşlerdir. Erkek çocuk ve kız çocuk da bu rollerde yardımcı olmuşlardır. Niloya karakteri Mete ve dedesi tarlada çalışırken o onları izlemiştir. Çizgi filmde Niloya şu şarkı sözlerini söylemektedir. “*Büyüsem babam gibi güçlü olsam hem de hemen annem gibi becerikli olsam*” söylenilen şarkıdan ve meslek rollerinden de anlaşılacağı üzere erkek ve kadın karakterlerde toplumsal cinsiyet ayrımcılığının olduğu görülmüştür. Pepe çizgi filminde iki erkek karakter balıkçı rolünde gösterilmişlerdir. Rafadan Tayfa çizgi filminde bir erkek karakter tamirci rolünde görülmüştür. İsminde de Sadettin Usta olarak mesleğinin nitelendirilmesi yapılmıştır. “Robot Kamil” bölümünde Kamil karakteri bakkal rolünde görülmüştür. “Bayrak Kapmaca” bölümünde çocuklar parkta oynarken yanlarından simitçi geçmektedir. Harika Kanatlar çizgi filminde farklı bölümlerde kule çalışanı hem erkek hem kadın karakter olmaktadır. “Aile Planlaması” bölümünde erkek karakter postacı rolünde gösterilmiştir. “Mısır Ziyareti” bölümünde erkek çocuk “*Artık ben de tıpkı dedem gibi*

arkeolog olabilirim” cümlesini kurmaktadır. Bu cümle dedenin mesleğinin arkeolog olduğunu ve çocuğun da dedesini rol model olarak meslek seçiminde onun mesleğini tercih ettiğini göstermektedir. “Jet Kanada’ da” bölümünde erkek karakter müze görevlisi rolündedir. Trafikte nesne görünümünde erkek robot polis rolündedir. “Jet Bermuda’ da” bölümünde kız karakter “*Benim babam Deniz bilimcidir*” cümlesini kullanarak babasının mesleğini belirtmiştir. Çizgi filmlerde kadın karakterler 3 farklı meslek türünde gösterilirken erkek karakterler 11 farklı meslek türünde görülmüştür. Erkeklerin meslek çeşitliliğinin fazla olduğu ve kadın karakterlere göre daha fazla meslekte çalışabilecekleri görülmüştür. Köşeler (2009), Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu isimli yaptığı çalışmada, kadınların çalışma hayatında aktif olmadığı, meslek rollerinde de çok az resmedildiği sonucuna ulaşarak yapılan çalışmada kadın karakterlerin daha az sayıda ve daha az meslek çeşidinde gösterildiği bulgusunu desteklemektedir. Çınar, (2015) “ Resimli çocuk kitaplarında giyimiyle kadın karakterler” araştırmasında, kadınların çalışma hayatında farklı meslek rollerinde ve sosyal yaşamın içinde resmedildikleri sonucu araştırmanın meslek bulgusuyla örtüşmemektedir.

Yerli yapım çizgi filmlerde, kadın karakterler ev hanımı ve balıkçı olarak gözlenmiştir. Başka bir meslek çeşidinde bulunan kadın karakter gözlenmemiştir. Yabancı yapım çizgi filmlerde kadın karakterler havalimanı çalışanı ve ev hanımı meslek rollerinde görülmüştür. Yabancı yapım çizgi filmlerde de kadın karakter farklı meslek çeşidinde gözlenmemiştir. Kadınları çalışma hayatından ziyade evde daha fazla gösteren yerli yapım ve yabancı yapım çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının bulunduğu söylenebilir. Erkek karakterler kadın karakterlere göre daha fazla meslek çeşidinde gözlenmiştir. Yabancı yapım çizgi filmlerde de yerli yapım çizgi filmlerde olduğu gibi kadın karakterler çok fazla meslek çeşidinde gözlenmemiştir.

Kaynak ve Aktaş (2017), “Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri” araştırmasında, erkeklerin daha çok meslek çeşidinde ve kadınların belli başlı bazı meslek gruplarında gösterildikleri sonucuna ulaşmıştır. Toplumumuzda da kadınlar öğretmen, hemşire gibi meslekleri daha fazla tercih etmektedir. Özellikle kadınların seçtikleri mesleklerde evlerine, çocuklarına ayıracakları zaman diliminin daha fazla olması gerektiği düşünülmektedir ve bu nedenle toplumumuzda kadınlar daha kısıtlı meslekleri tercih etmektedir. Günümüzde çoğu kadın bir meslek sahibi olsa da bunun altında yatan nedenler arasında; kocasına ev geçiminde yardımcı olma, zaman geçirme vardır. Bu durum kadının

gelenekselleşmesine yardımcı olmaktadır (Vatandaş, 2007). Kadınlar da erkeklerin yapabildikleri mesleklerin birçoğunu yapabilmektedir. Çalışma hayatına kadınlar anne, ev hanımı, eş rolüyle katılmaktadır. Cinsiyet ayrımcılığının yaşattığı sorunlar her koşulda kadının önüne çıkmaktadır. Evde çocuklarına bakma, ev işleriyle ilgilenme gibi görevleri olan kadın bu rolünü etkilemeyecek meslekleri tercih etmektedir. İş hayatında kariyer yapma, yükselme düşüncesi olan kadının önüne anne olması sorunsalı çıkmaktadır. Mesleklerdeki cinsiyet ayrımcılığı, çalışma hayatının erkeğe özgü değerlerden kaynaklandığını göstermektedir (Parlaktuna, 2010). Mesleklere yönlendirmenin başladığı erken çocukluk dönemi, çocukların zihinlerindeki mesleki algının şekillenmesine yardımcı olmaktadır. Anne, baba ve çevresiyle iletişim halinde olan çocuğu ebeveynlerinin meslek seçimi etkilemektedir. Zamanın birçoğunu geçirdiği televizyon ve çizgi filmler, çocuğun kendisiyle özdeşleştirdiği cinsiyet grubunun mesleğini çocuğa aktarmaktadır. Kız çocuklar bu yaşlarda anne, öğretmen, hemşire olmayı tercih ederken erkek çocuklar polis, asker, mühendis meslek gruplarını tercih etmektedir. Kadın diğer meslek gruplarını seçse de asıl mesleğinin çocuklara bakma, ev ile ilgilenme erkeğin de ailesi geçindirmekle sorumlu rolüyle özdeşleştirilmesi toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının süregelirliğini korumasına ve bu şekilde devam etmesine neden olmaktadır (Hablemitoğlu, 2005). İncelenen çizgi filmlerde kadın karakterlerin farklı meslek gruplarında bulunmadığı ve çalışma hayatında çok fazla aktif olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Toplumun kadını çalışma hayatında değil evinde çocuklarıyla, eşiyle ilgilenmesi gerektiği yargısını desteklediği düşünülebilir. Toplum, kadını belirli meslek gruplarında sınırlandırmıştır. Bu sınırlandırma kadının evine, ailesine ayıracağı zamanla ilişkilidir. Çizgi filmler toplumun bu kalıp yargısını destekleyerek izleyiciye kadınların çalışma hayatında kısıtlı alanlarda bulunması gerektiği algısını aktarmaktadır.

Şekil 4. Harika kanatlar çizgi filmi “Jet Bermuda’da” bölümü meslek görünümü ile ilgili sahne (TRT kanalı 71.bölüm)

5.4. Kalıp Yargılara İlişkin Bulgular

Bu kategoride kalıplaşmış yargıların çizgi filmlerde nasıl verildikleri incelenmiştir. Bu kalıp yargılar a) karakterlerin ev içi mekanlarda bulunma durumları, b) karakterlerin ev dışı mekanda bulunma durumları, c) karakterlerin oyuncak seçimi d) ev ortamında iş bölümünün erkek ve kadın karaktere göre gösterilme durumları, e) çocuklarla ilgili iş bölümünün (çocuk bakımı, temizlik, beslenme vb.) erkek ve kadın karaktere göre gösterilme durumları, f) ev ortamı dışındaki iş bölümünün erkek ve kadın karaktere göre gösterilme durumlarının nasıl verildiği incelenmiştir. Kalıp yargı teması 6 kategoriden oluşmaktadır. Karakterlerin ev içi mekanda bulunma frekans dağılımları Tablo 7’ de verilmiştir. Ev dışı mekanda bulunma frekans dağılımları tablo 8’ de verilmiştir. Oyuncak seçimi frekans tabloları ise Tablo 9’ da verilmiştir. Karakterlerin ev ortamında olan iş bölümüne ilişkin gösterilme durumlarına ilişkin özellikleri Tablo 10’ da, karakterlerin çocuklarla ilgili iş bölümünün gösterilme durumlarına ilişkin özellikleri Tablo 11’ de, karakterlerin ev dışındaki iş bölümüne ilişkin özellikleri Tablo 12’ de verilmiştir.

Tablo 7

Karakterlerin Ev İçi Mekanlarda Bulunma Frekans Dağılımları

Karakterlerin Ev İçi Mekanda Bulunma Durumları	A		B		C		D		E		TOPLAM	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f
Oturma Odası	1	2	2	1	-	3	-	1	1	1	4	8
Mutfak	2	-	2	-	-	-	-	-	1	1	5	1
Çocuk Odası	-	-	1	1	-	-	1	1	-	-	2	2

A:Niloya, B:Pepe, C:Rafadan Tayfa, D:Harika Kanatlar, E:Koca Ayı ve Maşa

Tablo 7 incelendiğinde ev içi mekanlarda bulunma durumları 3 alt kategoride incelenmiştir. Kadın karakterlerin erkek karakterlere göre ev içinde bulunma durumları daha fazla olduğu gözlenmiştir. Çizgi filmlerde ev içi mekanda geçen sahne sayısı ve gözlenen karakter sayısının oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Oturma odasında bulunan 8 erkek karaktere karşılık 4 kadın karakter bulunmuştur. 1 erkek karakter ve 3 kadın karakter mutfakta bulunmuştur. 2 erkek ve 2 kadın karakter de çocuk odasında görülmektedir. Niloya çizgi filminde (A), oturma odası ve mutfakta 1 kadın karakter bulunurken tespit

edilmektedir. Pepe çizgi filminde (B), kadın karakterlerden 2 tanesi oturma odası ve mutfakta bulunurken, 1 tanesi çocuk odasında görülmektedir. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C), 2 kadın karakter balkonda verilmektedir. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), 1 kadın karakterin çocuk odasında bulunduğu tespit edilmiştir. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde (E) 1 kadın karakterin oturma odasında bulunduğu görülmektedir. Niloya çizgi filminde (A), 2 erkek karakterin oturma odasında bulunduğu görülmektedir. Pepe çizgi filminde (B), erkek karakterlerden 1 tanesinin oturma odasında bulunduğu tespit edilmiştir. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C), 1 erkek karakter balkonda görülürken, 3 erkek karakter oturma odasında görülmektedir. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), 1 erkek karakter oturma odası ve çocuk odasında görülmektedir. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde (E) 1 erkek karakter oturma odasında görülmüştür. 1 erkek karakterin mutfakta bulunduğu tespit edilmiştir. Niloya çizgi filmi “Ramazan Bayramı” bölümünde 2 erkek 2 kadın karakter oturma odasında otururken kız ve erkek çocuk da onlara katılıp ellerini öpüp bayramlaştıkları görülmektedir. “Mete Büyüdü” bölümünde Niloya ve annesi mutfakta hamur açarken görülmüşlerdir. Pepe çizgi filminde “Pepe Büyük mü Küçük mü” bölümünde nine karakteri mutfakta yemek yapmaktadır. Çocuklara “ yeşil mercimekli kırmızı bulgur pilavı yaptım” demektedir. Pepe karakteri “*Eline sağlık nine tabağımı bitirdim, kalkabilir miyim dede*” cümlesini kurarak ninesine eline sağlık derken cümle sonunda masadan kalkmak için dedesinden izin istemektedir. Ninesine eline sağlık deyip dedesinden izin istemesi erkek üstünlüğünün olduğunun erkeklerden izin alınması gerektiği yargısının oluştuğunu göstermektedir. Pepe ve kardeşi Bebe çocuk odasında birlikte resim yapmaktadırlar. Pepe ninesinden makas istemek için yanına geldiğinde ilk baktığı mekanın mutfak olduğu tespit edilmiştir. Burada da kadın karakterlerin ev içinde uzun süre geçirdikleri mekanın mutfak olduğu kalıp yargısı görülmektedir. “Sevgili Balıkçı” bölümünde ise; Pepe ve Bebe birlikte çocuk odasında hikaye dinlemektedir. Bebe karakteri kendi odasındaiken “*Hımm burnuma çok güzel kokular geliyor annem ne yemek yapıyor acaba?*” diye cümle kurarak mutfakta yemek yapanı görmeden yemek yapanın annesi olduğundan emin bir şekilde ne yaptığını merak etmektedir. Babasının olabileceğini düşünmemektedir. Bu cümleden mutfakta yemek yapmakla sorumlu kişinin anne karakteri olduğu kalıp yargısının izleyicide oluşabileceği düşüncesi tespit edilmiştir. Rafadan Tayfa çizgi filminde “Bugün Bayram” bölümünde iki erkek karakter çocuk odasında sohbet etmektedir. “Odadaki Arı” bölümünde üç erkek karakter oturma odasında satranç oynamaktadırlar. Ev içi mekanda çok fazla bulunmayan karakterler ev içinde geçirdikleri zaman dilimini de oturma odasında

oyun oynayarak geçirmektedirler. Harika Kanatlar “Aile Saati Planlaması” bölümünde baba ve kız çocuk oturma odasında otururken anne odaya girer ve “*Bugün ki çantayı hazırladım Hemmy sana ne lazımsa hepsini içine koydum.*” Cümlesi kurar bu cümleden çocuğun babasıyla oturma odasında oturduğu ve çantasını annesinin hazırladığı anlaşılmaktadır. Kapı çaldığında kapıya kız çocuğa bakmaktadır. “Jet Kanada’ da” bölümünde baba ve erkek çocuğu karakteri çocuk odasında oyun oynarken kapı çalar ve kapıya paketini bekleyen erkek çocuk bakmaktadır. “Jet Mısır Ziyareti” bölümünde dede ve erkek çocuk karakteri oturma odasında iken kapı çaldığında paketini heyecanla bekleyen çocuk kapıyı açmaktadır. “Jet Doğum Günü Kutlaması” bölümünde iki erkek kardeş oturma odasında oyun oynarken zil çaldığında kapıya erkek çocuklar birlikte bakmaktadır. Karakterler bahçedeyken kapı çaldığında anne” *Arkadaşlarınız geldi ben kapıya bakayım*” diyerek kapıyı açmaya gitmektedir. Kadın karakterlerin sayıca çok az olduğu çizgi filmde erkek karakterler oturma odasında ya da çocuk odasındadırlar. Kapıya kargolarını bekleyen çocuklar bakmaktadır. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde insanımsı hayvan görünümünde olan erkek ayı karakteri mutfakta bir şeyler hazırlarken maşa karakteri olan kız çocuğu ve insanımı hayvan görünümünde olan panda oturma odasında yemek beklemektedirler. ”Aile Bir Arada” bölümünde erkek olan koca ayı karakteri mutfakta kurabiye yapmaktadır ve çay hazırlamaktadır. Kız çocuğu olan Maşa ve penguen karakteri oturma odasında bu yiyecekleri yemektir. Bu çizgi filmde erkek görünümünde olan ayı karakteri temizlik, yemek, çocuklarla ilgilenme gibi eylemlerle kendisi ilgilenmektedir. İncelen çizgi filmlere bakıldığında mutfakta bulunan kadın karakterlerin sayısı erkek karakterlere göre daha fazladır. Oturma odasında bulunan erkek karakter sayısı kadın karakter sayısına göre daha fazladır.

Yapılan benzer araştırmaların ev içi mekanda ve ev dışı mekanda erkek ve kadın karakterlerin dağılım durumunu destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir. Köşeler (2009), “Okul öncesi hikaye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu” araştırmasında kadınların masal kitaplarında çoğunlukla evde resmedildiklerini ve ev içinde çocuklarla ilgilendikleri bulgusuna ulaşmaktadır. Ayrıca annenin sürekli ev içinde bulunduğu babanın ise ev dışında ailenin geçimi ile ilgilendiği sonucuna ulaşmaktadır.

Çizgi filmlerde kadınların erkeklere göre daha fazla mutfakta bulunmaları mutfakta daha fazla vakit geçirmeleri; erkeklerin de oturma odasında daha fazla vakit geçirmeleri

karakterlerin ev içi mekanlarda bulunma durumlarında toplumsal cinsiyet ayrımcılığının olabileceği yargısını oluşturmaktadır.

Yerli yapım çizgi filmlerde, erkek karakterler kadın karakterlerden daha fazla sayıda oturma odasında bulunurken; kadın karakterler de erkek karakterlerden daha fazla sayıda mutfakta gözlenmiştir. Çocuk odasında gözlenen erkek ve kadın karakter sayısı eşit sayıda olduğu tespit edilmiştir. Toplumumuzda bulunan “Erkek çalışır, yorulur gelir tv karşısında yemeğin hazır olmasını bekler. Kadın ise çalışıyor olsa bile mutfak sorumluluğu ona aittir” cinsiyet kalıp yargı düşüncesi çizgi filmlerle de karşımıza çıkmaktadır.

Yabancı yapım çizgi filmlerde mutfakta, oturma odasında ve çocuk odasında gözlenen erkek ve kadın karakter sayısının eşit sayıda olduğu tespit edilmiştir. Yabancı yapım çizgi filmlerde her iki cinsiyetin de eşit görev ve sorumluluklarının olduğu gözlenmiştir. Yabancı yapım çizgi filmlerde ev içi mekan kategorisinde cinsiyet kalıp yargılarının olmadığı söylenebilir.

Kadının mutfakta bulunuyor olması yemek yapma, bulaşık toplama, masa hazırlama gibi işlerin kadının ev içinde görevi olduğu kalıp yargısının izleyiciye aktarılacağı düşünülmektedir. Erkeklerin oturma odasında olması, izleyicide yemeğin hazır olmasını bekleyen, televizyon seyreden ve eşine yardımcı olmayan bir karakter algısının oluşmasına yardımcı olabilir.

Tablo 8

Karakterlerin Ev Dışı Mekanlarda Bulunma Frekans Dağılımları

Karakterlerin Ev Dışı Mekanlarda Bulunma Durumları	A		B		C		D		E		TOPLAM	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f
Park	2	5	2	2	2	4	-	-	-	-	6	11
Bahçe	1	2	2	4	2	-	-	-	1	2	6	8
Araba Kullanma	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1	2
Tarla	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
Göl Kenarı	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	1	2
Sahil	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	2	2
Sokak	-	-	-	-	2	5	-	-	-	-	2	5
Lokanta	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-	3	2

A:Niloya, B:Pepe, C:Rafadan Tayfa, D:Harika Kanatlar, E:Koca Ayı ve Maşa

Tablo 8 incelendiğinde, karakterlerin ev dışı mekanda bulunmaları 8 kategori altında toplanmaktadır. Kadın karakterlerin ev dışı mekanda bulunma toplam frekans sayısının 22 olduğu tespit edilmektedir. Erkek karakterlerin ev dışı mekanda bulunma toplam frekans sayısı 34 olarak tespit edilmektedir. Erkek karakterlerin ev dışı mekanda bulunma frekanslarının kadın karakterlere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Çizgi filmlerin ev dışı mekanda geçen sahne sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Niloya çizgi filminde (A), kadın karakterlerin 2 tanesi park, 1 tanesi bahçe, 1 tanesi tarlada görülmüştür. Pepe çizgi filminde (B), kadın karakterlerin 2 tanesi park, 2 tanesi bahçe, 1 tanesi göl ve 1 tanesi araba kullanırken görülmüştür. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C), kadın karakterlerin 2 tanesi bahçe, 2 tanesi, park ve 2 tanesinin sokakta görüldüğü tespit edilmektedir. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), kadın karakterlerin park, bahçe ve sokak kategorilerinde bulunma frekansları 2 olarak tespit edilmektedir. Koca Ayı ve Maşa (E), çizgi filminde, 2 kadın karakter bahçede görülmüştür. Niloya çizgi filminde (A), erkek karakterlerin 5 tanesi park, 2 tanesi bahçe, 2 tanesi tarla ve 1 tanesi araba kullanırken görülmektedir. Pepe çizgi filminde (B), erkek karakterlerin 2 tanesi park, 4 tanesi bahçe, 2 tanesi göl ve 1 tanesi araba kullanırken görülmektedir. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C), 4 erkek karakter parkta bulurken 5 erkek karakter sokakta bulunurken tespit edilmektedir. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), erkek karakterlerin 4 tanesi park, 5 tanesi sokakta görülmektedir. Koca Ayı ve Maşa (E), çizgi filminde, 1 erkek bahçede görülmektedir.

Niloya çizgi filminde “Araba Yarışı” bölümünde, üç kız ve dört erkek çocuk bahçede araba yarışı yapmaktadır. “Sevimli Hayvanlar” bölümünde bir kız ve iki erkek çocuk bahçede oyun oynamaktadır. “Kırmızı Balon” bölümünde iki erkek ve bir kız çocuk bahçede oynamaktadır. Baba arabasını kullanırken görüntülenmiştir. Niloya ”Babamın arabasını ben kullanıyorum” cümlesini kullanarak Niloya karakteri arabanın sadece babasına ait olduğunu ve sadece onun kullanabileceği kalıp yargısını dile getirmektedir. “Ramazan Bayramı” bölümünde ise, üç kız ve altı erkek karakter parkta görülmektedir. “Metem Büyüdü” bölümünde, erkek ve kız çocuk bahçede oynamaktadır ve tarlada çalışan dedelerini yanına gitmektedir. Tarlada erkek karakterler çalışırken Niloya ağacın gölgesinde onları izlemektedir. Niloya çizgi filmi incelendiğinde ev dışı mekanda bulunan erkek karakter sayısının kız karakter sayısına göre fazla olduğu tespit edilmektedir. Kız karakterler ev içi mekanlarda daha çok bulunmaktadır. Pepe çizgi filmi incelemesine bakıldığında; “ Pepe Ağlıyor” bölümünde erkek ve kız karakter bahçede oyun oynamaktadır. “Sabır Ya Sabır” ve “Şut ve Gol” bölümlerinde; dört erkek, beş kız karakter

bahçede birlikte oyun oynamaktadır. “Pepe Büyük mü Küçük mü” bölümünde anne karakteri “*Pepeciğim benimle işe gelmek istediğini anlıyorum ama küçük çocuklar işe gitmez tatlım şimdi gerçekten işe gitmek istiyorum*” diyerek arabasına yönelmiş ve iş yerine gitmektedir. Erkek ve kız karakter bahçede resim yapmaktadır. Bebe karakteri “*Arabayla işe giden anne çizelim mi?*” cümlesini kurmaktadır. Pepe çizgi filminde kadın karakterler erkek karakterlere göre daha fazla sayıda ev dışı mekanda görülmektedir. Anne karakterinin iş yerine arabayla gitmesine yer verilmesi de ev dışı mekanda erkeklerin daha çok bulunacağı ve işe sadece erkeklerin arabayla gidebileceği düşüncesinin izleyicide oluşacağı tespit edilmiştir. Rafadan Tayfa çizgi filminde “Robot Kamil” bölümünde dört erkek çocuk sokakta görülmektedir. “Köşe Kapmaca” ve “Bayrak Kapmaca” bölümlerinde sokakta dört erkek ve iki kız karakter birlikte oyun oynamaktadır. Bir kız ve iki erkek karakter parkta da görülmektedir. “Odadaki Arı” bölümünde bir erkek ve iki kadın karakter balkonda görülmektedir. Rafadan Tayfa çizgi filmi incelemesine bakıldığında kız karakterlere çok fazla yer verilmemektedir. Erkek karakterler daha fazla gösterilmiş ve daha etkin rol aldıkları tespit edilmiştir. Harika Kanatlar çizgi filminde “Jet Kanada’ da” bölümünde insanımsı erkek karakter rolündeki robot ve erkek çocuk bahçede kazı yapmaktadır. “Aile Saati” bölümünde baba karakteri “*Bir an aklıma geldi bende postayı dağıtsam iyi olur, akşam yemeğinde lokanta da buluşuruz*” diyerek işe gittiğini ve lokanta da yemek için buluşacaklarını göstermektedir. Annesi “*Akşam yemeği için babanla buluşacağımızı unutma Jet de gelebilir*” cümlesini kullanmaktadır. Akşam ikisi insanımsı robot karakter olan kız ve erkek karakterlerle anne, baba ve kız çocuğu akşam yemeğinde oldukları tespit edilmiştir. “Doğum Günü Kutlaması” bölümünde altı erkek ve üç kız karakter bahçede doğum günü kutlaması yapıp eğlenmektedir. ”Jet Bermuda’da” bölümünde kız karakter ve iki erkek karakter sahilde görülmektedir. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde, “Büyük Süpürme” bölümünde kız karakter ve insanımsı hayvan karakteri olan tavşan bahçede oyun oynarken bulunmaktadır. “Çamaşır Günü” bölümünde insanımsı hayvan karakteri olan ayı bahçede çamaşır yıkamaktadır. “Küçük Kuzen” bölümünde maşa kız karakteri ve insanımsı hayvan görünümünde erkek panda karakteri bahçede kilim silkelerken, çit boyarken, böğürtlen toplarken görülmektedir. “Aile Bir arada” bölümünde insanımsı hayvan erkek karakterinde olan ayı ve penguen ile kız karakter olan maşa bahçede kartopu oynamaktadır. Çizgi filmde ev dışı mekanlarda toplumsal cinsiyet kalıp yargısını içeren bir bulguya rastlanmamıştır. Erkek ve kız karakterler birlikte hareket

etmektedir. Erkek karakterlerin sayısı kız karakterlere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Özkanca (2018), “Çocuk dergilerinde toplumsal cinsiyet rolleri” isimli araştırmasında Görsellerde yetişkin kadın figürlerinin geneli ev ve çevresinde (%28 oranla) ve yetişkin erkek figürlerinin geneli de dış mekan ve sosyal hayat ile ilgili mekanlarda (%33 oranla) resmedildiği sonucuna ulaşarak araştırmanın bulgusunu desteklemektedir. Erbaş (2019), “Küçük zihinlere yerleştirilen toplumsal cinsiyet rolleri” yaptığı çalışmada kadınların ev içi mekanda aktif oldukları, erkekleri de ev dışı mekanda aktif oldukları sonucuna ulaşmıştır. Çizgi filmlerde erkek karakterlerin sayısı kadın karakterlerin sayısından fazla olduğu için ev içi mekanlarda da ev dışı mekanlarda da erkek karakter sayısı daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Kadınlar ev içi mekanlarda daha aktif gözlenirken ev dışı mekanda erkek karakterler odun kesme, araba tamir etme gibi işlerde gözlenmiştir. Saraç (2018), “Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet olgusu: Niloya örneği” araştırmasında; kadınların ev içinde çocuk bakımı, temizlik, yemek yapma gibi işlerle meşgul olduklarını, erkek karakterlerin balık tutma, odun taşıma gibi fiziksel güç gerektiren işlerle meşgul oldukları sonucuna ulaşmaktadır. Yerli yapım çizgi filmlerde ev dışı mekanlarda erkek karakterlerin bulunma sayılarının kadın karakterlerin bulunma sayılarından daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Kahraman ve Özdemir (2019), “Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi” araştırmasında, kadın karakterlerin en fazla ev içinde erkek karakterlerin ise; ev dışı mekanda gösterildiği sonucuna ulaşmıştır. Karakterlerin mekanlarda olan dağılımları cinsiyet kalıp yargılarının çizgi filmlerde olduğu yargısını destekleyici nitelikte olduğu düşünülmektedir. Göl kenarında oğluyla balık tutmaya giden baba, parkta çocukla ilgilenen anne, sokakta oyun oynarken daha fazla sayıda gözlenen erkek karakter sayısı cinsiyet ayrımcılığına birer örnek olarak kabul edilebilir. Ayrıca toplumumuzda kız çocukların dışarıda oynamaları çok hoş karşılanmazken erkek çocukların geç saatlere kadar dışarıda bulunmalarında pek sakınca görülmemektedir. Bu ayrımın çizgi filmlerle de karşımıza çıktığı ve izleyiciye yansıtıldığı düşünülmektedir.

Yabancı yapım çizgi filmlerde ev dışı mekanlarda gösterilen sahne sayısı oldukça azdır. Fakat gösterilen sahnelerde erkek ve kadın karakterlerin ev dışı mekanlarda bulunma sayıları arasında çok fazla olmadığı ya da birbirine eşit sayıda olduğu tespit edilmiştir.

Yabancı yapım çizgi filmlerde ev dışı mekanlarda toplumsal cinsiyet kalıp yargısının; yerli yapımlardaki gibi daha belirgin bir şekilde olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Şekil 5. Niloya çizgi filmi mete büyüdü bölümü ev içi mekanlarda bulunmalarına ilişkin sahne (TRT Kanalı 34.bölüm)

Şekil 6. Niloya çizgi filmi mete büyüdü ev dışı mekanlarda bulunmalarına ilişkin sahne (TRT kanalı 34.bölüm)

Şekil 7. Pepe çizgi filmi pepe büyük mü küçük mü bölümü ev içi mekanlarda bulunmalarına ilişkin sahne (TRT kanalı 31.bölüm)

Tablo 9

Karakterlerin Oyuncak Seçimlerinin Erkek ve Kadın Olma Durumuna Göre Frekans Dağılımları

Karakterlerin Oyuncak Seçimi	A		B		C		D		E		TOPLAM	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f
Bisiklet	2	3	4	4	-	1	-	2	1	-	7	10
Akülü Araba	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Uzaktan Kumandalı Araba	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Kamyon	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Kazı Alet Çantası	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2
Balon	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
Top	-	-	3	4	-	-	-	2	1	-	4	6
İp	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
Scooter	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Kızak	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-

A:Niloya, B:Pepe, C:Rafadan Tayfa, D:Harika Kanatlar, E:Koca Ayı ve Maşa

Tablo 9 incelendiğinde, karakterlerin oyuncak seçimlerinin 10 kategoriden oluştuğu ve toplam sayıların kadın karakterlerin 15, erkek karakterlerin 25 olduğu tespit edilmiştir. Niloya çizgi filmi (A), kadın karakterlerin 2 tanesi bisiklet, 1 tanesi akülü araba ve 1

tanesi balon ile oynarken görülmüştür. Pepe çizgi filminde (B), kadın karakterlerin 4 tanesi bisiklet, 3 tanesi top oynarken görülmüştür. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), 1 kadın karakter ip ile oynarken görülmüştür. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde (E), 1 kadın karakter bisiklet ve kızak ile oynarken görülmüştür. Niloya çizgi filminde (A), 3 erkek karakter bisiklet, 2 erkek karakter balon ve 3 erkek karakter scooter ile oynarken tespit edilmektedir. Pepe çizgi filminde (B), erkek karakterlerin 4 tanesi bisiklet ve 4 tanesi top ile görülmüştür. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), 1 erkek karakter kamyon, 2 erkek karakter kazı alet çantası ile görülmüştür. Bu durumda erkek karakterler en çok top ve bisikleti kullanırken ipi hiçbir erkek karakterin kullanmadığı görülmektedir. Kız karakterler de en çok top ve bisikleti kullanmaktadır ama bunun yanı sıra ip atlayan, arabayla oynayan kız karakterler de görülmektedir. Erkek karakterlerin oyuncak oynama sayıları fazla olsa da kız karakterlerin oynadıkları oyuncakların çeşitliliğinin daha fazla olduğu tespit edilmektedir. Hiçbir erkek karakterin ip atlarken görülmemesi toplumsal cinsiyet kalıp yargısını destekler nitelikte olabileceği düşünülmektedir. Çizgi filmlerde karakterlerin kullandıkları oyuncaklar incelendiğinde; Niloya çizgi filminde “Araba Yarışı” bölümünde üç kız ve üç erkek çocuk karakter yarış yapmaktadır. Yarışta iki kız ve bir erkek karakter bisiklet kullanırken, bir kız karakter akülü araba, bir erkek karakter oyuncak kamyon, bir erkek karakter de kartondan yapılan oyuncak araba kullanmaktadır. “Kırmızı Balon” bölümünde, iki erkek ve bir kız karakter kırmızı balonla oynamaktadır. Niloya “*Canım annem benim iyi ki bana bu kırmızı balonu almış*” cümlesini kullanırken oyuncasını çok sevdiğini dile getirmektedir. Pepe çizgi filminde “Pepe Ağlıyor” bölümünde bir kız karakter ip atlamaktadır. Bir kız ve bir erkek karakter bisiklet sürüp yarış yapmaktadırlar. “Şut ve Gol” bölümünde beş kız ve dört erkek karakter topla futbol oynamaktadır. Üç erkek karakter bisiklet kullanırken, üç kız karakter scooter kullanmaktadır. Oyuncak olarak topu tercih etmişlerdir. Harika Kanatlar çizgi filminde “Jet Kanada’ da” ve “Jet Mısır Ziyareti” bölümlerinde iki erkek çocuk oyuncak olarak kazı alet çantası kullanmışlardır. Erkek karakter “*Bende büyüdüğüm de senin gibi arkeolog olmak istiyorum bu yüzden arkeoloji kazı çantası oyuncacı sipariş*” verdim diyerek kullanacağı oyuncacı belirtmiştir. Diğer bölümde erkek karakter “*Yaşasın beklediğim paket geldi işte benim kazı çantam*” cümlesini kullanarak sipariş verdiği oyuncakla oynamaya gitmektedir. Karakterlerin oyuncak seçimlerine bakıldığında ip atlayan hiçbir erkek karakterin olmadığı belirlenmiştir. Çocukların seçimlerinin cinsiyetlerine göre farklılaşması toplumsal cinsiyet kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Oyuncak seçimlerinde cinsiyet rollerinin etkisinin

olduğu düşünülmektedir (Yağan Güder ve Alabay, 2016). Oyuncak olarak arabayı tercih eden sadece bir kız karakter bulunmaktadır. Topla oynayan erkek karakter sayısının kız karakter sayısından fazla olduğu tespit edilmiştir. Saraç (2018), “Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet olgusu: Niloya örneği” araştırmasında; oyuncak tercihlerini incelediğinde kız çocukların; bebekle, ip ile oynadığını gözlemlerken; erkek çocukların top, araba ve bilye ile oynadıklarını tespit etmiştir. Kazı alet kutusu oyuncaklarını iki erkek karakter kullanmıştır. Üç kız karakter scooter kullanırken erkek karakterler bisiklet ya da araba tercih etmiştir. Scooter kullanan hiçbir erkek karaktere rastlanmamıştır. Balonla oynayan erkek karakterlerin sayısı kız karakterin sayısından fazla olduğu gözlenmiştir. Kaynak ve Aktaş (2017) “Okul öncesi hikaye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri” araştırmasında, kız çocuklar bebek ve oyuncak hayvanlarla; erkek çocuklar ise en fazla oyuncak hayvanlarla oynarken tespit edilmiştir. Bu sonuç, araştırmanın oyuncak bulgusu ile yakınlık göstermemektedir.

Yerli ve yabancı yapım çizgi filmlerde kullanılan oyuncaklarda belirgin bir ayrımın olmadığı tespit edilmiştir. Yerli ve yabancı yapım çizgi filmlerde top ile oynayan kız karakterler bulunmaktadır. Yabancı yapım çizgi filmlerde erkek karakterler tamir oyuncaklarıyla oynamayı daha fazla tercih etmektedir. Her iki yapım çizgi filmde de bebek ile oynayan kız çocuğunun bulunmaması toplum tarafından bebeğin kız oyuncakı olarak kabul edilmesi ve kızların sadece bebekle oynaması gerektiği algısıyla örtüşmemektedir. Çizgi filmlerde kız çocukları farklı oyuncaklarla oynarken gözlenmiştir. Hiçbir erkek karakterin iple oynamaması, erkeklerin kızlara göre top, araba, alet çantası gibi oyuncakları daha fazla tercih etmesi çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını destekleyici nitelikte olduğu düşünülmektedir. Y. Güder vd. (2017) “Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmesi: Niloya örneği” araştırmasında, kız çocukların bebekle; erkek çocukların araba ve top ile oynadıkları sonucuna ulaşmıştır. Araştırmanın oyuncak seçimi ile ilgili kız çocukları ile ilgili olan bulgusuyla örtüşmemekte fakat erkek çocuklarla ilgili olan bulguyla paralellik göstermektedir. Weisgram, Fulcher ve Dinella (2014) “Pink gives girls permission: Exploring the roles of explicit gender labels and gender-typed colors on preschool children's toy preferences” araştırmasında çocukların oyuncak seçimlerinde; oyuncakların renklerinin etkili olduğu erkek çocukların mavi, kız çocukların ise pembe renkte oyuncakları tercih ettikleri sonucuna ulaştıkları gözlenmektedir. Yağan Güder ve Alabay (2016), “3-6 yaş arasındaki çocukların oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında

incelenmesi” araştırmasında; erkek çocuklarının belirli oyuncakları tercih ettiği ve bu çocukların oyuncaklar üzerinde daha belirgin kalıp yargılarının olduğu sonucuna ve kız çocukların ise; daha az oyuncadı cinsiyetleştirdiği daha fazla çeşitli oyuncak tercih ederek net olarak kalıplaşmayan cinsiyet kalıp yargılarının olduğu sonucuna ulaştıkları gör÷lmektedir. Toplumda erkek çocuklara hediye alınırken araba ya da tamir oyuncakları alınması, kız çocuklara bebek hediye alınması cinsiyet kalıp yargısının olduğunun bir göstergesidir. Aynı şekilde erkek çocukların bebekle oynaması kız çocukların araba sürmesi toplumda hoş karşılanmaz ve engellenir. Çizgi filmlerde erkek karakterlerin kullandıkları oyuncaklar toplumun bu algısını dikkate alınarak seçilmiştir. Kız çocukların bebekle oynarken gözlenmemeleri oyuncak konusunda toplumsal kalıp yargının çizgi filmlerde bulunmadığı farklı oyuncaklarla oynayan kız çocuklarının gözlenmesi bu yargının aksine bir düşünceinin izleyiciye yansıtılmak istendiği söylenebilir.

şekil 8. Niloya çizgi filmi araba yarışı bölümü oyuncak seçimi ile ilgili bir sahne (TRT 46.bölüm)

Tablo 10

Ev ortamında İş Bölümünün Erkek ve Kadın Karaktere Göre Frekans Dağılımları

Ev Ortamında Kadın ve Erkek Karaktere Göre İş Bölümü Durumu	A		B		C		D		E		TOPLAM	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	F
Masayı Hazırlama	2	-	1	-	-	1	1	-	-	1	4	2
Süt Sağma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Yemek, İçecek Hazırlama	2	-	2	-	-	1	-	-	-	-	4	1
Çamaşır Asma Yıkama	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	2	1
Elbise Dikme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Yemeğin Hazır Olmasını Bekleme	-	2	-	2	-	-	-	-	1	-	1	4
Örgü Örmek	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Evi Süpürme	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	1
Mangal Yapma	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1

A:Niloya, B:Pepe, C:Rafadan Tayfa, D:Harika Kanatlar, E:Koca Ayı ve Maşa

Tablo 10 incelendiğinde, karakterlerin ev içi iş bölümü 9 alt kategoride toplanmıştır. Ev içi iş bölümü kategorilerinde karakterlerin toplam gösterilme durumları kadınlarda 16, erkeklerde 12 olarak tespit edilmektedir. Niloya çizgi filminde (A), kadın karakterlerden 2 tanesi masayı hazırlama, 2 tanesi yemek, içecek hazırlama, 2 tanesi çamaşır asma-yıkama, 2 tanesi örgü örme, 1 tanesi evi süpürme kategorisinde görülmektedir. Pepe çizgi filminde (B), kadın karakterlerden 1 tanesi masayı hazırlama, 2 tanesi yemek, içecek hazırlama, 1 tanesi çamaşır yıkama-asma kategorisinde görülmektedir. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde (E), 1 kadın karakter yemeğin hazır olmasını beklerken ve 1 kadın karakter evi süpürürken görülmektedir. Niloya çizgi filminde (A), 2 erkek karakter yemeğin hazır olmasını beklerken görülmektedir. Pepe çizgi filminde (B), erkek karakterlerin 2 tanesi yemeğin hazır olmasını beklerken görülmektedir. Rafadan Tayfa (C) çizgi filminde, erkek karakterlerden 1 tanesi masayı hazırlarken, 1 tanesi yiyecek içecek hazırlarken, 1 tanesi mangal yaparken görülmektedir. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde (E), 1 erkek karakter masayı hazırlarken, 1 erkek karakter elbise dikerken ve 1 erkek karakter çamaşır yıkarken görülmektedir.

Tablo incelendiğinde; erkek ve kadın karakterlerin ev ortamında gösterildikleri iş bölümü; masayı hazırlama, süt sağma, yemek (içecek) hazırlama, çamaşır asma, yıkama, toplama,

yemeğin hazır olmasını bekleme, evi süsleme, örgü örme, evi süpürme, elbise dikme, odayı toplama ve mangal yapma olarak alt kategorilere ayrılmıştır. Kadın karakterler dört kez erkek karakterler iki kez masayı hazırlarken görülmüştür. Süt sağarken erkek ve kadın karakterler bir kez gözlenmiştir. Yemek yapma, içecek hazırlamada kadın karakterler dört kez erkek karakterler bir kez gözlenmiştir. Çamaşır asma, yıkama ve toplamada erkek karakterler bir kez ve kadın karakterler iki kez görülmüştür. Erkek karakter bir kez elbise dikerken gözlenmiştir. Yemeğin hazır olmasını beklerken kadın karakterler bir kez erkek karakterler dört kez gözlenmiştir. Erkek karakterler bir kez evi süpürürken ve 1 kez mangal yaparken görülmüştür. Kadın karakterler iki kez örgü örme, bir kez ev süpürme ve odayı toplamada gözlenmiştir. Toplam olarak ev ortamında ev işlerinin dağılımında kadın karakterler on altı kez, erkek karakterler on iki kez görülmüştür.

Niloya çizgi filminde “Kırmızı Balon” bölümünde Niloya karakteri uzaktan annesinin yaptığı hareketleri seslendirmektedir. *“Kapıyı açtı. Şimdi de gidip çamaşırları asalım”* Mete karakteri *“Aaa annem bahçeye sofra kuruyor”* cümlesini kurmaktadır. İki anne karakterinin birsinin çamaşır astığı birisinin sofra hazırladığı görülmektedir. “Mete Büyüdü” bölümünde anne karakteri *“Çocuklar size ayran getirdim”* cümlesini kullanmaktadır. Niloya ve anne karakteri mutfakta hamur açmaktadırlar. Anne karakteri örgü örmektedir. Niloya çizgi filminde kadın karakterler yemek yaparken, sofra hazırlarken, örgü örerken gösterilmeleri ve erkek karakterlerin hiç bu şekilde gösterilmemeleri kız çocukların mutfakta annelerine yardım ederken erkek çocukların tarlada erkek karakterlerine yardımcı olmaları çizgi filmde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir. Pepe çizgi filminde “Pepe Büyük mü Küçük mü” bölümünde bebe karakteri *“Aaa mis gibi kokuyor ne yemek var nineciğim.”* Cümlesini kullanmaktadır. Nine karakteri de *“Bulgur pilavı yaptım size”* cümlesini kullanmaktadır. Pepe karakteri *“Eline sağlık nine ben tabağımı bitirdim kalkabilir miyim dede”* cümlesini kurarak izin cümlesini dedesine kurmaktadır. Nine karakteri oda da oyun oynayan çocukların yanına gelerek *“Pepe’ den ve uzun saçlı kızıdan odayı toplamalarını isteyeceğim. Nasıl dağıttıysanız öyle toplayın bakalım”* cümlesini kurarak pepe’ den ve kız kardeşi Bebe’ den odayı toplamasını istemektedir. İki kardeş birlikte odalarını toplamaktadır. “Sevgili Balıkçı” bölümünde, Bebe karakteri *“Burnuma çok güzel kokular geliyor annem ne yemek yapıyor acaba?”* cümlesini kullanmaktadır. Pepe çizgi filminde, kadın karakterler yemek yaparken, masa hazırlarken görülmektedir. Kız ve erkek karakter birlikte odalarını toplarken görülmektedir. Kadın karakterlerin

yemek, masa hazırlama işlerle ilgilenmesi masada yemek yapan nineye eline sağlık denilip deden masadan kalmak için izin istenilmesi çizgi filmde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının izleyicide oluşabileceği düşüncesini desteklemektedir. Rafadan Tayfa çizgi filminde “Bayrak Kapmaca” bölümünde, kendisine ne yapıyorsun diye soran çocuğa nine karakteri “*Görmüyor musun çamaşır topluyorum rüzgar çamaşırları dağıttı hepsi kirlendi işin yoksa bir daha yıka*” cümlesini kullanmaktadır. “Odadaki Arı” bölümünde erkek karakter terasta mangal yaparken iki kadın karakter yanında oturmaktadır. Çizgi filmde kadın karakter çamaşır toplarken görülmüştür. Erkek karakter ise mangal yaparken gözlenmiştir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıların çizgi filmde izleyici aktarıldığı tespitine ulaşılmaktadır. Harika Kanatlar “Jet Bermuda’ da” bölümünde anne karakteri erkek çocuğun doğum günü kutlaması için masayı hazırlamaktadır. “Doğum Günü Kutlaması” bölümünde, anne karakteri “Kutlama için her şey hazır çocuklar bütün hazırlıklar bitti” cümlesini kurmaktadır. Çizgi filmde kadın karakterler erkek karakterlerin doğum günü kutlamaları için masa hazırlarken gözlenmiştir. Erkek karakterler annelerine bu konuda yardımcı olarak gözlenmemiştir. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde, insanımsı hayvan görünümünde olan erkek karakter ayı masayı hazırlarken; maşa ve insanımsı hayvan görünümünde olan erkek karakter panda masanın hazırlanması beklemektedir. Maşa ve panda birlikte evi süpürmektedirler. “Çamaşır Günü” bölümünde Koca Ayı çamaşırları elinde yıkamakta, asmaktadır ve maşa karakterine elbise dikmektedir. “Aile Bir Arada” bölümünde, Koca Ayı maşa ve penguen için kurabiye yapmakta ve masayı hazırlamaktadır. “Evde Tek Başına” bölümünde Koca Ayı yılbaşı için evi süslemektedir. Çizgi filmde, erkek karakter olan koca ayı çamaşır yıkamakta, çamaşır asmakta, kurabiye yapmakta, masa hazırlamakta, elbise dikmektedir. Maşa karakteri ise bir kez panda karakteriyle evi süpürmektedir. Kadın karakterlerin yaptığı işleri erkek karakterlerin yapıyor olarak verilmesi geleneksel cinsiyet olgusunun dışına çıkıldığını izleyiciye yansıttığı düşünülmektedir.

Yerli yapım çizgi filmlerde kadın karakterler yemek içecek hazırlama, evi süpürme çamaşır yıkama asma görevlerinde bulunurken erkek karakterler bu görevlerde gözlenmemiştir. Kaynak ve Aktaş (2017) “ Okul öncesi hikaye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri” araştırmasında kadınların erkeklerden daha fazla ev işleriyle (temizlik, bakım vs.) ilgilendikleri sonucuna ulaşması araştırmayla paralellik göstermektedir.

Yabancı yapım çizgi filmlerde de kadın karakterler bu görevlerle meşgul olurken gözlenmiştir fakat erkek karakterlerin de yemek hazırlama, elbise dikme görevlerinde bulunduğu gözlenmiştir. Cinsiyet ayrımının yerli yapım çizgi filmlerde daha belirgin verildiği gözlenirken; yabancı yapım çizgi filmlerde bu ayrımın yerini iki cinsiyetin de eşit görev ve sorumlulukları olduğu algısına bıraktığı gözlenebilir.

Kadınlara toplumun yüklediği yargılar ve annelik rolü kadını ev içi durumlarda sorumlu ve görevli olan ilk kişi yapmaktadır (Ersoy, 2009). Toplumda evi temizleme, yemek yapma, bulaşık yıkama görevlerinin sadece kadınların sorumluluğunda olduğu düşünülmektedir. Bu düşüncenin çizgi filmlerle izleyicilere yansıtılmaya çalışıldığı düşünülmektedir. Çizgi filmde kadın karakterler, masa hazırlarken, yemek yaparken, ev temizlerken gösterilirken erkek karakterler süt sağarken, masa hazırlarken görülmektedir. İş bölümüne bakıldığında erkek karakterlerin sayısının kadın karakterlerin sayısından fazla olmasına rağmen; masa hazırlama, yemek yapma ev temizleme gibi işleri kadın karakterlerin yapma sayılarının daha fazla olduğu gözlenmiştir. B. Kahraman ve Özdemir (2019) “Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi” araştırmasında iş bölümünde kadınların ev içinde temizlik, bulaşık vb. işlerle uğraştığı, erkeklerin tamir, güç, kuvvet gerektiren işlerle uğraştığı sonucuna ulaşması araştırmayı iş bölümü bulgusunda desteklemektedir. Araştırmada kadınların ev içi iş bölümü kategorisinde yemek hazırlama, temizlik yapma, örgü örme gibi işlerde daha fazla sayıda gözlenmeleri; toplumun bu sorumlulukları kadına veriyor olması, erkekleri güç gerektiren işlerde görmek istemesi cinsiyet kalıp yargılarının devam ettiği, görev ve sorumluluklarda cinsiyet ayrımının yapıldığı ve son zamanlarda yayımlanan çizgi filmlerle de izleyiciye aktarılmak istendiği söylenebilir.

Tablo 11

Çocuklarla İlgili İş Bölümünün (Çocuk Bakımı, Temizlik, Beslenme Vb.) Erkek ve Kadın Karaktere Göre Frekans Dağılımları

	A		B		C		D		E		TOPLAM	
Çocuklarla İlgili İşlerin Erkek ve Kadın Karaktere Göre Gösterilme Durumları	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f
Çocuklarla Sohbet Etme	3	4	3	5	2	4	-	-	-	-	8	13
Öğüt Verme	2	4	2	4	1	3	-	-	-	-	5	11
Çocuklara Hediye Verme	2	2	1	1	1	1	-	-	-	-	4	4
Çocuk Uyutma	2	-	-	-	-	-	-	-	1	1	3	1
Oyuncak Yapma, Alma	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1
Çantasını Hazırlama	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
Çocuklarla Oyun oynama	-	-	-	2	-	-	-	1	-	1	-	4
Çocuklarla İlgilenme	3	-	2	-	1	-	-	1	-	1	4	3

A:Niloya, B:Pepe, C:Rafadan Tayfa, D:Harika Kanatlar, E:Koca Ayı ve Maşa

Tablo 11 incelendiğinde çocuklarla ilgili işler 8 alt kategoride toplanmaktadır. Bu işlerde bulunan toplam kadın karakter sayısı 26 toplam erkek karakter sayısının 37 olduğu tespit edilmiştir. Çizgi filmleri ayrı bir şekilde incelendiğinde, Niloya çizgi filminde (A), 1 kadın karakter çocuklarla sohbet etme, 1 kadın karakter çocuklarla ilgilenme ve 2 kadın karakter çocukları uyutma işlerinde görülmektedir. 1 erkek karakter çocuklarla sohbet etme ve 1 erkek karakter çocuklara öğüt verme işlerinde gösterilmiştir ve 1 erkek karakter çocuklara öğüt verme işlerinde gösterilmiştir. Pepe çizgi filminde (B), 1 kadın karakter çocuklarla sohbet etme, 1 kadın karakter çocuklarla ilgilenme, 1 kadın karakter öğüt verme işlerinde görülmektedir. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C), 1 kadın karakter çocuklarla sohbet etme, 1 kadın karakter çocuklara hediye verme rolünde görülmektedir. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), 1 kadın karakter oyuncak yapma-alma, 1 kadın karakter çantasını hazırlama rolünde görülmektedir. Niloya çizgi filminde (A), 1 erkek karakter çocuklarla sohbet etme ve 1 erkek karakter çocuklara öğüt verme işlerinde görülmektedir. Pepe çizgi filminde (B), 1 erkek karakter çocuklarla sohbet etme, 1 erkek karakter çocuklara öğüt verme, 2 erkek

karakter çocuklarla oyun oynama işlerinde görülmektedir. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C), 1 erkek karakter sohbet etme, 1 erkek karakter öğüt verme ve 1 erkek karakter çocuklara hediye verme rolünde görülmektedir. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), 1 erkek karakter oyuncak yapma, 1 erkek karakter çocuklarla oynama, 1 erkek karakter çocuklarla ilgilenme rolünde görülmektedir. Tablo incelendiğinde erkek karakterler on üç kez, kadın karakterler sekiz kez çocuklarla sohbet ederken, erkek karakterler on bir kez öğüt verirken, kadın karakterler beş kez öğüt verirken, erkek ve kadın karakterler dört kez hediye verirken, kadın karakterler üç kez çocuk uyuturken, erkek karakterler bir kez çocuk uyuturken gözlenmiştir. Erkek ve kadın karakterler birer kez oyuncak alırken ve yaparken, kadın karakterler bir kez çocukların çantasını hazırlarken erkek karakterler dört kez çocuklarla oyun oynarken, üç kez çocuklarla ilgilenirken görülmüştür. Kadın karakterler dört kez çocuklarla ilgilenirken gözlenmiştir. Erkek karakterler çoğunlukla çocuklarla sohbet etme, öğüt verme, maç izleme, maç oynama, oyuncak yapma gibi görevlerde bulunurken; kadın karakterler, çocukları uyutma, oyuncak alma, çocukların çantasını hazırlama, onlarla ilgilenme gibi görevlerde bulunmaktadır. Erkek karakterler sayıca kadın karakterlere göre daha fazla çocuklarla görülmüş olsa bile çocukları uyutma, çocuklarla ilgilenme görevleriyle ilgilenmemiştir. Çocukla sohbet etme, öğüt verme davranışını erkekler yapmalı, çocuklarla ilgilenme, uyutma davranışlarını kadınlar yapmalıdır kalıp yargısını destekler nitelikte olacağı düşünülmektedir. Kadın karakterler iki kez çocuklarla ilgilenirken görülmektedir. Niloya çizgi filmi incelendiğinde, “Ramazan Bayramı” bölümünde dede ve babaanne karakteri çocukları hediye vermektedir. Erkek çocuğuna mavi renkte hediye verirken kız çocuğuna pembe renkte hediye vermektedirler. “Araba Yarışı” bölümünde Niloya karakteri “*Babam bana çok güzel bir araba yaptı kemerimi taktım gaza bastım...*” şarkısı söyleyerek tahtadan arabasını babasının yaptığını belirtmiştir. “Kırmızı Balon” bölümünde Niloya karakteri balonuyla oynarken “*Canım annem benim iyi ki bana bu güzel balonu almış*” cümlesini kullanarak balonunu annesinin aldığını belirtmiştir. “Sevimli Hayvanlar” bölümünde anne karakteri bebeği için “*Bu kadar oyun yeter artık uyku vakti geldi*” diyerek bebeğini kucağına alıp uyutmaya götürürken görülmüştür.” “*Mete Büyüdü*” bölümünde dede karakteri büyümek isteyen Mete’ye “Her insanın en güzel zamanıdır çocukluğu vaktiniz varken tadını çıkarın bir gün nasılsa büyürsünüz.” Cümlesini kullanarak çocuklara öğüt vermektedir. Çizgi filme bakıldığında erkek karakterler, hediye alma, oyuncak yapma, öğüt verme gibi görevlerde bulunurken; kadın karakterler hediye alma, çocuk uyutma gibi görevlerde görülmektedir. Pepe çizgi

filminde “Pepe Ağlıyor” bölümünde bisikletten düşen Pepe’ nin yanına annesi geliyor ve “*Eve gidip yaralarını temizleyip yara bandı yapıştırabiliriz.*” cümlesini kullanarak Pepe’ nin yarasıyla ilgileneceği görülmektedir. “Sabır Sabır Ya Sabır” bölümünde, dede karakteri çocukların yanına gelerek onlarla sohbet etmektedir ve şu cümleleri kullanmaktadır. “*Bunun için üzülmeniz biraz tuhaf değil mi siz bir kişi bekliyor muşunuz şansınıza altı kişi gelmiş*” Pepe karakteri ” *Sen de bizimle beklemek ister misin dede?*” sorusunu dedesine sorar ve dedesi de “*Tabi beklerim*” diye yanıt vermektedir. “Şut ve Gol” bölümünde nine karakteri çocukları evden uğurlarken “*Aman dikkatli olun çocuklar*” diyerek uyarmıştır. Bebe karakteri “*Babam evde bize futbol maçı izletmişti ve futbolun nasıl bir spor olduğunu anlatmıştı. Babam bahçede Pepeyle maç yaparak ona futbol öğretti.*” Cümlesini kullanarak babasının futbol maçı izlettiğini, futbol hakkında bilgi verdiğini ve futbol oynamayı öğrettiğini belirtmektedir. “Pepe Büyük mü Küçük mü” bölümünde; nine karakteri annesiyle işe gidemediği için üzülen Pepe karakterine” *Pepeciğim hadi oğlum üzülme artık bu kadar sen küçük değilsin ki artık sen artık kocaman bir çocuk oldun büyüdüün sen annenin arkasından üzülmekte mi neymiş*” diyerek Pepeyle sohbet etmektedir. Nine karakteri anneleri isteyken çocuklara bakıcılık yapıp onlarla ilgilenmektedir. Dede karakteri “*Minik kelebeğim, koçum ne yapıyorsunuz bakalım*” diyerek bahçede resim yapan çocuklarla sohbet etmektedir. Tencereyi ocaktan indirmek isteyen Pepe ‘yi ninesi “*Bu ağır ve sıcak tencereyi sen alamazsın üzerine düşürüp yanarsın küçük çocuklar ocaktaki yeni pişmiş yemeklere ellemezler*” diyerek Pepe ‘yi dikkatli olması konusunda uyarmıştır. Mutfaktaki makası almaya giden nine karakteri “*Pepe o makas büyükler için senin gibi küçük çocuklar için uygun bir makas değil*” diyerek Pepe’ yi uyarmıştır. Büyük mü küçük mü olduğunu konusunda kargaşa yaşayan Pepe’ ye ninesi “*Sen bazı şeyleri yapmak için büyük, bazı şeyleri için de küçük bir çocuksun. Ocaktan tencereyi alamayacak kadar küçük, yemeğini kendin yiyecek kadar büyük, sivri uçlu makası kullanamayacak kadar küçük, odanı toplayacak kadar büyüksün*” diyerek Pepe’ ye bu konuda bilgi vermektedir. Çizgi film incelendiğinde kadın karakterler çocuklarla ilgilenen, onlara bakıcılık yapan, onlara bilgi verip sohbet eden rolünde görülmektedir. Erkek karakter çocuklarla sohbet ederken gösterilmiştir ve sohbet esnasında erkek çocuğuna “koçum” kız çocuğuna” minik kelebeğim” nitelendirilmesini yapması cinsiyet ayrımcılığı yapıp, erkek ve kızlar için kalıp yargıları kullandığını destekleyici nitelikte olduğunu vurgulamaktadır. Rafadan Tayfa çizgi filmi incelendiğinde; “Bugün Bayram” bölümünde Basri amca karakteri çocuklara bayram için hediye kıyafet almaktadır. Basri

amca kıyafetleri çocuklara verirken karıştırdığı için çocuklar kıyafetleri giyememektedirler ve bu duruma Basri Amca'nın üzülmelerini istemedikleri için ondan kaçmaktadırlar. Basri Amca karakteri de çocuklara *"Ah çocuklar bizim için bayramlarda sizi görebilmekten daha önemli ne olabilir ki ..."* cümlesinin kurarak çocuklara öğüt vermiştir. "Köşe Kapmaca" bölümünde, yıldız kurtları hakkında çocuklara bilgi vermiştir. Çizgi filmde, erkek karakter çocuklarla sohbet ederken, onlara bilgi verirken gösterilmiştir. Harika Kanatlar çizgi filminde "Aile Saati Planlaması" bölümünde, anne karakteri, kızının çantasını hazırlayarak *"Bugün ki çantanı hazırladım sana ne lazımsa içine koydum"* cümlesini kullanmaktadır. *"Akşam yemeğinde babanla buluşacağımızı unutma"* diyerek geç kalmaması konusunda kızını uyarmaktadır. "Mısır Ziyareti" bölümünde çocuk ve dedesi sohbet ederek çocuk büyüdüğünde dedesi gibi olacağını dile getirmektedir. Arkeolog mesleği hakkında Jet'e bilgi vermektedir. Kazı alanına giden torununu dikkatli olması konusunda dede karakteri uyarmaktadır." Jet Kanada' da" bölümünde erkek çocuğu karakteri ve babası birlikte oyun oynarken görülmüşlerdir. Çizgi film incelendiğinde; erkek karakter çocuklarla sohbet ederken, öğüt verirken, çocuğa bakıp ilgilenirken gözlenmiştir.

Yerli yapım çizgi filmlerde çocuklarla ilgili işlerde sahne sayısının daha fazla olduğu; kadın karakterlerin, çocukların bakımı (yemek yedirme, uyutma) ile ilgili işlerde gözlemlenen erkek karakterlerin ise çocuklarla oyuncak yapma, sohbet etme, öğüt verme gibi işlerde bulundukları tespit edilmiştir.

Yabancı yapım çizgi filmlerde çocuklarla ilgili olan iş bölümü sahne sayısının az olduğu fakat kadın karakterlerin çocukların bakımı ile ilgilenirken erkek karakterler çocuklarla ilgili sohbet etme, öğüt verme davranışlarında bulunmuştur. Yabancı yapım olan diğer çizgi filmde ise, kız çocuğunun bakımıyla (yeme, içme, elbise dikme) ilgilenen erkek karakter gözlenmiştir.

Yapılan benzer araştırmaların, araştırmanın bulgusunu destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir. Şafak, Ş. Çopur, Z. ve Özkan, M. (2006). "Çocukların evle ilgili faaliyetlere harcadıkları zamanın incelenmesi" araştırmasında erkekler ve kadınlarda olan iş bölümü dağılımı geleneksel toplumsal cinsiyet algısını destekler nitelikte olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Erkekler bahçe bakımı, tamir işleriyle ilgilenirken; kadınlar ev temizliği, yemek yapma gibi işleri üstlenmektedirler. Çınar, (2015) "Resimli çocuk kitaplarında giyimiyle kadın karakterler" araştırmasında çocukların bakımı, temizlik işleri ile kadın karakterlerin daha fazla resmedildiği sonucuna ulaşarak araştırmanın bulgusunu

destekler niteliktedir. Kaynak ve Aktaş,(2017) “Okul öncesi hikaye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri” araştırmasında, çocukların bakımı ile kadın karakterlerin ilgilendiği sonucuna ulaşması araştırmanın çocuklarla ilgili olan iş bölümü bulgusunu destekler niteliktedir.

Türk toplumunda çocuğa bakma, yemeğini yedirme, uyutma görevleri anneye verilirken; çocukla televizyon izleme, oyun oynama, öğüt verme görevleri de babaya verilmektedir. Anne çocuğunun biyolojik gereksinimleriyle ilgilenmektedir. Baba sosyal davranışlarında etkili olmaktadır. Bu düşünce tarzı çizgi filmlerdeki anne ve baba karakterlerine yansıtılarak izleyicide bu yargının oluşması sağlanmaktadır. Çocuklarla ilgili işlerde; erkeklerin çoğunlukla çocuklarla sohbet edip, oyun oynarken gözlenmeleri izleyicide erkek karakterlerin (baba, dede) çocukla ilgilenme durumlarının sohbet ve oyun olduğu yargısının oluşturabileceğini düşündürmektedir. Erkek karakterler çocuklarla keyfi zaman dilimi geçirirken kadın karakterlerin anaç davranışlarda bulundukları gözlenmektedir. Çocuklarla ilgili işlerde gösterilme durumunda cinsiyet ayrımcılığının bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ev işleri ve çocuk bakımı ile kadın karakterlerin daha fazla ilgilenmesi izleyicide bu işlerin sorumluluğunun kadınlarda olduğu algısını oluşturabileceği düşünülmektedir. Yemek ve masa hazırlama işleriyle kadın karakterler ilgilenirken erkek karakterler bu işlerle ilgilenirken gözlenmemektedir ve eşine, annesine yardım eden erkek karaktere de rastlanmamaktadır. Bu çizgi filmleri izleyerek büyüyen bir erkek çocuğun böyle bir örnekle karşılaşmaması durumunda bu işlerle kadınların ilgilenmesi gerektiği stereotip düşüncesinin oluşabileceği düşünülmektedir.

Tablo 12

Ev Ortamı Dışındaki Alanlarda İş Bölümünün Erkek ve Kadın Karakterlere Göre Frekans Dağılımları

Karakterlerin Ev Dışı Mekânlarda İş Bölümünün Gösterilme Durumu	A		B		C		D		E		TOPLAM	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
	f	f	f	f	f	F	f	f	f	f	f	f
Araba Tamir Etme	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	3
İş Yerinde Bulunma	-	1	1	1	-	-	1	1	-	-	2	3
Alışveriş Yapma	-	1	-	1	1	1	-	-	-	-	1	3
Balık Tutma	-	-	1	2	-	-	1	-	-	-	2	2
Bahçe İşleri İle İlgilenme	-	1	1	-	-	-	-	-	1	2	2	3
Spor Yapma	-	-	-	-	-	4	1	1	1	2	2	7

A:Niloya, B:Pepe, C:Rafadan Tayfa, D:Harika Kanatlar, E:Koca Ayı ve Maşa

Tablo 12 incelendiğinde, karakterlerin ev dışı mekanlarda iş bölümünü gösteren tablo incelendiğinde; ev dışı mekanlarda iş bölümü 6 alt kategoride toplanmıştır. Bu kategorilerde kadın karakterlerin toplam gösterim sayıları 9 erkek karakterlerin ise 21 olarak tespit edilmiştir. Çizgi filmler erkek ve kadın karakterlere göre ayrı ayrı incelendiğinde; Pepe çizgi filminde (B), 1 kadın karakter iş yerinde bulunma, 1 kadın karakter, 1 kadın karakter balık tutuma, 1 kadın karakter bahçe işleri ile ilgilenme işlerinde gözlenmiştir. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C), 1 kadın karakter alışveriş yaparken gözlenmiştir. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), 1 kadın karakter iş yerinde bulunma ve 1 kadın karakter balık tutma işlerinde gözlenmiştir. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde (E), 1 kadın karakter bahçe işleri ile ilgilenme gözlenmiştir. Niloya çizgi filminde (A), 1 erkek karakter araba tamir etme, 1 erkek karakter iş erinde bulunma, 1 erkek karakter alışveriş yapma, 1 erkek karakter bahçe işleri ile ilgilenme işlerinde gözlenmiştir. Pepe çizgi filminde (B), 1 erkek karakter araba tamir etme, 1 erkek karakter iş yerinde bulunma, 1 erkek karakter alışveriş yapma, 2 erkek karakter balık tutma işlerinde gözlenmiştir. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C), 1 erkek karakter alışveriş yaparken gözlenmiştir. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde (E), 2 erkek karakter bahçe işleri ile ilgilenme işlerinde

gözlenmiştir. Tablo incelendiğinde; erkek karakterler üç kez araba tamir ederken, üç kez iş yerinde, yedi kez spor yaparken, iki kez iş yerinde çay, kahve getirirken, üç kez alışveriş yaparken, üç kez bahçe işleri ile ilgilenirken gözlenmiştir. Kadın karakterler ise; iki kez iş yerinde, iki kez spor yaparken, bir kez alışveriş yaparken, iki kez bahçe işleri ile ilgilenirken görülmüştür. Niloya çizgi filminde “Sevimli Hayvanlar” bölümünde, Niloya karakterinin bisikleti bozulmuştur ve *“Bisikletim bozuldu, gitmiyor.”* Cümlesini kullanmıştır. Abisi olan Murat karakteri *“Bir de ben bakayım Niloya humm zinciri atmış ben yaparım.”* cümlesini kullanmaktadır. Çizgi filmde, erkek karakter bisiklet tamir ederken gösterilmiştir. Bisikleti kadın karakteri değil de erkek karakteri tamir ederek tamir işlerini erkeklerin yapabileceği algısı oluşturulmuştur. Pepe çizgi filminde, “Pepe Büyük mü Küçük mü” bölümünde anne karakteri işe giderken gösterilmiştir. *“Pepeciğim, benimle işe gelmek istediğini biliyorum tatlım ama küçük çocuklar işe gitmezler”* cümlesini kullanmaktadır. Dede karakteri marketten alışveriş yapıp gelmiş çocuklarla sohbet ederken görülmektedir. *“Ben marketten aldıklarımı içeri bırakayım çocuklar”* cümlesini kullanmaktadır. “Sevgili Balıkçı” bölümünde, çocuklara okunan hikayede; iki erkek karakter ve bir kız karakter balık tutarken görülmektedir. *“Balıkçı P balık tutmayı çok seviyormuş... elinde küçük bir oltayla balık tutmaya çalışıyormuş küçük kız... balıkçı P ertesini gün yaşlı bir balıkçının balık tutmaya çalıştığını görmüş.”* Cümleleri kullanılmıştır. Çizgi filme bakıldığında; kadın karakterin işe giderken gösterilmesi kadınların işe gittiği olgusunu oluşturacağı düşünülmektedir. Erkek karakterlerle birlikte kız karakterin de balık tutarken görülmesi kadınların da balık tutabileceği olgusunu oluşturmaktadır. Rafadan Tayfa çizgi filminde, “Bugün Bayram” bölümünde çocuklar *“Sadettin ustanın dükkanına gidelim”* cümlesini kullanmışlardır ve iki erkek karakter iş yerinde görülmüştür. Basri amca karakteri *“Geçen gün alışverişte kıyafetlerini almıştım”* cümlesini kullanarak alışveriş yaptığı görülmektedir. “Robot Kamil” bölümünde, erkek karakter *“Annem bir kutu da süt istedi”* cümlesini kullanarak bakkalda alışveriş yaparken gösterilmiştir. Erkek karakterlerden biri de *“Dağıtmam gereken çok sipariş var”* cümlesini kullanarak iş yerinde olduğu görülmektedir. Çizgi film incelendiğinde; iş yerinde gösterilen, markete giden karakterlerin hepsi erkektir. Bütün bu işlerde erkek karakterlerin gösterilmesi, kadın karakterlerin ev dışı mekanlarda bulunmamaları toplumsal cinsiyet ayrımcılığının olduğunun bir göstergesi olacağı düşünülmektedir. Harika Kanatlar çizgi filminde; “Jet Mısır Ziyareti” bölümünde erkek karakter kule görevlisi olarak iş yerinde görülürken; “Jet Kanada’da” bölümünde kadın karakter kule görevlisi olarak görülmüştür. Müze görevlisi

olan erkek karakter iş yerinde görülmüştür. “Aile Saati Planlaması” bölümünde, erkek karakter “*Ben de postayı dağıtmak için acele edeyim görev beklemez*” cümlesini kullanarak işe gittiği görülmüştür. Kız karakter ve Jet karakteri karate yaparken ve ip atlarken görülmüşlerdir. “Jet Bermuda da” bölümünde erkek karakter Jet için ağaç dallarından kanat hazırlarken görülmüştür. Çizgi filmde erkek karakteri işe giderken gösterilirken; kız karakter ve robot görünümündeki erkek karakter birlikte karate yaparken ve ip atlarken görülmüştür. Kadın karakterlerin de ev dışı mekanlarda spor yapabileceği görülmüştür.

Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde;” Küçük Kuzen” bölümünde maşa karakteri ve erkek görünümünde panda karakteri birlikte odun keserken, böğürtlen toplarken, bahçenin çitlerini boyarken görülmüşlerdir. Ev dışı mekanlarda iş bölümüne bakıldığında sadece erkek karakter değil kız karakter de odun keserken, böğürtlen toplarken görülmüştür. Yerli yapım çizgi filmi olan Pepe çizgi filminde bir kız karakter, balık tutarken gözlenmektedir. Yabancı yapım olan Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde Maşa karakteri; odun keserken, böğürtlen toplarken gözlenmiştir.

Yerli yapım çizgi filmlerde, ev dış iş bölümü kategorisinde iş yerinde bulunma, güç, kuvvet gerektiren işleri yapma görevlerinde erkek karakterlerin daha fazla sayıda bulundukları gözlenmiştir. Yabancı yapım çizgi filmlerde de ev dışı iş bölümü kategorisinde güç gerektiren işlerle ilgilenen erkek karakter sayısının kadın karakter sayısından fazla olduğu gözlenmiştir. Yerli ya da yabancı olsun her iki çizgi filmde de işe gitme, alışveriş yapma, odun kesme, güç kuvvet gerektiren işlerle ilgilenen erkek karakter sayısının kadın karakter sayısından daha fazla olduğu gözlenmiştir. Nitekim; Şafak, Çopur ve Özkan, (2006), “Çocukların evle ilgili faaliyetlere harcadıkları zamanın incelenmesi” araştırmasında erkeklerin bahçe bakımı, tamir işleriyle ilgilenirken; kadınların ev temizliği, yemek yapma gibi işlerle ilgilenmesi erkekler ve kadınlarda olan iş bölümü dağılımının geleneksel toplumsal cinsiyet algısını destekler nitelikte olduğu sonucuna ulaşması araştırmanın bulgusunu desteklemektedir.

Toplumda araba tamir etme, odun kesme işleri gibi güç gerektiren işleri erkekler yapmaktadır. Güç gerektirmeyen işler ile de kadınlar ilgilenmektedir. Bu düşünce çizgi filmlerde de verilerek izleyiciye yansıtılmaktadır. Saraç (2018), “Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet olgusu: Niloya örneği” araştırmasında; anneler evde ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgilenirken babaların ise aileyi

dış dünyadan koruyan, ailenin geçimi ile ilgilenen karakterler sonucuna ulaşması araştırma ile paralellik göstermektedir.

İş bölümü kategorisinde bulunan üç alt kategorideki erkek ve kadın karakterlerin iş bölümünde toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ve geleneksel cinsiyet olgusunun çizgi filmlerle izleyiciye aktarılacağı ve izleyicide bu kalıp yargısal düşüncelerin devam edeceği düşüncesine ulaşılabilir. Ev içi iş bölümünde kadınların daha çok yemek yaparken masa hazırlarken gösterilmeleri izleyicide, evde yapılan bu işlerin kadınların sorumluluğu düşüncesi oluşabilir. Ev dışı iş bölümünde erkeklerin daha çok iş yerinde görülmeleri erkeklerin çalışma hayatında daha fazla olacağı düşüncesini destekleyebilir. Erkek karakterlerin odun keserken, alışveriş yaparken daha fazla sayıda gözlenmeleri erkeklerin daha güçlü olduğu algısını ve evin gereksinimlerini daha çok erkeklerin karşıladığı düşüncesi izleyicide oluşabilir.

Şekil 9. Koca Ayı ve maşa çizgi filmi aile bir arada bölümü ev içi mekanlarda iş bölümü ile ilgili sahne (Tv 8 Kanalı 31.bölüm)

Şekil 10. Rafadan Tayfa çizgi filmi odadaki arı bölümü ev dışı mekanda iş bölümü ile ilgili sahne (TRT kanalı 75.bölüm)

Şekil 11. Harika kanatlar çizgi filmi aile saati bölümü çocuklar ile ilgili iş bölümü ile ilgili sahne (TRT kanalı 13.bölüm)

Şekil 12. Niloya çizgi filmi mete büyüdü bölümü çocuklar ile ilgili iş bölümü ile ilgili sahne (TRT kanalı 34.bölüm)

5.6. Karakterlerin Davranış Biçimi ile ilgili Bulgular

Bu kategoride davranış biçimine ilişkin özelliklerin nasıl verildikleri incelenmektedir. Çizgi filmde kullanılan davranışlar (anaç yapı, bakımlı olma, üstünlük kurma, sorumluluk sahibi olma vb.) erkek ve kadın olma durumuna göre nasıl verilmiştir. Tablo 13’ de çizgi filmde kullanılan davranışların erkek ve kadın olma durumuna göre özelliklerinin nasıl olduğu verilmektedir.

Tablo 13

Erkek ve Kadın Karakterlerin Davranışlarının Frekans Dağılımları

Erkek ve Kadın Karakterlerin Davranış Durumunun Gösterimi	A		B		C		D		E		TOPLAM	
	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK
	f	f	f	f	f	F	f	f	f	f	f	f
Paylaşımçı	2	2	1	2	-	3	1	2	1	2	5	11
Kıskanç	1	1	-	2	-	2	1	-	1	-	3	5
Yalan Söyleme	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
Anaç Yapı	2	-	1	1	1	-	1	-	1	1	5	2
Adaletli	1	1	1	2	-	3	2	3	-	1	4	10
Çalışkan	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	5	7
İcat Yapma	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	3
Teşekkür Etme	2	2	4	3	2	4	4	3	-	-	12	12
Plan Yapma	4	5	4	6	2	4	3	5	-	-	13	20
Sorumluluk Sahibi	1	2	3	2	2	4	2	3	-	-	8	11
Yardımsaver	2	3	2	4	2	2	2	3	1	1	9	13
Fikir Üretme	2	3	2	2	2	3	3	2	2	2	11	12
Liderlik Özelliği Ön Planda Olma	1	1	-	2	-	4	-	3	1	-	2	10
Esprili	-	-	-	1	-	1	-	1	1	-	1	3
Atılğan	1	1	2	3	2	4	3	5	1	-	9	13
Güçlü	-	1	-	1	-	2	-	1	1	1	1	6
İyimser	2	1	3	2	2	4	3	4	1	1	11	12
İzin İsteme	1	-	1	-	-	1	-	1	-	-	3	1
Becerikli	3	-	2	-	-	-	3	2	-	1	8	3
Korkak	-	-	-	-	1	4	2	1	-	-	3	5
Obur	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	3
Sakar	-	1	-	1	-	2	-	1	-	1	-	6
Meraklı	3	2	5	4	2	4	3	4	1	-	14	14
Sabırlı	2	-	4	4	1	-	4	3	-	-	11	7
Özür Dileme	2	1	1	1	-	1	-	-	1	2	4	5
Kıbar	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	5	1
Bencil	-	1	-	1	-	1	-	-	1	-	1	3

A:Niloya, B:Pepe, C:Rafadan Tayfa, D:Harika Kanatlar, E:Koca Ayı ve Maşa

Tablo 13, incelendiğinde karakterlerin davranış durumlarının erkek ve kadın olma durumuna göre gösterimi verilmektedir. Davranış durumları 27 alt kategoride toplanmaktadır. Alt kategorilerde toplam kadın karakterlerin görülme frekansı 149, erkek karakterlerin görülme frekansı 188 olarak tespit edilmiştir. Erkek karakterlerin kategorilerde görülme frekanslarının kadın karakterlere göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Çizgi filmler ayrı ayrı incelendiğinde, Niloya çizgi filminde (A), 2 kadın karakter paylaşımcı, 1 kadın karakter kıskanç, 2 kadın karakter anaç yapı, 1 kadın karakter çalışkan, 2 kadın karakter teşekkür etme, 4 kadın karakter plan yapma, 1 kadın karakter sorumluluk sahibi, 1 kadın karakter liderlik özelliği ön planda olma, 2 kadın karakter yardımsever, 2 kadın karakter fikir üretme, 1 kadın karakter atılgan, 2 kadın karakter iyimser, 1 kadın karakter izin isteme, 3 kadın karakter becerikli, 3 kadın karakter meraklı, 2 kadın karakter sabırlı, 2 kadın karakter özür dileme, 1 kadın karakter kibar davranış şeklinde gözlenmiştir. Pepe çizgi filminde (B), 1 kadın karakter paylaşımcı, 1 kadın karakter anaç yapı, 1 kadın karakter teşekkür etme, 1 kadın karakter adaletli, 1 kadın karakter çalışkan, 4 kadın karakter teşekkür etme, 4 kadın karakter plan yapma, 3 kadın karakter sorumluluk sahibi, 2 kadın karakter yardımsever, 2 kadın karakter fikir üretme, 2 kadın karakter atılgan, 3 kadın karakter iyimser, 1 kadın karakter izin isteme, 2 kadın karakter becerikli, 5 kadın karakter meraklı, 4 kadın karakter sabırlı, 1 kadın karakter özür dileme davranış şekillerinde gözlenmiştir. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C), 1 kadın karakter anaç yapı, 1 kadın karakter çalışkan, 2 kadın karakter teşekkür etme, 2 kadın karakter plan yapma, 2 kadın karakter sorumluluk sahibi, 2 kadın karakter yardımsever, 2 kadın karakter fikir üretme, 1 kadın karakter atılgan, 2 kadın karakter iyimser, 1 kadın karakter korkak, 2 kadın karakter meraklı, 1 kadın karakter sabırlı, 1 kadın karakter kibar, davranış şeklinde gözlenmiştir. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), 1 kadın karakter paylaşımcı, 1 kadın karakter kıskanç, 1 kadın karakter yalan söyleme, 1 kadın karakter anaç yapı, 2 kadın karakter adaletli, 1 kadın karakter çalışkan, 4 kadın karakter teşekkür etme, 3 kadın karakter plan yapma, 2 kadın karakter sorumluluk sahibi, 2 kadın karakter yardımsever, 3 kadın karakter fikir üretme, 3 kadın karakter atılgan, 3 kadın karakter iyimser, 3 kadın karakter becerikli, 2 kadın karakter korkak, 3 kadın karakter meraklı, 4 kadın karakter sabırlı, 1 kadın karakter kibar davranış şeklinde gözlenmiştir. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde (E), 1 kadın karakter paylaşımcı, 1 kadın karakter kıskanç, 1 kadın karakter anaç yapı, 1 kadın karakter çalışkan, 1 kadın karakter yardımsever, 1 kadın karakter liderlik özelliği ön planda olma, 2 kadın karakter fikir üretme, 1 kadın karakter

esprili, 1 kadın karakter atılgan, 1 kadın karakter güçlü, 1 kadın karakter iyimser, 1 kadın karakter meraklı, 1 kadın karakter özür dileme, 1 kadın karakter bencil davranış şeklinde gözlenmiştir.

Niloya çizgi filminde (A), erkek karakterlerden; 2 erkek karakter paylaşımcı, 1 erkek karakter kıskanç, 1 erkek karakter adaletli, 1 erkek karakter çalışkan, 2 erkek karakter teşekkür etme, 5 erkek karakter plan yapma, 2 erkek karakter sorumluluk sahibi, 3 erkek karakter yardımsever, 3 erkek karakter fikir üretme, 1 erkek karakter liderlik özelliği ön planda olma, 1 erkek karakter atılgan, 1 erkek karakter güçlü, 1 erkek karakter iyimser, 1 erkek karakter sakar, 2 erkek karakter meraklı, 1 erkek karakter özür dileme, 1 erkek karakter bencil davranış şeklinde görülmektedir. Pepe çizgi filminde (B), 2 erkek karakter paylaşımcı, 2 erkek karakter kıskanç, 1 erkek karakter anaç yapı, 2 erkek karakter adaletli, 2 erkek karakter çalışkan, 1 erkek karakter icat yapma, 3 erkek karakter teşekkür etme, 6 erkek karakter plan yapma, 2 erkek karakter sorumluluk sahibi, 4 erkek karakter yardımsever, 2 erkek karakter fikir üretme, 2 erkek karakter liderlik özelliği ön planda olma, 1 erkek karakter esprili, 3 erkek karakter atılgan, 1 erkek karakter güçlü, 2 erkek karakter iyimser, 1 erkek karakter sakar, 4 erkek karakter meraklı, 4 erkek karakter sabırlı, 1 erkek karakter özür dileme, 1 erkek karakter bencil davranış şeklinde görülmektedir. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C), 3 erkek karakter paylaşımcı, 2 erkek karakter kıskanç, 3 erkek karakter adaletli, 2 erkek karakter çalışkan, 1 erkek karakter icat yapma, 4 erkek karakter teşekkür etme, 1 erkek karakter çalışkan, 1 erkek karakter plan yapma, 2 erkek karakter yardımsever, 4 erkek karakter plan yapma, 4 erkek karakter sorumluluk sahibi olma, 2 erkek karakter yardımsever, 3 erkek karakter fikir üretme, 4 erkek karakter liderlik özelliği ön planda olma, 1 erkek karakter esprili, 4 erkek karakter atılgan, 2 erkek karakter güçlü, 4 erkek karakter iyimser, 1 erkek karakter izin isteme, 4 erkek karakter korkak, 1 erkek karakter obur, 2 erkek karakter sakar, 4 erkek karakter meraklı, 1 erkek karakter özür dileme, 1 erkek karakter bencil davranış rollerinde gözlenmiştir. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), 2 erkek karakter paylaşımcı, 3 erkek karakter adaletli, 1 erkek karakter çalışkan, 1 erkek karakter icat yapma, 3 erkek karakter teşekkür etme, 5 erkek karakter plan yapma, 3 erkek karakter sorumluluk sahibi, 3 erkek karakter yardımsever, 2 erkek karakter fikir üretme, 3 erkek karakter liderlik özelliği ön planda olma, 1 erkek karakter esprili, 5 erkek karakter atılgan, 1 erkek karakter güçlü, 4 erkek karakter iyimser, 1 erkek karakter izin isteme, 2 erkek karakter becerikli, 1 erkek karakter korkak, 3 erkek karakter obur, 1 erkek karakter sakar, 4 erkek karakter meraklı, 3 erkek karakter sabırlı davranış

biçiminde gözlenmiştir. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde (H), 2 erkek karakter paylaşımcı, 1 erkek karakter adaletli, 1 erkek karakter anaç yapı, 1 erkek karakter çalışkan, 1 erkek karakter yardımsever, 2 erkek karakter fikir üretme, 1 erkek karakter güçlü, 1 erkek karakter iyimser, 1 erkek karakter becerikli, 1 erkek karakter obur, 1 erkek karakter sakar, 2 erkek karakter özür dileme davranış rollerinde gözlenmiştir.

Tablo incelendiğinde; kadın karakterler sırasıyla; beş kez paylaşımcı, üç kez kıskanç, bir kez yalan söyleme, beş kez anaç yapıda, dört kez adaletli, beş kez çalışkan ve on iki kez teşekkür etme, on üç kez plan yapma, sekiz kez sorumluluk sahibi, dokuz kez yardımsever, on bir kez fikir üretme, iki kez liderlik özelliği ön planda olan, bir kez esprili, dokuz kez atılgan, bir kez güçlü, on bir kez iyimser, üç kez izin isteme, üç kez becerikli, beş kez korkak, iki kez meraklı, yedi kez sabırlı, dokuz kez özür dileme, beş kez kibar, üç kez bencil davranış rollerinde görülmektedir. Erkek karakterler; on bir kez paylaşımcı, beş kez kıskanç, iki kez anaç yapıda, on kez adaletli, yedi kez çalışkan, üç kez icat yapma, on iki kez teşekkür etme, yirmi kez plan yapma, on bir kez sorumluluk sahibi, on üç kez yardımsever, on iki kez fikir üretme, on kez liderlik özelliği ön planda olma, üç kez esprili, on üç kez atılgan, altı kez güçlü, on iki kez iyimser, bir kez izin isteme, üç kez becerikli, beş kez korkak, üç kez obur, altı kez sakar, on dört kez meraklı ve yedi kez sabırlı, beş kez özür dileme, bir kez kibar, üç kez bencil davranış şekillerinde görülmektedir. Toplamda kadın karakterler 149 kez, erkek karakterler 188 kez davranış şekillerinde görülmektedir. Kadın karakterler en fazla; fikir üretme ve yardımsever davranış rollerinde görülürken kaba, obur, sakar, icat yapma rollerinde hiç görülmemektedir. Erkek karakterler, en fazla; fikir üretme ve yardımsever davranış rollerinde görülürken becerikli, düzenli ve yalan söyleme davranış şekillerinde hiç görülmemektedir. Tablo incelendiğinde, toplumsal cinsiyet davranış kalıbı olarak kadınlarda bulunan becerikli ve düzenli davranışları erkek karakterlerde bulunmaması; erkeklerde bulunan kaba, obur davranış kalıplarının kadınlarda bulunmaması davranış rollerinde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını destekler nitelikte bulgular olduğu düşünülmektedir.

Niloya çizgi filminde, “Ramazan Bayramı” bölümünde Niloya karakteri “*Anne baba Mete ile birlikte şeker toplamaya gidebilir miyim*” diyerek izin istemektedir. Aynı bölümde Niloya “*Mete hiç şeker kalmamış şekerler bitmiş çocuklar şeker toplayamıyor topladığımız şekerleri arkadaşlarımızla paylaşacağız*” diyerek topladığı şekerleri arkadaşlarıyla paylaşmıştır. “Araba Yarışı” bölümünde; çocuklar hep birlikte araba, bisiklet sürerken

Murat karakteri *“Arkadaşlar durun bir araba yarışı yapmalıyız kim daha hızlı öğrenmeliyiz bu büyük bir yarış olacak köyün bütün çocukları katılacak”* diyerek fikir ortaya atmaktadır. Niloya da *“harika bir fikir abi”* diyerek abisinin fikrini beğenmektedir. Yarış sonunda Niloya *“Yarışı kazanamadım ama yarış bu tüm yarışmaları kazanmak zorunda değilim kazansam da kaybetsem de ailem beni çok seviyor arkadaşım Mete’ yi tebrik etmeliyim”* cümlesini kurarak iyimser yaklaşarak kendisini teselli etmektedir. “Kırmızı Balon” bölümünde; Mete arkadaşı Niloya’ nın balonuyla oynamak için izin istemektedir. Niloya da arkadaşıyla balonu paylaşmaktadır. *“Balonunu kaçırdım özür dilerim”* cümlesini kuran Mete arkadaşından özür dilemektedir. Köylerine uzak yerden bakan çocuklardan Mete *“Bakın bizim köy ne kadar minik evler arabalar hepsi parmağım kadar”* cümlesini kullanmaktadır. Murat *“Aslında minik değiller uzakta olduğumuz için böyle minik görünüyor”* cümlesini kullanarak çocuklara bilgi vermiştir. “Sevimli Hayvanlar” bölümünde; anne karakteri bebeğini uyutmaya götürerek anaç yapıda görülmektedir. Hayvanları tanımayan küçük bebek için Niloya *“Ayşeciğe hayvanları nasıl öğreteceğimizi buldum kırlara gidip fotoğrafını çekeceğiz”* fikrini ortaya atmaktadır. Murat, Niloya fotoğraf çekerken konuşup hayvanı kaçırdığı için kardeşinden özür dilemektedir. “Mete Büyüdü” bölümünde; Niloya büyümek isteyen Mete için *“büyümek için zıplamalısın”* diyerek fikir öne sürmektedir. Niloya *“Büyüsem babam gibi güçlü olsam, annem gibi becerikli olsam.”* şarkısını söylemektedir. Baba karakteri odun taşıyarak güçlü gösterilirken, anne karakteri örgü örerek, hamur açarak becerikli bir karakter olarak görülmektedir. Çizgi filmde; kadın karakterler anaç yapıda, becerikli, fikir üreten, izin isteyen davranışlarda bulunurken erkek karakterler fikir üreten, güçlü, özür dileyen davranış yapılarında görülmektedir. Pepe karakteri “Pepe Ağlıyor” bölümünde *“İlk ben kazanacağım, ilk ben varacağım”* diyerek hırslı olduğunu görülmektedir. Bu hırısından dolayı taşa takılıp düşüp ağlamaktadır. Anne karakteri *“Evet canım düşünce kolunu yere çarpmışın kolun ve dizin biraz yaralanmış”* diyerek sakın bir tavırla Pepe’ yi sakinleştirmektedir. “Şut ve Gol İşte Futbol” bölümünde; erkek karakter futbol oynama fikrini ortaya atmaktadır ve arkadaşları bu fikri kabul etmektedir. Arkadaşları futbol oynamayı bilmeyen Bebe’ nin oyuna girmesini istemeyerek kalbini kırmaktadırlar. Daha sonra tüm arkadaşları Bebe’ den özür dilemektedir. Bebe de arkadaşlarını affetmektedir. “Sabır Sabır Ya Sabır” bölümünde; dede karakteri arkadaşlarının gelmemesine üzülen çocuklara *“Ben sizin yerinizde olsam üzülmem bakın bir kişi beklerken altı kişi gelmiş sevinmelisiniz”* cümlesini kurarak bu duruma iyimser yaklaşmaktadır. Dört erkek ve dört

kız karakter *“Düşler kurup beklemek ne güzeldir sabretmek hadi sen de bir düş kur sabrederek huzur bul sabır sabır beklemektir ağır ağır”* şarkısını söyleyerek arkadaşlarını sabırla beklemektedir. “Pepe Büyük mü Küçük mü” bölümünde; Pepe karakteri masadan kalkmak için dedesinden izin istemektedir. Nine karakteri Pepeye *“Sen bazı şeyleri yapmak için büyük, bazı şeyleri yapmak için de küçüksün”* diyerek torunlarını bilgilendirmektedir. “Sevgili Balıkçı” bölümünde, balıkçı P *“Sen de çalış senin de olsun hiç kusura bakma sana bir tane bile vermem”* diyerek bencilce davranmıştır. Yaşlı balıkçı balıkçı P’ ye *“rastgele oğlum”* demiştir. Balıkçı P ise *“Hadi be ordan bana hep rastgeliyor sen kendine bak”* diyerek kabaca davrandığı düşünülmektedir. Yaşlı adam *“Sen kendi niyetini ve iyi duygularını hiç kaybetmemelisin. Karşındaki kaba ve anlayışsız bile olsa bir gün senin iyi niyetini anlar”* cümlesini kullanarak iyimser davranış da bulunduğu tespit edilmektedir. Yaşlı adam *“Bizim ihtiyacımızdan çok fazla balık var istersen seninle paylaşabiliriz”* diyerek yaşlı adam ve küçük kız paylaşımcı davranışta bulunmaktadır. *“Size iyi davranmadığım için çok özür dilerim”* diyerek balıkçı P küçük kızdan ve yaşlı adamdan özür dilemektedir. Çizgi filmde, kadın karakterler; affedici, sakin, sabırlı, bilgi verici, paylaşımcı davranışlarda gösterilirken erkek karakterler; sabırlı, paylaşımcı, iyimser, hırslı, kaba, özür dileme davranışlarında görülmektedir. Rafadan Tayfa çizgi filminde; “Bugün Bayram” bölümünde Basri Amca karakteri *“Ah Basri ah unutacak başka şey kalmadı çocuklar gelince kesme şeker mi vereceksin”* diye kendi kendine konuşarak unutkan rolde görülmektedir. “Robot Kamil” bölümünde; Mert karakteri robotlarla ilgili dergi okuyarak bilgilenmektedir ve arkadaşlarına robotlar hakkında bilgi aktarmaktadır. Hayri karakteri *“Kamil’in doğum lekesine bakalım varsa robot değildir”* fikrini öne sürmektedir ve arkadaşları da iyi fikir diyerek kabul etmektedir. Mert karakteri *“robotu mıknatısla çekebiliriz böylelikle robot mu değil mi anlarız”* cümlesiyle fikir öne sürmüştür. Hayri karakteri *“Bilmem sonuçta çocuğuz böyle şeyleri hayal etmek eğlenceli”* diyerek hayalperest davranış şeklinde görüldüğü tespit edilmektedir. “Bayrak Kapmaca” bölümünde, Sevim *“Halecim görüşürüz”* diyerek kibar davrandığı görülmektedir. Hale ve Sevim karakteri birbirlerine bayrak verirken teşekkür edip rica ederek karşılık vermeleri kibar davranış şeklini destekler niteliktedir. Sevim ve Akın karakteri birlikte bayrak oyununda bayrağı bulabilmek için plan yaparken görülmektedir. Hayri karakteri oyun esnasından oyun alanını terk edip bir şeyler yemeye giderek obur olarak görülmektedir. Erkek karakterler birbirlerine Akın, Hayri, Mert, Kamil diye seslenirken kadın karakterler birbirlerine *“Haleciğim, Sevimciğim”* diyerek

seslenmektedir. Kızlar erkeklere göre daha kibar konuşmaktadır ve davranmaktadır. Kamil karakteri *“Ninem senin takımında olmak istiyorum. İki takıma da görünmeden bayrakları kaptın”* diyerek espri yapmaktadır. “Köşe Kapmaca” bölümünde Kamil karakteri espri yaparak üzgün olan Hayri’nin keyfini yerine getirmeye çalışmaktadır. Kamil karakteri kendi gölgesinden korkar bir davranışta görüldüğü tespit edilmektedir. Üç erkek karakter ateş böceğini farklı bir cisim olarak düşünüp korkmuşlardır. Kamil karakteri “ Gece gökyüzünde gördüğümüz ışıkların çoğu yıldızdır. *“Yıldızlar çekirdeğindeki enerjiyi uzaya ışık biçiminde yayan devasa gök cisimleridir.”* Diyerek yıldızlar, ışıklar, güneş hakkında arkadaşlarını bilgilendirmiştir. Basri Amca karakteri *“Karınlarındaki bir madde sayesinde bu ateş böcekleri ışıklarını saçıyorlar”* diyerek çocuklara bilgi vermektedir. “Odadaki Arı” bölümünde, Hayri karakteri arkadaşlarına espri yaparak onları güldürmektedir. Hayri uykusu gelen arkadaşı için pencereyi açıp hava alması gerektiği fikrini öne sürmektedir. Kamil *“Bu bal arısı değil, bal arıları tüylü olur zarar vereceğimizi düşünürse bize zarar verebilir”* cümlesini kurarak arı hakkında arkadaşlarını bilgilendirmektedir. Mert odada ki arıyı çıkarmak için pencerenin önüne bal koyma fikrini öne sürmektedir. Hayri arı için getirilen tabaktaki tüm balı bitirerek obur davranış biçiminde görülmektedir. Akın karakteri böcek bilimi ile ilgili dergiler okuyarak arkadaşlarına bilgi vermektedir. Akın arıyı odadan çıkarabilmek için akıllıca bir yol bulup arıyı odadan çıkarmaktadır. Çizgi filmde, erkek karakterler; bilgili, korkak, esprili, fikir üreten, unutkan, hayalperest, obur, plan yapan davranış biçiminde görülürken kadın karakterler; anaç yapıda, kibar, plan yapan davranış biçiminde görülmektedir. Harika Kanatlar çizgi filminde “Aile Saati Planlaması” bölümünde, kule görevlisi erkek karakter “Güney Kore Asya’ da bir ülkedir. Ülkede geleneksel yemekler çok sevilir” diyerek bilgilerini Jet’ e aktarmaktadır. Kız karakter annesine ve Jet’ e teşekkür ederken görülmüştür. Erkek karakter akşam yemeğine yetişemeyeceği için karısından özür dilemektedir. Kız karakter Jet ve arkadaşına ailesiyle birlikte yemek yemesine yardımcı oldukları için teşekkür etmektedir. “Mısır Ziyareti” bölümünde kule görevlisi Jet’i piramitler konusunda bilgilendirmektedir. Teslimatını getiren Jet’ e erkek karakter teşekkür etmektedir. Jet ve erkek karakter meraklı bir davranışla kazı yerini incelenmektedir. Kız robot arkadaşı Jet’ i kurtarmak için yardım etmektedir ve arkadaşı Jet ona teşekkür etmektedir. “Doğum Günü Kutlaması” bölümünde, kule görevlisi erkek karakter Meksika hakkında bilgi vermektedir. İki erkek çocuk teslimatlarını getiren Jet’ e teşekkür etmektedir. Erkek robot karakteri çocukların kaybolan eşyalarını bulmak için onlara yardım etmektedir. Jet karakteri *“Durun aklıma bir fikir*

geldi. Bana kalırsa tek bir kutlama yapıp kocaman bir finyatayla oynayabilirsiniz” diyerek ortaya bir fikir sunmuştur. “Jet Kanada’ da” bölümünde, kadın kule görevlisi Jet’ e Kanada ve teslimat yapacağı aile hakkında bilgi vermektedir. Erkek karakter teslimatını getiren Jet’ e teşekkür etmektedir. Erkek robot karakteri dinozor kemiklerini çıkarmak için arkadaşına yardım etmektedir. “Bermuda Üçgeni” bölümünde, kadın kule görevlisi bermuda üçgeni hakkında Jet’i bilgilendirmektedir. Jet karakteri *“Merak etme ben üçgenlerden de dairelerden de karelerden de nasıl geçeceğimi bilirim”* diyerek espri yapmaktadır. İki kız robot ve iki erkek robot karakteri kaybolan arkadaşlarına bulmak için ona yardım etmektedir. Bir erkek robot Bermuda Üçgeninde kaybolmamaları için diğer arkadaşlarına liderlik yapmaktadır. Kız karakter Jet’ in kanatları için bir fikir ortaya atarak Jet’ e yardımcı olmaktadır. Jet kendisine yardım eden baba ve kızına ve arkadaşlarına teşekkür etmektedir. Çizgi filmde erkek karakterler bilgili, meraklı, yardımsever, fikir üreten, teşekkür eden, özür dileyen, esprili, liderlik yapan davranışlarda bulunduğu tespit edilmektedir; kız karakterler, teşekkür eden, yardımsever, bilgili, özür dileyen davranış rollerinde görülmektedir. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde “Büyük Süpürme” bölümünde, maşa karakteri arkadaşıyla oyun oynarken oyunu kazanabilmek için kurallara uymayarak çok hırslı bir davranış şeklinde görüldüğü tespit edilmektedir. “Küçük Kuzen” bölümünde, Maşa karakteri erkek görünümünde panda karakteri için *“Aaa sen ne kadar kibar birisin öyle”* diyerek pandanın kibar olduğu görülmektedir. Maşa karakteri ve panda karakteri oynuncağı, oturdukları koltuğu hiçbir şeyi paylaşamamaktadır. Birbirlerine karşı hırslanarak kavga ederek görülmektedir. Maşa ve panda karakteri bencilce davranışlar görülmektedir. “Çamaşır Günü” bölümünde, koca ayı karakteri çamaşır yıkayıp, elbise dikerek anaç yapıda görülmektedir. “Tüm Aile Bir Arada” bölümünde, maşa karakteri arkadaşının fotoğraf çekilmesine müsaade etmeyip sürekli onunla oyun oynamasını isteyerek bencilce davranmaktadır. Koca Ayı karakteri penguen karakterine yemek hazırlayıp, onu Maşa’ ya karşı koruyarak anaç yapıda görüldüğü tespit edilmektedir. Çizgi filmde erkek karakterler; anaç, kavgacı, kibar, hırslı, kavgacı davranış şeklinde bulunurken; kız karakter; bencil, hırslı, kavgacı olarak gözlenmiştir.

Yerli yapım çizgi filmlerde kadın karakterler; erkek karakterlerden daha fazla sayıda anaç yapıda, becerikli, yardımsever, teşekkür etme, iyimser, izin isteme, kibar, sabırlı davranış rollerinde gözlenirken; erkek karakter kadın karakterlerden daha fazla liderlik özelliği ön planda olma, atılgan, güçlü, obur, plan yapma, fikir üretme davranış rollerinde gözlenmiştir. Nitekim, Ersöz (2010), “Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik

toplumsal cinsiyet rolleri” isimli yaptığı araştırmada sonucunda; davranışlarda erkek ve kadın cinsiyet ayrımcılığına ulaşarak kadınların, sabırlı, becerikli, düzenli olması gerektiği ve erkeğine destek olarak karşılaştıkları sıkıntıları birlikte aşmaları gerektiği sonucuna ulaşması araştırmanın davranış şekilleri bulgusunu desteklemektedir. Bora (2012), “Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık” isimli yaptığı araştırmada, kadınların şefkatli ve çekingen görünürken erkeklerin ise üstünlük kuran davranış biçiminde gösterildiği sonucuna ulaşmaktadır.

Yabancı yapım çizgi filmlerde de kadın karakterler; erkek karakterlerden daha fazla teşekkür etme, merak etme, sabırlı davranış rollerinde gözlenmiştir. Yabancı yapım bir çizgi filmde erkek görünümde hayvan olan ayı karakteri anaç yapıda, becerikli ve düzenli olarak gözlenmiştir. Bu davranışların sadece kadınlara ait bir davranış olmadığı erkeklerin de bu davranış çeşidinde bulunabileceğini destekleyerek geleneksel toplumsal cinsiyet olgusunun tersi bir davranış şeklinin izleyiciye sunulduğu düşünülmektedir. Türk toplumunda, kadınlar becerikli, düzenli, anaç yapıda olma davranış özelliğinde bulunurken; erkekler güçlü, atılgan, liderlik özelliği ön planda olan davranış şekillerinde bulunmaktadır. Saraç (2018), “Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet olgusu: Niloya örneği” araştırmasında; kız çocuklarının güçlü, sakin, meraklı, kararlı, çalışkan, zeki, cesur, sabırlı, problem çözücü, düşünceli ve yardımsever özelliklerinin ön planda olduğu erkek çocuklarının heyecanlı, güçsüz, sabırsız, duygusal, korkak, problem yaratan ve düşüncesiz davranış rollerinde olduğu bulgusu araştırmayla paralellik göstermektedir. Çizgi filmlerde bu yargı desteklenerek kadınlar becerikli, erkekler güçlü olarak verilmiştir. Toplumun süregelen kalıp yargısal düşüncesi çizgi filmler aracılığı ile izleyiciye aktarılmaktadır.

5.7. Karakterlerin Duyguları ile ilgili Bulgular

Bu kategoride karakterlerin duygularına ilişkin özelliklerin nasıl verildikleri incelenmeye çalışılmıştır. Çizgi filmde kullanılan duygular (sinirli, endişeli, mutlu, üzgün) erkek ve kadın olma durumuna göre dağılımları incelenmiştir. Çizgi filmde kullanılan duyguların erkek ve kadın olma durumuna göre özelliklerinin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 14’ de verilmektedir.

Tablo 14

Çizgi Filmde Kullanılan Duyguların (sinirli, endişeli, mutlu, üzgün) Erkek ve Kadın Olma Durumuna Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları

Karakterlerin Duygu Dağılımlarının Gösterimi	A		B		C		D		E		Toplam	
	KADIN		ERKEK		KADIN		ERKEK		KADIN		ERKEK	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Mutlu	8	25,80	12	21,42	9	29,03	14	25	6	19,35	10	17,85
Üzgün	4	26,66	3	25	5	33,33	3	25	2	13,33	3	25
Hırslı	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	2	40
Heyecanlı	3	25	5	25	4	33,33	6	30	2	16,66	4	20
Kızgın	-	-	1	10	1	50	2	20	-	-	3	30
Endişeli	4	36,36	2	13,33	3	27,27	4	26,66	2	18,18	4	26,66
Şaşkın	5	29,41	3	16,66	4	23,52	5	27,77	3	17,64	4	22,22

A:Niloya, B:Pepe, C:Rafadan Tayfa, D:Harika Kanatlar, E:Koca Ayı ve Maşa

Tablo 14 incelendiğinde; duygu dağılımları 7 alt kategori altında toplanmaktadır. Kategorilerde toplam erkek karakterlerin duygu gösterimi 136 kez iken kadın karakterlerin ki 90 olarak tespit edilmiştir. Erkek karakterler 56 kez mutlu, 12 kez üzgün, 5 kez hırslı ve 20 kez heyecanlı, 10 kez kızgın, 15 kez endişeli ve 18 kez şaşkın görülmüştür. Kadın karakterler; 31 kez mutlu, 15 kez üzgün, 2 kez hırslı, 12 kez heyecanlı, 2 kez kızgın, 11 kez endişeli, 17 kez şaşkın duygu durumunda gözlenmiştir.

Çizgi filmler kadın ve erkek olma durumuna göre incelendiğinde; Niloya çizgi filminde (A), kadın karakterler, 8 kez mutlu, 4 kez üzgün, 3 kez heyecanlı, 4 kez endişeli, 5 kez şaşkın görülmüştür. Yüzdeleri sırasıyla; %25,80 mutlu, %26,66 üzgün, %25 heyecanlı, %36,36 endişeli, %29,41 şaşkın olarak tespit edilmiştir. Pepe çizgi filminde (B), kadın karakterler 9 kez mutlu, 5 kez üzgün, 4 kez heyecanlı, 1 kez kızgın, 3 kez endişeli, 4 kez şaşkın görülürken; yüzdeleri sırasıyla %29,03 mutlu, %33,33 üzgün, %33,33 heyecanlı, %50 kızgın, %27,27 endişeli, %23,52 şaşkın olarak tespit edilmiştir. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C), kadın karakterler, 6 kez mutlu, 2 kez üzgün, 2 kez heyecanlı, 2 kez endişeli, 3 kez şaşkın olarak gözlenirken, yüzdeleri %19,35 mutlu, %13,33 üzgün, %16,66 heyecanlı, %18,18 endişeli, %17,64 şaşkın olarak tespit edilmiştir. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), kadın karakterler 5 kez mutlu, 2 kez üzgün, 1 kez hırslı, 2 kez heyecanlı, 2 kez endişeli, 4 kez şaşkın gözlenirken yüzdeleri sırasıyla; %16,12 mutlu, %13,33 üzgün, %50 hırslı, %16,66 heyecanlı, %18,18 endişeli, %23,52 şaşkın olarak tespit edilmiştir.

Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde (E), kadın karakterler 3 kez mutlu, 2 kez üzgün, 1 kez hırslı, 1 kez heyecanlı, 1 kez kızgın, 1 kez şaşkın olarak gözlenirken yüzdeleri sırasıyla; %9,67 mutlu, %13,33 üzgün, %50 hırslı, %8,33 heyecanlı, %50 kızgın, %5,88 şaşkın olarak tespit edilmiştir.

Niloya çizgi filminde (A), erkek karakterler; 12 kez mutlu, 3 kez üzgün, 5 kez heyecanlı, 1 kez kızgın, 2 kez endişeli, 3 kez şaşkın olarak gözlenirken; yüzdeleri sırasıyla %21,42 mutlu, %25 üzgün, %25 heyecanlı, %10 kızgın, %13,33 endişeli, %16,66 şaşkın olarak tespit edilmiştir. Pepe çizgi filminde (B), erkek karakterler; 14 kez mutlu, 3 kez üzgün, 1 kez hırslı, 6 kez heyecanlı, 2 kez kızgın, 4 kez endişeli, 5 kez şaşkın olarak gözlenirken yüzdeleri sırasıyla; %25 mutlu, %25 üzgün, %20 hırslı, %30 heyecanlı, %20 kızgın, %26,66 endişeli, %27,77 şaşkın olarak tespit edilmiştir. Rafadan Tayfa çizgi filminde (C), erkek karakterler 10 kez mutlu, 3 kez üzgün, 2 kez hırslı, 4 kez heyecanlı, 3 kez kızgın, 4 kez endişeli, 4 kez şaşkın olarak gözlenirken; yüzdeleri sırasıyla; %17,85 mutlu, %25 üzgün, %40 hırslı, %20 heyecanlı, %30 kızgın, %26,66 endişeli, %22,22 şaşkın olarak hesaplanmıştır. Harika Kanatlar çizgi filminde (D), erkek karakterler; 13 kez mutlu, 2 kez üzgün, 1 kez hırslı, 4 kez heyecanlı, 1 kez kızgın, 4 kez endişeli, 5 kez şaşkın olarak gözlenirken; yüzdeleri sırasıyla; %23,21 mutlu, %16,66 üzgün, %20 hırslı, %20 heyecanlı, %10 kızgın, %26,66 endişeli, %27,77 şaşkın olarak hesaplanmıştır. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde (E), erkek karakterler; 7 kez mutlu, 1 kez üzgün, 1 kez hırslı, 1 kez heyecanlı, 3 kez kızgın, 1 kez endişeli, 1 kez şaşkın olarak görülürken; yüzdeleri sırasıyla %12,50 mutlu, %8,33 üzgün, %20 hırslı, %5 heyecanlı, %30 kızgın, %6,66 endişeli, %5,55 şaşkın olarak hesaplanmıştır.

Niloya çizgi filmi incelendiğinde; “Ramazan Bayramı” bölümünde, bayramlaşan dede, nine, anne, baba, Niloya ve Murat karakterleri mutlu şekilde görülmektedir. Niloya ve Mete şeker toplarken çok mutlu görülmektedir. Niloyalara şeker toplamaya gelen kız çocuğa şeker tabağını uzatan Niloya “*Aaa hiç şekerimiz kalmamış*” cümlesini kurmaktadır. Şekerin bittiğini gören kız çocuk üzgün bir şekilde kapıdan ayrılmaktadır. Niloya ve Mete arkadaşlarıyla topladıkları şekerleri paylaşmış ve tüm çocuklar mutlu görülmektedir. “Kırmızı Balon” bölümünde, annesinin aldığı balonla oynarken çok mutlu görülmektedir. Balonu elinden kaçınca kaybettiği için endişelenmektedir. Arkadaşı balonunu kaçırdığı için Niloya üzgün görülmektedir. “Araba Yarışı” bölümünde, üç kız ve bir erkek karakter bisiklet, oyuncak araba sürerken mutlu görülmektedir. Niloya araba yarışında birinci

olamadığı için üzülmektedir. Yarışı kazanan Mete çok mutlu görülmektedir. “Sevimli Hayvanlar” bölümünde, hayvanları bilmeyen Ayşecik’e Mete ve Niloya hayvanları öğretmek için hayvanların fotoğrafını çekmişlerdir. Resimlere bakan Mete, Niloya ve Ayşecik mutlu görülmektedir. “Mete Büyüdü” bölümünde, ayran içen Niloya ve Mete mutlu görülmektedir. Tarlada çalışan Mete *“Ben çok yoruldum hem boyum da aynı hiç büyümedim”* derken üzgün gösterilmektedir. Pepe çizgi filminde, “Pepe Ağlıyor” bölümünde, bisiklet süren Pepe ve Şila çok mutlu görülmektedir. Bisikletten düşüp ağlayan Pepe canı yandığı için çok üzülmektedir. “Sabır Sabır Ya Sabır” bölümünde, dört kız ve üç erkek çocuk arkadaşlarını heyecanla beklemektedirler ama geç kalan arkadaşlarını beklerken çok sıkılmışlardır ve bu yüzden üzgün görülmektedir. Dede karakteri *“Siz bir kişiyi beklerken bakın altı kişi birden gelmiş üzüleceğinize sevinmeniz gerek”* demiş ve Bebe *“Tabi ya işte bu mutluluğumu yerine getirdi. Bir kişiyi beklerken birçok arkadaşım oldu”* cümlesini kurarak mutlu olduğu görülmektedir. Sonunda bekledikleri arkadaşları yanına gelen dört erkek ve dört kız karakter çok mutlu görülmektedir. “Şut ve Gol İşte Futbol” bölümünde, bisiklet süren beş kız ve dört erkek çocuk çok mutlu görülmektedir. Futbol oynamayı bilmeyen Bebe oyun oynayamadığı için üzgün görülmektedir. Futbolu bilmediği için Bebe’yi oynatmak istemeyen arkadaşları Bebe’nin kalbini kırmış ve Bebe bu duruma çok üzülmektedir. Hatalarının farkına varan arkadaşları Bebe’den *“Öyle konuşmamız gerekiyordu. Bilmesen bile bizimle oynayabilirdin”* diyerek özür dilemişlerdir. Bebe’ de arkadaşlarını affetmiş ve hep birlikte mutlu görülmektedirler.”Pepe Büyük mü Küçük mü” bölümünde, Pepe annesiyle işe gidemediği için üzülmektedir. Birlikte resim yapan ve oyun oynayan Pepe ve Bebe çok mutludurlar. “Sevgili Balıkçı” bölümünde, çocuklara hikaye okunmaktadır ve hikayedeki balıkçının *“Balıkçı P adında sinirli mi sinirli bir balıkçı varmış”* cümlesiyle balıkçının sinirli olduğu görülmektedir. Hikâyedeki küçük kız *“kardeşim çok hasta iyileşmesi için her gün balık yemesi gerek ben de ona balık tutuyorum ama sabahtan beri bir tane bile balık tutamadım”* cümlesini kurarken çok üzgün gösterilmiştir. Balıkçı P yaşlı amcanın her gün ona rastgele demesine çok sinirlenmektedir. Balıkçı P hiç balık tutamadığı için çok üzülmektedir. Yaşlı adam ve küçük kız balıkları balıkçı P ile paylaştıklarında üçü de çok mutlu olmuşlardır. Balıkçı P *“Hem kendimi hem etrafımdakileri mutlu etmek için elimden geleni yapacağım”* diyerek mutlu olmak ve insanları mutlu etmek istediğini görülmektedir. Rafadan Tayfa çizgi filminde “Robot Kamil” bölümünde, tuhaf hareket eden Kamil’in hareketlerine anlam veremeyen Akın ve Hayri bu duruma çok şaşırmıştır. Kamil’in robot olabileceğinden

şüphe eden Akın, Hayri ve Mert karakteri bu durum için endişelenmektedir. “Köşe Kapmaca” bölümünde, oyunda yorulan ve köşe kapamayan Mert karakteri bu duruma çok sinirlenmektedir. Oyun oynarken ateş böceği gören ve onun uçan bir ışık olduğunu düşünen Hayri karakteri çok korkmuş ve çok şaşırmıştır. Uçan ışık gördüklerini zanneden Mert, Kamil ve Hayri bu ışık saçan cisimden çok korkmuşlardır. “Bayrak Kapmaca” bölümünde, sobelenen Sevim karakteri bu duruma üzülmemektedir. İki takım da bayrağı bulduğu için sevinip mutlu görülmektedirler. Oyun oynarken bayraklarını bulup toplayan nine karakterinin bu hareketine dört erkek ve iki kız çocuk çok şaşırmıştır. “Bugün Bayram” bölümünde, eski ayakkabısını temizleyip yeni gibi yapan Akın, bu duruma çok mutlu olmaktadır. Kendilerine kıyafet hediye alan ama kıyafetleri kendilerine olmayan çocuklar Basri amca karakterinin kendilerini görmesinden endişelenmektedirler. Bayramlaşan nine ve dört erkek karakteri mutlu görülmektedir. Kapının önünden bir anda kaybolan çocukları göremeyen nine bu duruma çok şaşırmıştır. Basri amca karakteri, çocukların kendisiyle bayramlaşmamasına çok üzülmemektedir. Hep birlikte bayramlaşan beş erkek ve bir kadın karakter çok mutlu görülmektedir. “Odadaki Arı” bölümünde, arı odaya girince üç erkek karakter heyecanlanmışlardır. Odaya giren arı saatlerce çıkmayınca Mert, Kamil ve Hayri karakterleri bu duruma endişelenmektedirler. Eşek arılarının doğadaki denge için çok önemli olduğunu öğrenen Hayri bu duruma çok şaşırmıştır. Balı bitiren Hayri’ ye Kamil ve Mert kızmışlardır. Köftenin hepsinin başına arıların geldiği gören Hayri bu duruma çok üzülmemiştir. Harika Kanatlar çizgi filminde “Jet Mısır Ziyareti” bölümünde, hediyesi gelen erkek çocuk çok mutlu gösterilmektedir. Birlikte kazı alanına giden Jet ve erkek çocuk gizli odaya gidip orda araştırma yaparken büyük altın kediyi bulduklarında çok heyecanlanmışlardır. Altın kediye kavuşan dede karakteri çok mutlu olmaktadır. “Jet Kanada’da” bölümünde, kazı yapma çantası gelen erkek çocuk mutlu görülmektedir. Bahçede keşif yaparken dinazor kemiği bulan Jet ve erkek çocuk heyecanlanmaktadır. Dinozoru müzeye götürmeyi başarabilen beş erkek karakter mutlu görülmektedir. “Jet Doğum Günü Kutlaması” bölümünde, iki erkek çocuk doğum günü için gelen pinyataları kendilerine ulaştığı için mutludurlar. Pinyataları kaybolan iki erkek çocuk “*Yaş günü kutlamamız berbat oldu*” diyerek üzülmemektedir. Doğum günü partisinde pinyataları patlatan çocuklar eğlenirken çok mutlu görülmektedir. “Aile Saati Planlaması” bölümünde planlama cetveli eline ulaşan kız çocuk çok mutlu olmuştur. Jet ve kız çocuk birlikte geçirdikleri gün için “*Harika geçti çok mutluyduk*” cümlesini kurmaktadır. Akşam yemeğine babası yetişemediği için kız çocuk bu duruma çok üzülmemektedir. Jet ve

arkadaşının yardımıyla hep birlikte yemek yiyen üç kız ve iki erkek karakter çok mutlu gösterilmektedir. “Bermuda Üçgeni” bölümünde, teslim edeceği paketi kaybeden Jet karakteri üzgün ve endişeli durumdadır. Doğum günü için Jet’i bekleyen erkek çocuk kapıda Jet’i göremeyince çok üzülmemektedir. Arkadaşlarının yardımıyla bulunan Jet karakteri çocuğun doğum gününe katılmıştır ve partideki erkek ve kız çocuklar mutlu olmuşlardır. Koca Ayı ve Maşa çizgi filminde; “Büyük Süpürme” bölümünde oyunda arkadaşına yenilen Maşa karakteri hırslanarak arkadaşına zarar vermiştir. Büyük süpürgeyi gören Maşa çok şaşırmıştır. Süpürgeyle uçarken çok korkmuştur. Maşa’nın yaptığı çocukça davranışlara koca ayı çok sinirlenmiştir. “Çamaşır Günü” bölümünde, Maşa banyo yaparken çok mutludur. Sürekli kıyafetlerini kirleten Maşa’ya Koca ayı sinirlenmektedir. “Küçük Kuzen” bölümünde, oynayacak bir arkadaşı olmayan Maşa *“Hiç oynayacak arkadaşım yok ne üzücü bir durum”* diyerek üzüntüsünü dile getirmektedir. Koca ayı’yı ziyareti gelen kuzeni pandayı gören Maşa heyecanlanarak *“Hemen arkadaş olmalıyım”* cümlesini kurmaktadır. Pandaya sert davranışlarda bulunan Maşa’ya, Koca ayı kızmaktadır. Maşa arkadaşı pandaya hırslandığı için hiçbir eşyayı paylaşmamaktadır. “Aile Bir Arada” bölümünde, koca ayı doğduğundan beri baktığı penguen, onunla vakit geçirmediği için üzülmemiştir. Bölüm sonunda hep birlikte vakit geçiren Maşa, Koca Ayı ve penguen çok mutludurlar. “Evde Tek Başına” bölümünde, şapkadan kendisine sürpriz çıkan Maşa *“Ooo gerçekten çok heyecanlıyım yılbaşını kutlayacağım ve çok mutlu olacağım.”* diyerek duygusunu dile getirmiştir. Evde tek başına olan Koca Ayı bu duruma çok üzülmemektedir. Yılbaşını birlikte kutlayan Maşa ve Koca Ayı çok mutlu olarak gözlenmiştir.

Yerli yapım çizgi filmlerde erkek karakterler kadın karakterlerden daha fazla sayıda mutlu gözlenirken; kadın karakterler erkek karakterlerden daha fazla sayıda üzgün olarak tespit edilmiştir. Erkek karakterler, kadın karakterlerden daha fazla sayıda kızgın olarak gözlenmiştir.

Yabancı yapım çizgi filmlerde üzgün olan kadın ve erkek karakter sayısının eşit olduğu gözlenmiştir. Mutlu ve kızgın olan erkek karakter sayısının kadın karakter sayısından fazla olduğu tespit edilmiştir.

Erkek karakterler en fazla mutlu, üzgün ve kızgın duygu durumunda gözlenirken; kadın karakterler de en fazla mutlu ve üzgün duygu durumunda gözlenmiştir. Erkek ve kadın karakterlerde duyguların görülme frekansları erkeklerde daha fazla olmasına rağmen üzgün

erkek sayısının üzgün kadın sayısından daha az olduğu tespit edilmiştir. Kadınların daha üzgün olduğu gözlenmiştir. G. Şentürk (2015), “Okul öncesi dönem çocukları için basılan resimli öykü kitaplarının toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılar yönünden incelenmesi” araştırmasında kadın karakterlerin erkek karakterlere göre daha fazla sayıda kızgın gözlenmeleri sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç araştırmanın duygular ile ilgili bulgusuyla örtüşmemektedir. Okul öncesi masal ve hikaye kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerini inceleyen Kaynak ve Aktaş’ın (2017), kadınların erkeklere oranla daha mutlu ve kızgın duygu durumlarında bulunmalarıyla mutlu bir aileyi işaret ettiği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç araştırmayla paralellik göstermemektedir.

Kadın karakterlerin daha fazla üzgün görülmesi geleneksel toplumsal cinsiyet algısında bulunan kadınların daha duygusal yapıda olduğu düşüncesini destekleyebilir. Yerli yapım çizgi filmlerde, yabancı yapım çizgi filmlere göre erkek karakterlerin sinirli olma durumlarının daha fazla olduğu gözlenmiştir. Bu durumun toplum tarafından kabul edilen “erkek adam kızar, sinirli olur” kalıp yargısını destekler nitelikte olduğu düşünülebilir. Bulgular sonucunda erkek karakterlerin daha fazla kızgın, sinirli gösterilmeleri toplumda erkeklerin daha kızgın oldukları yargısını destekler nitelikte olduğu düşünülebilir. Kadın karakterlerin daha üzgün olması ise; toplumda üzgün olan bireylerin çoğunluğunun kadın olması kalıp yargısını destekleyeceği sonucuna ulaşılabilir. Toplumda kadın imgesi, olaylara duygusal açıdan yaklaşan, yaşadığı haksızlığa göz yumarak üzüntüsünü kendi içinde yaşayan bireyler olarak gösterilmektedir. Erkek imgesi, olaylar karşısında daha sinirli, agresif davranan, üzüntüsünü çevreye belli etmeyen bireyler olarak gösterilmektedir. Kadın ve erkeklerin duyguları toplum tarafından belirlenmiş kalıp yargılara göre şekillenmektedir. Kadın ve erkeklerin duygusal rolleri bu yargılara göre şekillenmektedir. Örneğin; “ Erkekler ağlamaz, kadınlar sinirlenmez” toplumun kadın ve erkeklerden beklediği duygusal davranış biçimleridir (Lupton, 2002). Bayramoğlu, “Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet rollerine ilişkin algılarının incelenmesi” isimli araştırmasında Çizilen resimlerin analizi sonucunda ise; her iki cinsiyete ait bireyler tarafından üzüntü duygusunun daha çok kızlara yakıştırıldığı sonucuna ulaşılmakta, kızgınlık duygusuna dair belirgin bir farklılaşmaya ait sonuca rastlanmamıştır. Bu araştırmanın, kadınların daha üzgün oldukları bulgusunu destekler nitelikte olduğu gözlenmektedir.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

6.1.1. Karakterlerin Fiziksel Görünümü, Kıyafet Seçimi ile ilgili Sonuçlar

İncelemeye alınan çizgi filmlerde dış görünüş ve kıyafet seçimine ilişkin 16 alt kategori oluşturulmuştur. Erkek karakterlerin fiziksel görünümünde; genellikle kısa saç, bıyık, sakal kullandığı hiçbir çizgi filmde erkek karakterlerin uzun saçla görülmediği sonucuna ulaşılmıştır. Kadın karakterlerde en fazla uzun saç %30,76 yüzde ile Pepe çizgi filminde tespit edilmiştir. En fazla bıyık ve sakal kullanımı Niloya ve Pepe çizgi filmlerinde gözlenmiştir. Niloya çizgi filminde erkek karakterler %26,66 bıyık, %50 sakal kullandığı; Pepe çizgi filminde %30,76 bıyık, %66,66 sakal kullandığı tespit edilmiştir. Araştırmaya göre kadın karakterlerin fiziksel görünümünde; uzun saç kullanımının kısa saç kullanımından daha fazla olduğu belirlenmiştir. Kıyafet seçimlerinde; kadın karakterlerin elbiseyle görünümü 8 kez, etekle görünümü 8 kez ve pantolonla görünümünün ise 6 kez olduğu saptanmıştır. Elbise ve eteği en çok kullanan karakterler Niloya ve Pepe çizgi filmlerinde olmuştur. Niloya çizgi filminde %37,5 etek ve %50 elbise kullanıldığı gözlenmiştir. Pepe çizgi filminde %37,5 etek ve %37,5 elbise kullanıldığı tespit edilmiştir. Eşarp ile gösterilen karakter sayısı 9 olarak gözlenmiştir ve eşarp kullanan kadın karakterlerin çoğunu yaşlı kadınlar oluşturmaktadır. Çizgi filmlerde 5 kadın karakter mutfak önlüğü ile görülmüştür. Mutfak önlüğü kullanılan çizgi filmler Niloya ve Pepe çizgi filmleri olarak tespit edilmiştir. Bu oranın Niloya çizgi filminde %60, Pepe çizgi filminde ise %40 olduğu belirlenmiştir. Kadın karakterlerin bazı çizgi filmlerde bölüm boyunca mutfak önlüğü kullanmaları izleyicilerde kadınların vakitlerinin çoğunu mutfakta geçirmekte olduğu algısını oluşturmaktadır. Karakterlerin kıyafet seçiminde kadınlar etek ve elbiseyi pantolondan daha fazla tercih etmiştir.

Türk toplumunun erkeklerde görmek istediği bıyık ve sakal görünümü çizgi filmlerdeki erkek karakterlere de yansıtılmıştır. Yerli yapım iki çizgi filmde erkek ve kadın karakterler daha bol vücut hatlarını belli etmeyen kıyafetlerle gözlenmiştir. Kıyafet kullanımında erkek karakterler pantolon, şort gibi giysileri çoğunlukla tercih ederken kadın karakterlerin pantolon ve şort kullanımının oldukça az olduğu kadınların daha bol kıyafetleri tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yabancı yapım çizgi filmlerde kadın karakterlerin pantolon ve şort kullanımının daha fazla olduğu gözlenmiştir. Her iki yapım çizgi filmlerde erkek karakterler pantolon ve gömleği; şort ve tişörtlere göre daha fazla kullanmıştır. Daha çok uzun kıyafetler tercih edilmiştir.

6.1.2. Kıyafetlerde ve Oyuncaklarda Tercih Edilen Renkler İle İlgili Sonuçlar

Çizgi filmlerde, erkek karakterlerin en fazla kullandıkları renkler mavi (f:17), yeşil (f:10) ve kırmızı (f:8) olurken en az kullanılan renk mor (f:2), hiç kullanılmayan renk ise pembe olmuştur. Kadın karakterlerin kullandıkları kıyafetlerde 10 farklı renk kullanılmıştır. Kadın karakterlerin en fazla kullandıkları renk pembe (f:16) en az kullandıkları renk lacivert (f:1) ve kahverengi (f:2) olduğu tespit edilmiştir. Toplumda erkek çocuklar için en fazla tercih edilen mavi ve yeşil renkleri, çizgi filmlerde de en çok erkek karakterlerde gözlenmiştir. Çizgi filmlerde; erkek karakterlerin renk kullanımında pembe ve mor renk kullanmadığı tespit edilmiştir. Pembe gömlek, pantolon giyen erkek karakter bulunmamaktadır. Kadın karakterler en çok; pembe ve bu rengi takiben kırmızı, mavi renklerini kullanmaktadır. Kıyafet seçiminde mavi renge çok rastlanmamıştır. Kadın karakterler de pembe rengin yanında mavi rengin de kullanıldığı saptanmıştır. Erkek ve kadın karakterler sarı ve turuncu rengini birbirini yakın sayıda kullanmıştır. Sarı renk, (kadın f:3, erkek f:4), turuncu renk, (kadın f:3, erkek f:5). Erkek karakterlerde renk kullanımının daha kısıtlayıcı olduğu belirlenmiştir ve hiçbir erkek karakter pembe renkte bir kıyafet kullanmamıştır. Kadın karakterler en çok pembe renk kullanmıştır. Fakat mavi, yeşil renklerini de kıyafetlerde kullanan kadın karakterler saptanmıştır.

6.1.3. Ana Karakterin Cinsiyeti İle İlgili Sonuçlar

Ana karakterlerin cinsiyeti üç kategoriye ayrılmıştır. Bunlar insan, insanımsı hayvan ve nesne kategorileridir. Çizgi filmlerde 9 tane ana karakter bulunmaktadır. Bunlardan 5

tanesi erkek, 2 tanesi kadın karakter olarak bulunmaktadır. 1 tanesi hayvan görünümünde erkek, 1 tanesi nesne görünümünde erkek olarak tespit edilmiştir. Her üç kategoride de erkek ana karakterin sayısının kadın ana karakter sayısından fazla olduğu belirlenmiştir. İncelenen yerli yapım üç çizgi filmin ana karakterlerinde; iki çizgi filmde ana karakterler erkek tercih edilirken; bir çizgi filmde ana karakter kadın olarak tercih edilmiştir. İncelenen yabancı yapım iki çizgi filmin ana karakterlerinde bir tanesinde nesne görünümünde erkek, bir tanesinde hayvan görünümünde erkek ve bir kız karakter tercih edilmiştir.

6.1.4. Mesleklerle İlgili Sonuçlar

Çizgi filmlerdeki meslekler incelendiğinde; 12 meslek çeşidi bulunmaktadır; kadın karakterler 3 farklı meslek çeşidinde görülmüştür ve bu mesleklerde bulunan kadın karakter sayısı 5 olarak tespit edilmiştir. Erkek karakterler ise 11 meslek çeşidinde görülmüştür ve bu mesleklerde bulunan erkek karakter sayısı 17 olarak tespit edilmiştir. Meslek çeşitliliğinin erkek karakterlerde daha fazla olduğu belirlenmiştir. Kadın karakterlerin gözlendikleri meslek çeşitleri çok az olmakla beraber sayıları da oldukça az olarak saptanmıştır. İncelen çizgi filmlerde, kadın karakterlerin çoğunun meslek özelliği belirtilmemiştir. Meslek hayatında erkek karakterler daha aktif gösterilmiştir.

6.1.5. Kalıp Yargılara İlişkin Sonuçlar

Yapılan araştırmada, kalıp yargı kategorisi oyuncak seçimi, ev içi mekanda bulunma, ev dışı mekanda bulunma, ev içinde iş bölümü, ev dışında iş bölümü ve çocuklarla ilgili işlerde iş bölümü olmak üzere altı kategoride incelenmiştir. Bu durumda, karakterlerin oyuncak seçimlerinin toplam sayıları kadın karakterlerin 15, erkek karakterlerin 25 olarak tespit edilmiştir. Karakterlerin oyuncak seçiminde erkek karakterler top, araba, tamir seti, bisiklet gibi oyuncakları tercih ederken kız karakterler ip, doktor seti, bisiklet gibi oyuncakları tercih etmiştir. Kız çocuklar araba ile oynarken gözlenmiştir. Oyuncak oynayan erkek sayısı kız sayısından fazla olmasına rağmen kızların oynadıkları oyuncakların çeşitliliğinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. İncelenen çizgi filmlerde ev içi mekanda geçen sahne sayısı ve gösterilen karakter sayısının oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Karakterlerin en fazla bulunma frekansları; erkek karakterler 8 kez oturma odasında gösterilirken kadın karakter 4 kez mutfakta gösterilmiştir. Ev içi mekanlarda

erkek karakterler oturma odasında sayıca fazla gözlenirken kadın karakterlerin mutfakta sayıca fazla olduğu gözlenmiştir. Ev içi görevlerde ve annelik rolünde kadının başrol olarak verilmesi ve erkeğin sadece evin geçimini sağlamakla meşgul olması geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında bulunmaktadır (Aksoy ve Baran, 2017). Karakterlerin ev dışı mekanda bulunmaları 8 kategori altında toplanmıştır. Erkek karakterlerin ev dışı mekanda bulunma frekanslarının kadın karakterlere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Karakterlerin en fazla sayıda bulundukları mekanlar; erkek karakterler 11 kez, kadın karakterler 6 kez parkta gözlenmiştir. Erkek karakterler ev içi mekanlarda daha az bulunurken, ev dışı mekanlarda daha fazla bulunmaktadır. Kadın karakterler ise; ev içi mekanlarda daha fazla sayıda görülürken ev dışı mekanlarda daha az sayıda gözlenmiştir. Erkek karakterler ev dışı mekanlarda daha aktif gözlenirken; kadın karakterlerin ev içi mekanlarda daha aktif oldukları belirlenmiştir.

Karakterlerin ev içi iş bölümü 9 alt kategoriden oluşmaktadır. Ev içi iş bölümü kategorilerinde karakterlerin toplam gözlenme durumları kadınlarda 16, erkeklerde ise 12 olarak tespit edilmiştir. Kadınlar masa hazırlarken, yemek yaparken bulaşık yıkarken gözlenirken erkek karakterler de masada yemek bekleme, oturma odasında oturma davranışlarında gözlenmiştir. Yiyecek, içecek hazırlama davranışında bulunan erkek karakterler olmuş olsa da bunların sayısının kadın karakterlerin sayısından az olduğu tespit edilmiştir. Karakterlerin ev dışı mekanlarda iş bölümünü incelendiğinde; ev dışı mekanlarda iş bölümü 6 alt kategoride toplanmıştır. Bu kategorilerde kadın karakterlerin toplam gösterim sayıları 9, erkek karakterlerin ise 21 olarak tespit edilmiştir. Erkekler odun kesme, araba tamiri, alışveriş iş yerinde bulunma ve balık tutma gibi davranışlarda gözlenirken; kadın karakterler, böğürtlen toplama, pazarda satış yapma davranışlarında gözlenmiştir. Çocuklarla ilgili iş bölümünde ise; erkek karakterler çoğunlukla çocuklarla sohbet etme, öğüt verme, oyun oynama davranışlarında görülürken kadın karakterler, çocuklara yemek yedirme, uyutma, ağladıklarında ilgilenme gibi davranışlarda gözlenmiştir. Kadın karakterler çocukların biyolojik gereksinimlerini giderirken erkek karakterlerin çocukların sosyal becerilerini destekleyici alanlarda gözlemlendiği belirlenmiştir.

6.1.7. Davranışlara İlişkin Sonuçlar

Davranış durumları 27 alt kategoride toplanmaktadır. Alt kategorilerde toplam kadın karakterlerin görülme frekansı 149, erkek karakterlerin görülme frekansı 188 olarak tespit

edilmiştir. Bu durumda erkek karakterlerin davranış rollerinde görülme frekanslarının kadın karakterlerden daha fazla olduğu gözlenmiştir. Erkek karakterler en fazla 12 kez fikir üretme, liderlik özelliği ön planda olma davranış şeklinde gösterilirken; kadın karakterler en fazla 9 kez yardımsever davranış rolünde oldukları belirlenmiştir. Erkek ve kadın karakterler farklı davranış rollerinde gözlenmiştir. Kadınlar yardımsever, sabırlı davranış rollerinde fazlaca bulunurken, erkekler üstünlük kurma, fikir üretme ve yardımsever davranış rollerinde gözlenmiştir. Kadın karakterler kaba, obur, sakar davranış biçiminde gözlenmez iken; erkek karakterler becerikli, düzenli davranış rollerinde bulunurken saptanmamıştır.

6.1.8. Duygulara İlişkin Sonuçlar

Duygu dağılımları 7 alt kategori altında toplanmaktadır. Kategorilerde toplam erkek karakterlerin duygu gösterim frekansı 136 kez iken kadın karakterlerin frekansı 90 olarak tespit edilmiştir. Erkek karakterler en fazla 14 frekans ve %25 yüzde ile Pepe çizgi filminde mutlu gözlenirken; kadın karakterler en fazla 9 frekans ve %29,05 yüzde ile Pepe çizgi filminde mutlu olarak gözlenmiştir. Erkek karakterler toplam 56 kez mutlu, kadın karakterler 31 kez mutlu duygu durumunda gözlenmiştir. Kadın karakterler 15 kez üzgün duygu durumunda gözlenirken erkek karakterler 12 kez üzgün duygu durumunda gözlenmiştir. İncelenen çizgi filmlerde karakterlerin duygu gösterimlerinde; erkek karakterlerin sayısının kadın karakterlere göre fazla olduğu belirlenmiştir. Mutlu olarak gösterilen erkek sayısının kadın sayısından fazla olduğu saptanmıştır. Kadın karakterlerin sayısının az olmasına rağmen üzgün olan kadın sayısı erkek sayısından daha fazla olduğu (üzgün kadın f: 15, üzgün erkek f:12) ve kızgın olan erkek sayısının kadın sayısından daha fazla olduğu (kızgın kadın f:2, kızgın erkek f: 10) tespit edilmiştir.

6.1.9. Çizgi Filmlerin Yapımlarına Göre Sonuçlar

İncelenen çizgi filmlerin altı tanesi yerli yapım iken dört tanesi yabancı yapım çizgi filmidir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının gösterilme durumları bazı kategorilerde yerli ve yabancı çizgi filmlerde farklılık göstermektedir. Yabancı yapım çizgi filmlerde, kadın karakterler pantolon tercih ederken yerli yapım iki çizgi filmde etek ve elbise kullanımının daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yerli yapım bir çizgi filmde yaşlı erkek karakterler sakal, bıyık ve takke ile gözlenmiştir. Yabancı yapım bir çizgi filmde mutfakta

yemek hazırlarken, dikiş yaparken, çamaşır asarken erkek karakter gözlenmiştir. Yabancı yapım ve yerli yapım çizgi filmlerde kadın karakterler daha fazla mutfakta yemek yaparken, masayı hazırlarken, çocuklarla ilgilenip uyutma davranışında saptanmıştır. Yabancı yapım bir çizgi filmde erkek karakter becerikli, düzenli, anaç yapıda gözlenmiştir. Her iki yapımda da cinsiyet kalıp yargılarının bulunduğu yerli yapım çizgi filmlerde bu kalıp yargıların daha belirgin olduğu, yabancı yapım çizgi filmlerde kalıp yargıların biraz daha azaltıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.2. Araştırmanın Sonucuna Yönelik Öneriler

- Yapılan araştırmada ulusal kanallarda yayımlanmış çizgi filmler incelenmiştir. Farklı kanallarda yayımlanmış çizgi filmler incelenerek farklı bir araştırma yapılabilir.
- Çocukların çizgi filmlerde tercih ettikleri oyuncuklar toplumsal cinsiyet kalıp yargısını taşımaktadır. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklarla görüşülerek en fazla tercih ettikleri oyuncaklar hakkında çocuklarla nicel bir çalışma yapılabilir.
- Araştırmada çizgi filmlerin 2018 - 2019 yılında yayımlanmış bölümleri incelenmiştir. Farklı yıllarda yayımlanan çizgi filmler ve bölümler tercih edilerek bir araştırma yapılabilir.
- Çalışmada üç tane yerli ve iki tane yabancı çizgi film incelenmiştir. Daha fazla yerli ve yabancı yapım çizgi film incelenerek toplumsal cinsiyet kalıp yargıları karşılaştırılabilir.
- Çizgi filmlerde kıyafet seçiminde cinsiyet kalıp yargılarının olduğu gözlenmiştir. Okul öncesi eğitim kurumlarında bulunan çocukların ebeveynleri ile görüşülerek çocuklarına tercih ettikleri kıyafet ve kıyafetlerde tercih ettikleri renklerle ilgili bir araştırma yapılabilir.
- Çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ortaya çıkarmak için çocuk resimleri, çocuklarla görüşme ve çocukların çektikleri fotoğraflar gibi çocuklarla birebir çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Abdüsselam, Z. (2013). *Çizgi filmlerin fen öğretimine etkisi: Kuvveti keşfedelim örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Ahmed, S., & Wahab, J. A. (2014). Animation and socialization process: Gender role portrayal on cartoon network. *Asian Social Science*, 10(3), 44.
- Akçalı, S. İ. (2007). *Medya ve çocuk*. İstanbul: Ebabil.
- Aksoy, P., & Baran, G. (2017). Annelerin cinsiyet rollerine ilişkin özellikleri ile çocukların oyuncak tercihleri ve oynadıkları oyun türleri arasındaki ilişki üzerine bir çalışma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 102-136.
- Akyüz, E. (2013). *Çocuğun bilgi edinme ve zararlı yayınlara karşı korunma hakkı*. I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı-1. (s.115-132), haz. H. Yavuzer ve M. R. Şirin. İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Alan, İ. (2009). *Sevgi içerikli çizgi filmlerin ilköğretim 5. sınıftaki çocukların görsel sanatlar dersinde yaptıkları resimler üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Al-Hattami, F. (2016). Female Gender Role Representation Between 1990 and 2010 in Imported Childrens Cartoons and Their Implications For Conservative Yemeni Culture (Master's Thesis). https://digitalrepository.unm.edu/cj_etds/67 sayfasından erişilmiştir.
- Altinel, Ö. (2018). *Yerli ve yabancı yapım çizgi filmlerin çocukların sosyalleşmesi üzerine etkisi: Mersin örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

- Aral, N., Ceylan, R., & Bıçakçı, M. Y. (2011). Çocukların televizyon seyretme alışkanlıklarının yaş ve cinsiyete göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19, 489-498.
- Arıkan, A. (2001). *7-12 yaş grubu çocuklara çizgi film yöntemi ile müze eğitiminin verilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Arslan, A. (2004). Bir Sosyolojik Olgu Olarak Televizyon. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), ss. 1-15.
- Ashcraft, A. M., & Belgrave, F. Z. , Lee, J. W. (Eds). (2005). *Gender identity development in urban African American girls. Gender roles*, 1-31. Nova Biomedical.
- Atay, M., & Çelebi Öncü, E. (2009). Elektronik bakıcı; televizyon S. İçin- Akçalı (Ed.), *Çocuk ve Medya* içinde (s. 69-82). Ankara: Nobel.
- Aydın, B. (2018). *Türkiye’de çocuk televizyon kanallarındaki çizgi filmlerin çocukluğa etkisi üzerine bir içerik analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Ayrancı, Ü., Köşgeroğlu, N., & Günay, Y. (2004). Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5, 133-140.
- Aytekin, S. (2015). *Çocuk oyun ve oyuncakları bağlamında toplumsal cinsiyet inşası, Yüksek Lisans Yeterlilik Tezi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Balaban, A. (2002). *Televizyon çocuk programlarının kalite kriterlerine ilişkin olarak okul öncesi kurumlarına devam eden çocukların anne babalarının görüşleri*, Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ballard, T. (2006). *From Snow White to Big Hero Six: The Relationship Between Disney’s Animated Films and Gender Role Perceptions..*
<https://www.etbu.edu/sites/default/files/2018-10/hp2016ballardt.pdf>
sayfasından erişilmiştir.

- Bayramoğlu, L. (2015). *Okulöncesi dönem çocuklarının cinsiyet rollerine ilişkin algılarının incelenmesi* (Master's Thesis), Eastern Mediterranean University (EMU)-Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ), Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Kuzey Kıbrıs.
- Bee, H. & Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi*. (O. Gündüz, Çev.) İstanbul: Kaknüs.
- Berktaş, F. (2012). *Tarihin cinsiyeti*. İstanbul: Metis.
- Bora, A. (2012). *Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık*. https://cws.emu.edu.tr/tr/PublishingImages/sbsb-203-secmeli-ders/Toplumsal%20cinsiyet%20ve%20Hukuk_Aksu%20Bora.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Büker, E. (1992). TV'de şiddet. *Kurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli İletişim Dergisi*, 10(10), 87-100.
- Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* (28), 31-44.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, O., Karadeniz, S., & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, A. (1995). *Okul öncesi çocuklara yönelik televizyon programları içinde çizgi filmlerin çocukların gelişimine ve iletişimine etkileri*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cesur, S., Parker, O. (2007). Televizyon ve çocuk: Çocukların tv programlarına ilişkin tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 6.19, 106- 125.
- Connel, R.W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar*. Çev: C. Soydemir. İstanbul: Ayrıntı.
- Coşkun, Y. & Arslantaş, H. (2016). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların televizyon izlemelerine yönelik anne görüşlerinin incelenmesi, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 1- 16.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan davranışı*. İstanbul: Remzi.
- Çakır, V. (2005). Bir sosyal etkinlik olarak eğlence ve televizyon (Konya örneği), *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, (123-142).

- Çamlıbel İrkin, A. (2012). *Çocukların gelişim süreci ve televizyonun etkileri*. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzmanlık Tezi, Ankara, Türkiye.
- Çelik, Ö. (2008). *Ataerkil sistem bağlamında toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin benimsenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelenk, E. (1995). *Televizyonda gösterilen çizgi filmlerin ilköğretim çağındaki çocuklara etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çetin, Z. (1999). Kitle iletişim araçları ve şiddet. *Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (139-158). <https://dergipark.org.tr/download/article-file/553056> sayfasından erişilmiştir.
- Çınar, P. (2015). Resimli çocuk kitaplarında giyimiyle kadın karakterler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 48(1), 1-18.
- Çilenti, K. (1980). *Çocuk ve kitle iletişim araçları. Çocuk ve eğitim*, Ankara: TED.
- Deniz, Ü., Güven, G. (2017). Okul öncesi dönem çocukları ve annelerinin cinsiyet rolleri kalıp yargıları. 5. *Uluslararası Okul öncesi Eğitim Kongresi bildirisi 1*, 120-127.
- Doğan, M. (2003). *Televizyon reklamlarının çocuklar üzerine etkisi*. Yüksek lisans Tezi, Afyon Kocatepe üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Dökmen, Z. Y. (2017). *Toplumsal cinsiyet (sosyal psikolojik açıklamalar)*. İstanbul: Remzi.
- Dönmez, N. (2008). *Toplumsal cinsiyet kalıplarının yerli televizyon dizilerindeki kadın karakterlere yansımaları: Binbir gece örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Dündar, Ö. Z. (2012). Toplumsal cinsiyet rollerinin televizyon reklamlarına yansımaları. *Ethos: Felsefe ve toplumsal bilimlerde diyaloglar*, 5(1), 121-136.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Elkin, F. (1995). *Çocuk ve toplum, çocuğun toplumsallaşması*. (N. Güngör, Çev.). Ankara: Gündoğan.

- Erbaş, S. (2019). Küçük zihinlere yerleştirilen toplumsal cinsiyet rolleri. *Mavi Atlas Dergisi*, 7(1), 185-210.
- Erdal, Ç. (2010). *Türkiye’de ulusal kanallarda yayınlanan prime-time televizyon dizilerinde toplumsal cinsiyet rolleri açısından ailenin sunumu*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Erdem, N. M. (2008). Televizyon reklamlarında çocuk bedeni üzerinden cinsel kimlik aktarımı. *Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli*.
- Erdoğan, S. (2010). Erken çocukluk döneminde televizyonun sosyal gelişime ve değerler eğitime etkisi. In *International Conference on New Trends in Education and Their Implications* (pp. 764-767). <http://www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/168.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Erdoğan, S., & Baran, G. (2008). A study on the opinions of parents regarding television watching habits of their children in the four-six age group. *The Social Sciences*, 3(3), 245-248. <http://docsdrive.com/pdfs/medwelljournals/sscience/2008/245-248.pdf> adresinden sayfasından erişilmiştir.
- Ersöz, A. G. (2010). Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(6), 167-182.
- Ertürk, Y. D., & Akkor-Gül, A. (2006). *Çocuğunuzu televizyona teslim etmeyin* Ankara: Nobel.
- Eskandari, M. (2007). *İran’da tv’de yayınlanan çizgi filmlerin ilkokul öğrencilerinin eğitime etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Evrin, S. (1972). *Şahsiyet alanında psikososyolojik bir kavram olarak rol sorununa giriş*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Funk, J. B., Baldacci, H. B., Pasold, T., & Baumgardner, J. (2004). Violence exposure in real-life, video games, television, movies, and the internet: is there desensitization?. *Journal of adolescence*, 27(1), 23-39. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0140197103000939> sayfasından erişilmiştir.

- Glesne, C. (2015). *Nitel araştırmaya giriş* (A. Ersoy, P. Yalçınoglu, Çev.). Ankara: Anı.
- Güder, Y. S. (2014). *Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güder, Y. S., Ay, A., Saray, F., & Kılıç, İ. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmesi: Niloya örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 96-111.
- Güler, D. A. (2013). Soyutun somutlaştırılması: çizgi filmlerin kültürel işlevleri. *I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı*, 1, 207-216.
- Gümüşoglu, F. (2014). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(4).
- Gündüz Şentürk, S. (2015). *Okul öncesi dönem çocukları için basılan resimli öykü kitaplarının toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılar yönünden incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Güneş, V. (2010). *Çizgi film karakterlerinin çocukların satın alma davranışlarına etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Gürsözlü, S. (2012). *Cinsiyet rolü ve örgütsel yansımaları üzerine bir araştırma*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hacıbektaşoglu, E. S. (2014). *Kültürel çalışmalar ve çizgi filmlerin çocuk izleyici üzerindeki etkileri araştırmaları*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Helman, C. G. (1990). *Culture, health and illness*. London: Wright/Butterworth.
- Hentges, B., & Case, K. (2013). Gender representations on disney channel, cartoon network, and nickelodeon broadcasts in the United States. *Journal of Children and Media*, 7(3), 319-333.
- Hünerli, S. (2005). *Canlandırma sineması üzerine*. İstanbul: Es.
- Işık, M. (2007). *Televizyon ve çocuk* Ankara: Eğitim.
- İmançer, D. (2000). *Televizyonda toplumsal cinsiyet sembollerinin Türk aile dizilerinde sunumu*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- İmançer, D. (2006). *Medya ve kadın*. Ankara: Ebabil.
- İnanç, D.D. 1981. *Türkiye'de canlandırma sineması*, Sanat Olayı, 4, 46-48, İstanbul.
- İşçibaşı, Y. (2001) Televizyondaki şiddetin çocuklar üzerindeki saldırganlık etkisi (Amerikan örneği). *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi S: 18*, 79-90, <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/1370/153815.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden ulaşılmıştır.
- Jaggi, R. (2015). Deconstructing gender in cartoon programming on children's television channels in India–A Textual Analysis. *IMS Manthan (The Journal of Innovations)*, 10(1).
https://www.researchgate.net/profile/Ruchi_Jaggi/publication/303013245_Deconstructing_Gender_in_Cartoon_Programming_on_Children's_Television_Channels_in_India_A_Textual_Analysis/links/57355cd308ae9f741b283ae9/Deconstructing-Gender-in-Cartoon-Programming-on-Childrens-Television-Channels-in-India-A-Textual-Analysis.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Jaggi, R., & Reddy, R. M. (2017). Gender representation in animation: A study on children's television programming in India.
- Jordan, A. B., Hersey, J. C., McDivitt, J. A., & Heitzler, C. D. (2006). Reducing children's television-viewing time: a qualitative study of parents and their children. *Pediatrics*, 118(5), e1303-e1310.
<https://pediatrics.aappublications.org/content/pediatrics/118/5/e1303.full.pdf> adresinden ulaşılmıştır.
- Kahraman, P.B., & Özdemir, H. (2019). Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(27), 64-85.
- Kalan, Ö. G. (2010). Medya okuryazarlığı ve okul öncesi çocuk: Ebeveynlerin medya okuryazarlığı bilinci üzerine bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(39), 59-73.

- Kaplan, K. (2016). *Evli bireylerde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların, evlilik doyumuna ve psikolojik iyi oluş durumuna etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaptan, S. (1995). *Bilimsel araştırma ve istatistik Teknikleri*, 10. Baskı, Ankara: Rehber.
- Karabekmez, S., Yıldırım, R. G., Akamca, G. Ö., Ellez, A. M., & Üner, A. N. B. (2018). Okul öncesi dönemde mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet algısı. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(2), 469-512.
- Kaskun, A., & Öztunç, S. (2005). Çocuk, televizyon ve şiddet. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 16(54), 61-83.
- Kaynak, D., & Aktaş, E. (2017). Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. *EKEV Akademi Dergisi*, 21(72), 67-85.
- Kerman, S. (2014). *Türk çizgi film tarihinde "Pepe" adlı karakterin yeri ve görsellik açısından değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kirsh, S. J. (2006). Cartoon violence and aggression in youth. *Aggression and violent behavior*, 11(6), 547-557.
- Koçak, A. (2001). *Televizyon izleyici davranışları televizyon izleyicilerinin tercihleri ve doyumları üzerine teorik ve uygulamalı bir çalışma*, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Köksal, T. (2015). *Gündelik hayatta televizyon programlarının çocukların kültürel değer algılarına etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Lefebvre, M. (2016). The pervasiveness of sexism in the cartoon show, Paw Patrol, and its impact on the formation of gender expectations in children. file:///C:/Users/teknosa/Downloads/The_pervasiveness_of_sexism_in_the_cartoon.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Lupton, D. (2002). *Duygusal yaşantı* (M.Cemal, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.

- Magotra, B., & Kaur, S. P. (2018). Visual media and communication: A conundrum of gender disparity in animated world. *Global Media Journal*, 16(30), 1-7.
- Malatyahioğlu, Ö. (2014). *Belirli yaş gruplarına göre çizgi filmlerde karakter soyutlama düzeyi*, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Morris, C. (2002). *G. Understanding Psychology*. (B. Ayvaşık, M. Sayıl, Çev.). İstanbul: Türk Psikologlar Derneği.
- Mutlu, E. (1999). *Televizyon ve Toplum* 1.Baskı Ankara: TRT kurumu.
- Mutlu, E. (2005). *Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya*. Ankara: Ütopya.
- Olgundeniz, S. S. (2010). *Televizyon Dünyasında Çocuğun Temsili: Televizyon Dizilerinde ve Reklamlarda Çocuk Kimlikleri*, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın sihirli yılları: Okulöncesi dönem*. İstanbul: Epsilon.
- Oruç, C., Tecim, E., & Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 281-297.
- Öcel, N. (2002). *İletişim ve çocuk*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Özakçaoğlu, N. (2009). *çizgi filmlerin zihinsel engelli öğrencilerin resimlerine anlatım, biçim ve renk olarak yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, M. (2010). Türkiye'deki reklamlarda toplumsal cinsiyet ve sunumu. *Millî Folklor*, 22(88).
- Özgökbil Bilis, P. (2011). *Çizgi filmlerde temsil edilen toplumsal değerler sistemi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özgür, A. Z. (1994). *Televizyon reklamcılığı*. İstanbul: Der.
- Özkanca, M. (2018). *Çocuk dergilerinde toplumsal cinsiyet rolleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

- Özsoy, M. & Taşdelen, E. Ş. (2016). Pepee çizgi dizisinde toplumsal cinsiyet rollerinin üretimi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 42, 252-265.
- Öztürk, C. ve Karayağız, G. (2007). Çocuk ve televizyon. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 10(2), 81-85.
- Öztürk, H. E. (2012). *Çocuk ve Medya*. İstanbul: Nar.
- Öztürk, H. B. (2014). *Aile içi şiddet ve çizgi film izlemenin akademik başarı ve saldırganlıkla ilişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Parlaktuna, İ. (2010). Türkiye’de cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılığın analizi. *Ege Akademik Bakış*, 10(4), 1217-1230.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün ve S.B Demir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Peker, A. (2019). *Resimli hikaye kitaplarında toplumsal cinsiyet temsili: Okul öncesi dönem (3-6 yaş) çocukları için yazılmış yerli ve çeviri kitapların karşılaştırmalı içerik analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Peters, K. M., Blumberg, F. C. (2002). Cartoon violence: Is it as detrimental to preschoolers as we think? *Early Childhood Education Journal*, 29(3),143-148.
- Rogge, J. U. (1989). *Televizyon video delileri*. (L, Çalışkan, Çev.). İstanbul: Afa.
- Rollas, O. (2017). *0-6 yaş resimli çocuk hikaye kitaplarında toplumsal cinsiyet inşası*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yaşar Üniversitesi, İzmir.
- Sabuncuoğlu, A. (2006). *Televizyon reklamlarında cinsiyet*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Samancı, Ö. (2004). *Animasyonun önlenemez yükselişi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Saraç, H. (2018). *Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik çizgi filmlerde toplumsal cinsiyetin inşası: Niloya örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Sayın, Ö. (1999). *Aile ortamında televizyonun çocuğun toplumsallaştırılmasındaki tek yönlü belirleyiciliği*. İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Serhatlıoğlu, B. (2006). *Televizyon programlarının okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının zihin ve dil gelişimini etkileme biçimlerine yönelik öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesi (Elazığ ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Sevim, F. (2013). *Medya okuryazarlığı, toplumsal cinsiyet ve kadının medyada temsili*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Somer, A. G. B., & Değirmenci, A. G. G. Y. (2015). Resimli Çocuk Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Kavramı Açısından İncelenmesi. https://www.researchgate.net/profile/Gizem_Degirmenci3/publication/329935238_Resimli_Cocuk_Kitaplarinin_Toplumsal_Cinsiyet_Kavrami_Acisindan_Incelenmesi/links/5c46d2b0299bf12be3da001c/Resimli-Cocuk-Kitaplarinin-Toplumsal-Cinsiyet-Kavrami-Acisindan-Incelenmesi.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Soy, H. (2017). *Toplumsal cinsiyet: kadının sosyal ve hukuki konumu*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Soyer, A. Ç. (2009). Okul öncesi dönem çocuk hikâye kitapları: Stereotipler ve kimlikler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1), 13-27.
- Sönmez, S. ve Uysal, A. (2005). *Anasınıfına devam eden çocukların televizyon, bilgisayar ve video oyunlarını kullanma durumları*. 2. Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı'nda sunulmuş bildiri, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Şafak, Ş. Çopur, Z. ve Özkan, M. (2006). Çocukların evle ilgili faaliyetlere harcadıkları zamanın incelenmesi. www.sdergi.hacettepe.edu.tr/sszcm.pdf. sayfasından erişilmiştir.
- Şıvgın, N., & Deniz, Ü. (2017). Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına etkisi. *Journal of International Social Research*, 10(50).

- Şimşek, S., Baran, G. (2001). *Televizyon ve çocuk*. Ankara: Ya-pa.
- Şirin, M. Ruhi. (1996). *Modern çocukluk tasarımı ve medya*. İstanbul: Yeni Türkiye.
- Tahiroğlu, A.Y., Çelik, G.G., Bahal, K., Avcı, A. (2010). Medyanın çocuk ve gençler üzerine olumsuz etkileri; şiddet eğilimi ve internet bağımlılığı. *Yeni Symposium Dergisi*, 48(1), 19-30.
<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=e20f3842-b87f-4bb7-ab6f-4dce63bb1fa1%40sessionmgr4008> sayfasından erişilmiştir.
- Tan, M. (1979). Çocuğun cinsiyetine göre ailenin başarıya etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 12(1), 107-125.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri* (1.Baskı). İstanbul: Epsilon.
- Temizyürek, F., & Ümran, A. C. A. R. (2014). Çizgi filmlerdeki subliminal mesajların çocuklar üzerindeki etkisi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 3(3), 25-39.
- Thompson, T. L., & Zerbinos, E. (1995). Gender roles in animated cartoons: Has the picture changed in 20 years?. *Sex roles*, 32(9-10), 651-673.
- Thompson, T. L., & Zerbinos, E. (1997). Television cartoons: Do children notice it's a boy's world?. *Sex Roles*, 37(5-6), 415-432.
- Türk Dil Kurumu. (2019). Güncel Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr>. sayfasından ulaşılmıştır.
- Türkmen, N. (2012). Çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü ve Pepee. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(2), 139-158.
- Tönel, A. (2007). *Uzaktan kumandalı çocuklar*. İstanbul: Hayy Kitap.
- Turam, E. (1996). *Ekranalı çocukları*. İstanbul: İrfan.
- Uluyağcı, C. V. & Yılmaz, R. A. (2007). Televizyon reklamlarında çocuğa ilişkin toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 6,141-155.
- Ünal, N. ve Durualp, E. (2012). Televizyonun okul öncesi çocuklar üzerindeki etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3(2):093-104.

- Ünlü, A. S. (2017). Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından TRT Çocuk kanalında yayımlanan çizgi filmler. *Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi* (35), 29 - 56.
- Weisgram, E.S.; Fulcher, M. & Dinella, L.M. (2014). Pink gives girls permission: Exploring the roles of explicit gender labels and gender-typed colors on preschool children's toy preferences. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35. 401-409.
- Wood, J. T. (1995). Gender, relationships and communication. J. T. Wood (Eds.), in *Gendered relationships* (pp: 3-15). Usa: Myfield.
- Wiersma, B. A. (2000). The gendered world of Disney: A content analysis of gender themes in full-length animated Disney feature films.
- Williams, R. (2003). Televizyon, *teknoloji ve kültürel biçim* (A.U. Soydemir, Çev.). Ankara: Dost.
- Wilson, B. J., Smith, S. L., Potter, W. J., Kunkel, D., Linz, D., Colvin, C. M., et al. (2002). Violence in children's television programming: assessing the risks. *Journal of Communication*, March, 5-35.
- Yağan Güder, S., & Alabay, E. (2016). 3-6 yaş arasındaki çocukların oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 91-111. <http://acikerisim.iku.edu.tr/bitstream/handle/11413/3599/3-6%20Ya%C5%9F%20Aras%C4%B1ndaki%20%C3%87ocuklar%C4%B1n%20Oyuncak%20Tercihlerinin%20Toplumsal%20Cinsiyet%20Ba%C4%9Flam%C4%B1nda%20%C4%B0ncelenmesi.pdf?sequence=1&isAllowed=y> sayfasından erişilmiştir.
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: Calliou ve pepee örneği. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(10), 707-720.

- Yalçın, S. (2001). *Televizyon reklamlarının çocuklar üzerine etkisi (reklamların tüketime etkisi üzerine bir araştırma)*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu tanımak ve anlamak*. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (2016). *Çocuk ve suç*. 9. Baskı. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer H (2013). Sunuş. H. Yavuzer & M.R. Şirin (Eds), 1.Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi (pp 5-6). İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Yeşiltuna, D. Ç. (1999). Kitle iletişim sürecinde çocuk, İletişim ortamlarında çocuk birey sempozyumu bildiriler kitabı içinde (ss 139-147). *Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi, Eskişehir*.
- Yetim, G. & Sarıçam, H. (2016). Çizgi film programlarının çocuklara etkisi konusunda ailelerin bilgi ve farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(11), 341-364.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (10. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yörükoğlu, A. (2003). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür.
- Yüksel, Ö. (2013). *Kadınlarda evlilik uyumu ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişki stresle baş etme biçimleri ve toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının aracı rolleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK -1: Araştırma Kapsamında İçeriği İncelen izgi Filmler ve Bölümleri

izgi Film Adı	Bölüm Adı
Niloya izgi Filmi	1. Ramazan Bayramı
	2. Kırmızı Balon
	3. Araba Yarışı
	4. Mete Büyüdü
	5. Sevimli Hayvanlar
Pepe izgi Filmi	1. Pepe Ağlıyor
	2. Pepe Büyük m Küçük m
	3. Sabır Sabır Ya Sabır
	4. şut ve Gol
	5. Sevgili Balıkçı
Rafadan Tayfa izgi Filmi	1. Bugün Bayram
	2. Robot Kamil
	3. Odadaki Arı
	4. Köşe Kapmaca
	5. Bayrak Kapmaca
Harika Kanatlar izgi Filmi	1. Mısır Ziyareti
	2. Jet Kanada'da
	3. Aile Saati
	4. Doğum Günü Kutlaması
	5. Jet Bermuda ğeni
Koca Ayı ve Maşa izgi Filmi	1. Büyük Süpürme
	2. Evde Tek Başına
	3. Küçük Kuzen
	4. Çamaşır Günü
	5. Aile Bir Arada

EK-2: İncelemeye Alınan Çizgi Filmlerin İnternet Bağlantıları

1. <https://www.youtube.com/watch?v=M4txr1V-iLA>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=9P53bPIn-9k>
3. <https://www.youtube.com/watch?v=T2bHYubPKuM&t=144s>
4. <https://www.youtube.com/watch?v=ac91Ju0sXXc>
5. <https://www.youtube.com/watch?v=OvZevBaYhT8>
6. <https://www.youtube.com/watch?v=mVDsVF9a4SM>
7. <https://www.youtube.com/watch?v=37ARENW4X3k>
8. <https://www.youtube.com/watch?v=sjMaVF6a-1E&t=420s>
9. <https://www.youtube.com/watch?v=Wsky3YVsbTk&t=214s>
10. <https://www.youtube.com/watch?v=VjU2MsCchl8&t=542s>
11. <https://www.youtube.com/watch?v=xvenbz6zYMM>
12. https://www.youtube.com/watch?v=mbj8nT_SBPg
13. <https://www.youtube.com/watch?v=8d1YqF8N81I>
14. <https://www.youtube.com/watch?v=WP9soQviMXM>
15. <https://www.youtube.com/watch?v=Kp1IC9IgKD0>
16. <https://www.youtube.com/watch?v=XsWtXgQmTGA&t=52s>
17. <https://www.youtube.com/watch?v=xRennEfskcE>
18. <https://www.youtube.com/watch?v=QWUeKGzwHoo&t=149s>
19. <https://www.youtube.com/watch?v=DcPXMqwAxCQ&t=290s>
20. <https://www.youtube.com/watch?v=dMTbQ8g1R-g&list=PLbv8tUIYAj9N6Bgsnbrx1JXGUw3w47-fX&index=13>
21. <https://www.youtube.com/watch?v=ImsgjJtPKsw>
22. https://www.youtube.com/watch?v=etlWrVHV_4I
23. <https://www.youtube.com/watch?v=y0yUXWjwYh4>
24. https://www.youtube.com/watch?v=tc5_6302ijg
25. <https://www.youtube.com/watch?v=XDkDeVyZyb8>

EK-3: Araştırmada Kullanılan Tema, Kategori ve Kodlar

Fiziksel Görünüm, Kıyafet Seçimi, Sa uzunluğu

- ✓ Uzun Saç
- ✓ Kısa Sa
- ✓ Etek
- ✓ Pantolon
- ✓ Elbise
- ✓ Gömlek
- ✓ Eşarp
- ✓ Ceket
- ✓ Kazak
- ✓ Mutfak nlğ
- ✓ Bıyık
- ✓ Sakal
- ✓ Tişört
- ✓ Takke
- ✓ şapka
- ✓ şort

Kıyafetlerde Kullanılan Renkler

- ✓ Pembe
- ✓ Mavi
- ✓ Mor
- ✓ Turuncu
- ✓ Yeşil
- ✓ Kırmızı
- ✓ Kahverengi
- ✓ Sarı
- ✓ Beyaz
- ✓ Lacivert
- ✓ Siyah

Ana Karakterin Cinsiyet Özelliği

- ✓ İnsan
- ✓ İnsanımsı Hayvan
- ✓ Nesne

Çizgi Filmde Kullanılan Meslekler

- ✓ Çiftçi
- ✓ Postacı
- ✓ Ev Hanımı
- ✓ Havalimanı Kule Görevlisi
- ✓ Balıkçı
- ✓ Arkeolog
- ✓ Bakkal
- ✓ Simitçi
- ✓ Müze Görevlisi
- ✓ Tamirci
- ✓ Trafik polisi
- ✓ Deniz bilimci

Kalıp Yargılar

a. Karakterlerin Ev İçi Mekanlarda Bulunma Durumları

- ✓ Oturma Odası
- ✓ Mutfak
- ✓ Çocuk Odası

b. Karakterlerin Ev Dışı Mekanlarda Bulunma Duruları

- ✓ Park
- ✓ Bahçe
- ✓ Araba kullanımı
- ✓ Tarla
- ✓ Göl kenarı
- ✓ Sahil
- ✓ Sokak
- ✓ Lokanta

c. Karakterlerin Oyuncak Seçimi

- ✓ Bisiklet
- ✓ Akülü Araba
- ✓ Uzaktan Kumandalı Araba
- ✓ Kamyon
- ✓ Kazı Alet Çantası
- ✓ Balon
- ✓ Top
- ✓ İp
- ✓ Scooter
- ✓ Kızak

İş Bölümü

a. Ev ortamında İş Bölümü

- ✓ Masayı Hazırlama
- ✓ Süt Sağma
- ✓ Yemek, içecek Hazırlama
- ✓ Çamaşır Asma, yıkama
- ✓ Elbise Dikme
- ✓ Yemeğin Hazır Olmasını Bekleme
- ✓ Örgü Örne
- ✓ Evi Süpürme
- ✓ Mangal Yapma

b. Çocuklarla İlgili İşlerde İş Bölümü

- ✓ Çocuklarla Sohbet Etme
- ✓ Öğüt Verme
- ✓ Çocuklara Hediye Verme
- ✓ Çocuk Uyumla
- ✓ Oyuncak Yapma, Alma
- ✓ Çantasını Hazırlama
- ✓ Çocuklarla Oyun Oynama
- ✓ Çocuklarla İlgilenme

c. Ev Ortamı Dışındaki Alanlarda İş Bölümü

- ✓ Araba Tamir Etme
- ✓ İş Yerinde Bulunma
- ✓ Alışveriş Yapma
- ✓ Balık Tutma
- ✓ Spor Yapma
- ✓ Bahçe İşleri İle İlgilenme

Davranış Durumu Gösterimi

- ✓ Paylaşımıcı
- ✓ Kıskanç
- ✓ Yalan söyleme
- ✓ Anaç yapı
- ✓ Adaletli
- ✓ Çalışkan
- ✓ Teşekkür etme
- ✓ Plan yapma
- ✓ Sorumluluk Sahibi
- ✓ Yardımsever
- ✓ Fikir üretme
- ✓ Liderlik özelliği ön planda olma
- ✓ Esprili
- ✓ Atılgan
- ✓ Güçlü
- ✓ İyimser
- ✓ İzin isteme
- ✓ Becerikli
- ✓ Korkak
- ✓ Obur
- ✓ Sakar
- ✓ Meraklı
- ✓ Sabırlı

- ✓ Özüf dileme
- ✓ Kibar
- ✓ Bencil

Duygu Durumu Gösterimi

- ✓ Mutlu
- ✓ Üzgün
- ✓ Hırslı
- ✓ Heyecanlı
- ✓ Kızgın
- ✓ Endişeli
- ✓ Şaşkın

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..